

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MIN REJSE I AMERIKA

HOLGER BEGTRUP

MIN REJSE I
AMERIKA

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
MCMXXV

Frederiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri.

INDLEDNING

I Efteraaret 1924 gjorde jeg sammen med min Søn Frederik en Foredragsrejse til de Danske i de Forenede Stater.

Det var „De sammensluttede Ungdomsforeninger“ — D. S. U. —, som knytter sig til „Den danske Kirke“ derovre, der havde indbudt mig ved deres Formand, Præsten *Alfred Jensen* i Tyler, efter at *Arild Olsen* fra Omaha under sit Besøg i Danmark i 1923 først havde talt til mig derom.

En lignende Foredragsrejse var aftalt mellem *Halfdan Helveg* og mig for ti Aar siden. Frederik, som dengang lige var bleven Student, skulde have været med. Dampskibsbilletter med Køjeplads osv. var købt til Skibet „Aquitania“. Men saa kom Verdenskrigen. Englænderne tog „Aquitania“ i Krigsbrug, og Rejsen maatte opgives i sidste Øjeblik.

Nu var jeg bleven en halv Snes Aar ældre, efter min og andres Mening lovlig gammel til saa lang og anstrengende en Rejse. Men til Gengæld havde min

Søn i Mellemtiden opholdt sig tre Aar som kemisk Ingeniør i Amerika og kunde derfor være mig til god Hjælp paa Turen. — Da Indbydelsen kom, tænkte jeg, at det maatte være nu eller aldrig, jeg kom til at gæste vore Landsmænd derovre, og saa vovede jeg da i Guds Navn at gøre Rejsen, som jeg heller ikke kom til at fortryde, skønt den paa Forhaand stod for mig som næsten uoverkommelig.

Jeg skulde i 87 Dage rejse til 40 „Pladser“, spredt over det store Fastland fra New York til Stillehavskysten, derfra til den mexikanske Havbugt og atter op langs Østkysten til den nordligste af Ny-Englands-Staterne, ialt omtr. 8.000 engelske Miles foruden Sejlturen frem og tilbage over Atlanterhavet, ofte med flere Hundrede Miles' Nattetur fra Sted til Sted og med ganske faa „Hviledage“ undervejs.

Naar dette lykkedes saa godt, at jeg kom friskere hjem, end jeg drog ud, og ikke har følt Spor af Træthed efter Hjemkomsten, saa skyldes det udvortes de mageløs bekvæmme Rejsemidler, den kraftige, amerikanske Levemaade og den omhyggelige Gæstfrihed, vi nød allevegne. Men indvortes skyldes det især den aandelige Glæde, som jeg havde af Samlivet med trofaste danske Mennesker i det fremmede Land.

Paa de store Atlanterhavsdampere havde vi det saa mageligt og behageligt, at jeg maatte sande en Medrejsendes Ord: „Vi kan egentlig ikke sige, at vi sejler til Amerika. Vi gaar ombord i et første Klasses Hotel i Southampton, og saa flytter det sig med os til New York!“ — Det amerikanske Jernbanesystem letter ligeledes i høj Grad de lange Rejser. Skønt Banerne tilhører forskellige store Selskaber, samvirker de meget nøje. Den samme simple og faste Orden

raader overalt, saa man let finder sig til Rette, selv paa en kæmpestor Station. Togene gaar præcist og hurtigt. Vognene ruller uden Stød. Den eneste Vognklasse, som findes, svarer i Udstyr til 2. Klasse i Danmark. Der er Adgang til udmærkede Spisevogne, og ombæres Frugter og iskolde Drikke til Salg overalt i Toget. Hvem der vil køre mageligere, kan tage Til-lægsbillet til en „Pullmanvogn“ med Lænestole, Ud-sigtspladser og behagelige Senge til Nattetur. — Men Jernbanerne har faaet stærke Konkurrenter i de Milli-oner af Automobiles, som i de sidste Aar er myldret frem i de forenede Stater. Fords Maal: hver Mand sin Bil! er næsten naaet derovre. I Staten California med omtrent $3\frac{1}{2}$ Million Indbyggere findes der over 1 Million Biler. Ved enhver Fabrik ser man en hel „Park“ af Biler. Det er Arbejderne, som kører til Værkstedet i deres egne Vogne, ligesom de hos os kommer paa Cykler. I Storbyerne gaar der en uafbrudt Strøm af Biler i fire Rækker gennem alle Hovedgaderne, og selv i den mindste Købstad ser man i Forretnings-tiden to Rækker Biler „parkede“ i Hovedgaden og kan tit ikke finde Plads til sin egen, naar man kommer i den travleste Tid. Selv Farmerne har hver sin Bil. Jeg kom til at spørge i en dansk Nybygd, hvor mange Biler der var, og de svarede, at der var een, nej to gamle Mænd, som endnu ingen havde. — Vejene er ikke alle Steder paa Højde med denne mægtige Færdsel af Motorvogne af alle Slags. I de lerede Jordveje, som findes i Mellemstaterne, kan man nok køre fast eller glide i Grøften, naar man skal ud i sin Bil efter en ordentlig Regnbyge. Men snart vil alle Hovedveje være cementerede, og da kan man køre sine 35 Miles i Timen paa den behageligste

Maade. Det oplevede vi især i Californien, som er videst fremme i sine moderne Vejanlæg.

Mangfoldige Mennesker i de forenede Stater farer nu over hele Fastlandet fra New York til St. Francisco uden at sætte deres Fod i en Jernbanevogn. Det er blevet Skik for smaa Familier at bile rundt i deres Sommerferie med Telt, Tæpper og Kogeredskaber. Der er ved alle Byer indrettet „Parker“ for saadanne Lystrejsende, og Turen koster ikke meget mere, end der bruges til Gasolin og tilfældige Reparationer af Bilen.

En anden Grund til, at det er let at rejse om i det store amerikanske Land, er den *Enshed*, som præger de forenede Stater i Modsætning til Europas Lande. Den Foredragsrejse, vi gjorde, vilde svare til, om vi havde rejst hele Europa rundt og talt den ene Aften i Hamborg, den næste i Køln, den tredie i Paris, den fjerde i Bordeaux, den femte i Barcelona, den sjette i Madrid, den syvende i Lissabon og saa videre gennem Italien, Grækenland, Rumænien, Polen osv., til vi kom hjem igen over Stockholm eller Oslo. Men hvor meget besværligere, ja hvor umuligt vilde det ikke være at gøre saadan en Foredragsrejse i et Par Maaneder over alle de Toldgrænser, blandt alle de forskellige Folkeslag, med alle de mærkværdigste Befordringsmidler!

Skønt de forenede Stater har lige saa stort Fladefang som Europa og er delt i henved halvhundrede „Stater“ med hver sin stedlige Regering, danner de dog et meget mindre sammensat Folkesamfund end vor gamle Verdensdel. Der tales overalt det samme Sprog, der gælder væsentlig de samme Love, der findes ingen Toldgrænser. Man mærker slet ikke, at man

kommer fra den ene Stat til den anden. Desuden er det daglige Liv, trods Modsætning mellem Øst og Vest, Syd og Nord, mærkværdig ens allevegne. 'Ja, selv de Varer, man faar, er fra de samme store Fabriker overalt i Staterne: den samme Sæbe, den samme Slags Cigarer, de samme Billedblade, den samme Madtillavning, de samme Films, de samme Spillemaskiner, de samme Slags Møbler, den samme Husindretning, de samme Reklameskilte osv., osv., hvor man saa kommer. Denne samlede Enshed er det, som har lagt Grund til de kæmpemæssige Storindustrier paa alle Felter. Men det er ogsaa den, der gør de lange Rejser lette i Sammenligning med en lille Udenlandsrejse her i Europa.

Man vil maaske tænke, at denne Ensformighed over det hele maa gøre Rejserne derovre meget kedsommelige. Men her kommer den storslaaede Natur den Rejsende til gode som en herlig Adspredelse paa de lange Farter. — Vel har Amerikas Fastland langt fra saa hurtigt skiftende Landskaber som vor lykkelige Verdensdel, hvor Hav og Land, Bjerge og Sletter, smilende Marker og store Skove veksler med faa Mils Mellemrum. Man kan derovre rejse en hel Dag, uden at Egnen skifter kendeligt Præg omkring en. Men Iltogsfarten volder, at man ikke faar Tid til at blive ked af Udsigterne, selv om man faar et stærkt Indtryk af Landskabets majestætiske Uforanderlighed.

I det hele er Amerika et meget smukkere Land, end jeg nogensinde har vidst. Vore kære Landsmænd derovre har ikke talt meget derom, naar de kom hjem og ellers i alle Maader stræbte at synge det ny Lands Pris. De har maaske ikke haft stærk Sans for et Landskabs ejendommelige Præg, og de har været altfor

optagne af Menneskelivet og Kampen for Tilværelsen til at skænke Naturomgivelserne den Opmærksomhed, vi i det gamle Land har udviklet ved vore utallige Spadsereture i det fri og Lystrejser til fremmede Egne.

Jeg havde i Forvejen hørt en Del om de snorlige Veje i Nord og Syd, Øst og Vest med nøjagtigt Mellemrum af en engelsk Mil og kunde ikke lade være at tænke mig Præriens Flade som et ganske upoetisk, regelmæssigt Skakbord i kæmpestor Stil. Jeg vidste ogsaa, at Jernbanerne, som var de første Kunstanlæg i mange Stater, gik som snorlige Baand uden Krumninger hen over Landet. At dette var „praktisk“, kunde jeg sagtens forstaa, naar man kun tilføjede en god Nummerering paa hele det uhyre vidtstrakte Vejnet. Og det bekræftede sig da ogsaa, at en Bilfører egentlig aldrig behøver at spørge om Vej derovre, naar han kun veed, hvor langt i Vest og Nord eller Øst og Syd den By ligger borte, som han skal køre til, fordi Strækningen bliver lige lang, hvilke retvinklede Hjørner han saa vælger at dreje ved, og at det eneste, som alligevel bringer ham til at raadføre sig med stedkendte Folk, er den Omstændighed, at nogle af disse Veje er udmærkede og andre næsten ufarbare. Men jeg troede paa Forhaand, at denne geometriske Kvadrering vilde gøre Landskabet rædsomt „upoetisk“. Heri tog jeg imidlertid fejl, skønt jeg nu og da paa de lange Bilture maatte savne vore herlige gammeldags Veje, der snor sig ud og ind over Bakker og Dale som en fri Linje i køn Harmoni med Omgivelserne.

I Midtstaternes Farmerland med dets kraftige Majsmarker og løvrige Plantninger skjulte Vejene sig i Landets Frodighed. Paa Montanas aabne, træløse Vid-

der viste de ud mod den storladne fri Horisont. I Rocky Mountains vældige Bjerge maatte de kønt sno sig langs Afgrunde og gennem snævre Passer. I Washingtons Skove overhævedes de af ældgamle Fyrretræer, saa høje som Raadhustaarnet i København. Ved Stillehavet maatte jeg prise den gode Cementvej, som fulgte 100 Miles med Havets Brænding. Og selv i det ganske flade Texas var der en egen Ynde ved at rulle frem mellem de uendelige Rækker af hvide Bomuldsmarker. Da jeg tilsidst kom op til Ny-Englands Bakke- drag med vidunderlig farvede Efteraarsskove mellem Søer og idylliske smaa Klippedrag, blev Vejene helt glemte over de henrivende Udsigter i det solrige disede Oktobervejr.

Og alle de Amerikanere, som jeg saae omkring mig, især i de lange, aabne Jernbanevogne, gjorde, som alt andet, et tiltalende, skønt temmelig ensartet Indtryk. I „the Smokers“, som vi oftest sad i, var der et fast, mandigt og dog velvilligt Præg paa de allerfleste Ansigter, enten det saa var Arbejdere, Farmere, Salesmen eller Lystrejsende, der sad omkring os. Der var især en Type med kvikke Øjne, krogede Næser og brede Hager, som var saa almindelig, at jeg maa regne den for særlig amerikansk. Og disse firskaarne Mænd i Skjortærmer (paa Grund af Varmen), med Sixpence-Huer og Shagpiber i Mundene, spyttede saa flot og snakkede saa glad støjende, at man blev helt oplivet af deres Selskab, skønt man ved at lure kunde høre, at Ordene „Dollar“ og „Job“ forekom i hver anden Sætning, de udslyngede. De var paa een Gang saa mandige og saa barnlige, saa saglige og saa spøgefulde, saa ligegyldige og saa velvillige, at man fik samme Indtryk af dem som af Landskaberne, vi

foer igennem: en storskaaren, ensartet, sund og køn Menneskerace, som man, i det mindste i Forbifarten, maatte se paa med Velbehag. Nu og da isprængtes dette solide, angelsaksiske Folkefærd af en kulsort, elegantbygget Neger med tykke Læber, kruset Haar, dejlige hvide Tænder og et rørende barnligt Blik i de store Øjne, hvis hvide Rundinger stak stærkt af mod Ansigtets sorte Farve. — I Spise- og Sovevognene var der altid Negere til Opvartning, og jeg nægter ikke, at de var mig til stor Oplivelse paa de døgnlange Rejser.

Ja saadan „laa Landet for mig“, som Englænderne siger. Og naar jeg hundrede Gange blev spurgt af de indfødte: „Naa, hvad synes De saa om United States?“ kunde jeg heldigvis svare: „Udmærket godt!“ Jeg tror heller ikke, det vilde være bleven taget naadigt op, hvis jeg havde trukket paa det.

Maden var overalt udmærket: et kraftigt Maaltid med varme Retter Kl. 8, Kl. 1 og Kl. 6 — foruden den uundgaaelige Kop Kaffe Kl. 10 om Aftenen, naar vore Møder var omme. — Og saa de mange Slags dejlige Frugter, som vi fik paa fastende Hjerte og hele Dagen igennem. Det var Mad for Mogens i den stærke Varme, vi maatte døje, og en udmærket Erstatning for de forbudte stærke Drikke, som jeg ikke saae noget til — undtagen i New York!

Jeg kunde fortælle en Del mere, f. Eks. om Husenes praktiske Indretning, om Landbruget, Industrier osv. Men mit Maal med denne Rejsebeskrivelse er ikke at forøge de mange Bøgers Tal, hvori man taler vidt og bredt om Ting, som man i Grunden ikke kender. Jeg er ikke saa dum, at jeg tror, man kan lære et stort Land med en Befolkning paa over 110 Millioner

at kende ved en Fart igennem det paa to og en halv Maaned. — Jeg rejste heller ikke til Amerika som den, der vilde nyde Landskabet eller studere et fremmed Folks Liv. Jeg kom der kun for at besøge vore Landsmænd, og det bliver da vort Møde med dem, som jeg efter bedste Evne vil prøve at fortælle om paa disse Blade.

Der skal være omtrent en halv Million Danskere i de forenede Stater. Mange af dem bor spredt uden indbyrdes Samling. Andre danner store Foreninger med det Formaal at hjælpe hinanden i det fremmede Land. Saadanne Sammenslutninger er *Dansk Brodersamfund* og *Dania*. Saavidt jeg veed, har „Brodersamfundet“ visse halvt religiøse Ceremonier, men er nok ellers rent selskabeligt med den Opgave at yde Medlemmerne Hjælp, naar de trænger dertil. De har anselige Samlingshuse i mange Byer. — Men jeg kom kun lejlighedsvis i Berøring med disse Foreninger.

En virkelig folkelig Sammenslutning med det Øjemed at styrke hinanden til at leve som Danskere finder man vist kun i de kirkelige Kredse. Men disse deler sig atter i to Lejre, som skiltes skarpt i 1893: *Den forenede Kirke*, som nærmest svarer til „Indre Mission“ i Danmark, og *Den danske Kirke*, som har et grundtvigsk Præg. — Det var i „den danske Kirke“s Kredse, jeg var Gæst, og det gik mig i Amerika som herhjemme, at Indre Missions Venner næsten aldrig ulejligede sig for at faa min Røst at høre. De Kredse, jeg besøgte, var derfor meget nær af samme Beskaffenhed som dem, jeg taler til i Forsamlingshusene herhjemme. Men jeg tør ogsaa tro, at det er dem, som med mest Iver søger at bevare

deres Danskhed med det kristelige og folkelige Livsindhold, som er givet os paa Modersmaalet.

*

AF MIN DAGBOG PAA REJSEN

Onsdag Morgen den 30. Juli 1924, paa samme Tid, som vore to Hundrede Sommerpiger forlod Skolen, begyndte min Søn og jeg den lange Rejse. — Frederiks Hustru fulgte os til *Esbjerg*, hvor hun blev modtaget af sine Forældre, *Jacob* og *Ingeborg Appel* fra Askov. Det var os meget kært, at disse nære Venner kunde vifte et Farvel til os, da „Dronning Maud“ Kl. 5 $\frac{1}{4}$ om Eftermiddagen sejlede ud paa Vesterhavet.

Da vor Rejse var nøjagtig indpasset mellem Sommerskolens Slutning og Vinterskolens Begyndelse, maatte vi vælge saadanne Ruter over Atlanterhavet, som stemte dermed. Og da ingen af det danske Selskabs Baade havde Tur i de Dage, sejlede vi med *Cunard-Line* fra England til Amerika og med *White Star-Line* tilbage igen.

Efter en rolig og behagelig Rejse over Vesterhavet landede vi Torsdag Eftermiddag Kl. 5 $\frac{1}{2}$ i Parkeston og rullede i det blideste Solskinsvejlr til London, hvor vi overnattede. Fredag Formiddag gik Turen videre, i Følge med mange andre Amerikafarere, i Cunard Lines Ekstratog til Southampton, hvor vi om Eftermiddagen kom ombord i det kolossale Skib *Berengaria*, som skulde føre os over Atlanterhavet. Dette Skib paa over 52,000 Tons og otte Dæk over

hinanden blev bygget af Tyskerne lige før Verdenskrigen og kaldtes dengang „Imperator“. Ved Freden blev det afstaaet til de Allierede og overtaget af Cunard-Line, som gav det sit nye Navn. Det kan rumme omtrent 2500 Passagerer, og skønt vi 300 Anden-Klasses Rejsende kun havde Adgang til en mindre Part af Skibet, havde vi dog rundelig Plads i de store Saloner og paa de lange aabne Dæk. Vor eneste Kvide var, at vi havde faaet en Kahyt paa nederste Dæk, „H-Dækket“, saa nær ved Vandgangen, at vi ikke kunde aabne Køjjet, saa der blev dygtig varmt i Køjerne. Men saa snart vi om Morgen kom op af denne Svedekasse, havde vi den dejligste friske Sommerluft at aande i hele Dagen. Vi fik ogsaa den fineste Mad, vi kunde ønske os, og livlig Underholdning af det brogede Rejseselskab. — Her var samlet Mennesker fra mange Lande og vidt forskellige i alle Henseender. Der var danske Farmere, som vendte hjem fra Besøg i det gamle Land, jødiske Forretningsfolk, Præster af alle „Denominationer“, selv en Tamul fra Ceylon, som gjorde Indtryk ved sin høje Skikkelse, sit smukke mørke Ansigt og sin udviklede Intelligens, franske Gøglere fra Paris, som gav Forestillinger ombord i den moderne, letsindige, men flotte Dansekunst fra Montmartre o. s. v. Det var en god Skole i ren Menneskelighed at leve en Ugestid i et saadant Selskab. Men jeg maa opgive her at anføre alle de lærerige Oplevelser og Samtaler, som vi derved fik Del i. — Naar man var træt af Samtale, kunde man hvile i en magelig Liggestol med en Bog i Haanden eller stirre paa det grænseløse Hav med sine solbelyste Bølger, hvor nu og da

en Hval slog sine Bugter og prustede Straaler op i Luften. Kun en eneste Fugl, vistnok en Stormsval, saae jeg under fem Dages Sejlads. — Det var et Slaraffenliv, hvor selv den dovneste fik kraftig Madhu til de stærke Maaltider af den herlige Luft, som vi badede os i, mens Kæmpeskibet gik aldeles støt gennem høje Bølger.

Den sjette Dag fik vi Land i Sigte. Vor døsig Ro afløstes af ivrige Samtaler om den snarlige Landing.

Fredag den 8. August saae vi Kysten af Long-Island med dens straalende Landsteder og Hoteller langs Stranden. Og hurtig nærmede vi os Indsejlingen til *New-York*, hvor Farvandet var fyldt af Skibe. De hjemvendende Farmere stirrede ud efter „Frihedsstøtten“, som for dem er Symbolet paa det herlige, fri Amerika. Men mine Øjne blev fængslede af nogle høje skylignende Blokke længere oppe i Landet. Det var Skyskraberne paa Manhattan. Og da vi kom nærmere til de stolte Kolosser, blev jeg saa stærkt grebet af det storslaaede og dejlige Syn, at jeg næsten glemte at kikke til Frihedsgudinden midt i Sejlergaden. — Ja, disse vældige Bygninger, som stod i samlet Masse med Woolworths høje Taarn ragende op over dem alle — det var et Syn, jeg ikke vil glemme. Det var det nye mægtige Land, som her hilste mig med sine Vidnesbyrd om Menneskeslægtens Kraft og Snille. Skyskraberne er ikke blot kæmpestore, men de er i Virkeligheden forunderlig smukke. Jeg maatte ligne dem ved jættestore Kaktusplanter. Her var en ny naturlig Bygningskunst groet op, skabt af Livets Kraftudfoldelse, mere ægte og ren i Stilen end alt det smaalige Makværk,

som sammenflikkes af svundne Tiders afdøde Stilarter. Det gav mig det første stærke Indtryk af vor Tids Skaberkraft, det stolte Symbol paa den ny Verdens Magt.

Den herlige Indsejling fandt Sted ved Solnedgang, og da vi naaede op til Dokken, var det saa mørkt, at de mange Tusinde Lys fra de krydsende Færger og de mægtige Lysreklamer fra Kæmpebyen kunde virke med fuld Styrke paa mit betagne Sind.

Vi naaede for sent ind i Dokken til at komme fra Borde samme Aften og maatte altsaa endnu en Nat sove i vor Kahyt. Næste Morgen tidlig blev vi purret ud og fik vor sidste Breakfast ombord. Men vi kunde ikke komme i Land, inden vi havde gennemgaaet Pasviseringen, som foregik paa Første Klasses Dæk. Vi vandrede som en Flok Faar, eller rettere i Gaasegang, gennem de straalende Saloner, som nu stod tomme, og forbi mange Kahytter, der lignede elegante store Soveværelser paa Landjorden. Men derefter maatte vi staa eller sidde et Par Timer paa Dækket, mens vore Formænd i Rækken blev „eksaminerede“. Da vi først naaede frem til Visitatorens Bord, tog Undersøgelsen for vort Vedkommende kun et halvt Minut (vi var jo „Besøgende“, ikke Emigranter), og uden al Stempling eller Paa-tegning af Passet kunde vi nu gaa ned ad den lange Løbebro til Cunard Lines Varehal, hvor vort Tøj hurtig blev toldeftersat, og saa stod vi da som vore egne Herrer paa New-Yorks Grund.

I Hallen blev vi modtaget af tre danske Præstemænd: *A. J. Tarpgaard*, som bor i den nordlige Del af New York City (Bronx), og som tager sig af alle danske Indvandrere, der lander i Byen og ønsker hans Hjælp,

den unge cand. theol. *Petersen*, som nylig er kommen fra København og har tiltraadt Embedet som dansk Præst i Brooklyn efter Pastor R. Andersen, og Pastor *H. Jensen* fra det nærliggende *Perth Amboy*, der mødte for at byde os velkommen paa D. S. U.s Vegne.

Staden New-York modtog os med en overvældende Varme, mer end 100 Graders Fahrenheit, der virkede dobbelt i de dybe Gader. Det var som at gaa ind i en Bagerovn, og jeg tænkte med Ængstelse paa, om jeg nogensinde slap levende ud fra dette Land. — De tre Præstemænd var meget hjælpsomme. Men det kunde ikke undgaas, at det trættede os meget stærkt at vandre fra det ene Kontor til det andet for at opnaa Lempelser i Rejseudgifterne (uden at det for Resten lykkedes). Ved at gaa hundrede Skridt blev jeg badet i Sved, og efterhaanden syntes jeg, at Brolægningen gyngede under mig som et Skibsdæk, mens jeg svimlede, hver Gang vi skulde op ad en Trappe.

I denne Tilstand spadserede og kørte vi at Par Timer omkring, og det var ligefrem en Lettelse at komme ned i en Subway, d. e. en af de mange underjordiske, elektriske Baner, og suse afsted i rungende Mørke, der hvert Minut gennemglimtedes af en oplyst Station, vi foer forbi. Jeg kunde naturligvis ikke orientere mig i denne kæmpemæssige Hurlumhej og var helt i mine Følgemænds lidt famlende Hænder. Men tilsidst kom vi atter over Jorden. Min Søn og jeg skiltes fra de tre Præster og kørte alene i en Elevated (d. e. en Jernbane i Højde med 2. Sal af Husene) ud i Brooklyn, hvor vi besøgte min gamle Broder Julius, som har boet over 40 Aar i Amerika, og nu lever ensomt i sin høje Alder. Vor Samtale, som varede et Par Timer, bragte mig til at glemme Svimmelheden og den stærke

Hede, hvori vi sad. Med Liv i Sindet drog vi derfra til Grand Central Railway St. — en af de største og smukkeste Banegaarde i Verden, som ligger midt i New York City. Og efter et Par Timers Ophold i dens Ventesele kom vi om Aftenen ind i en Pullman-Vogn for at køre ud i Landet.

Vor Rejse var ordnet saaledes, at der intet Ophold blev gjort i Staten New-York. Det første Foredrag skulde holdes i *Detroit* i Michigan, og derfra gik Turen Vest paa. — Vi var gaaet til Køjs i den store By, men da vi vaagnede, rullede Toget gennem det grønne Farmerland. Og det var velgørende igen at være ude paa fri Felt. — Med Glæde saae jeg de mange Majsmarker og de spredte Farme, hvis Siloer, hvori Kornet gemmes, lignede Kirketaarne. Men jeg kunde ikke undgaa at opdage, hvor megen Jord der laa øde, og hvor lidt „intensiv“ Dyrkningsmaaden var. Jeg fik senere andet at se i de egentlige Farmerstater og blev gjort opmærksom paa, at Landbruget i Staten New-York i disse Aar lider under, at Farmernes Børn drager til Storbyerne for at faa lettere Arbejde, der lønner sig bedre. Der er en Stilstand, ja en Tilbagegang i Landets Opdyrkning, som gør det mere iøjnefaldende, hvor uklogt det er, at de forenede Stater netop nu har spærret Vejen for dygtige Bønders Indvandring fra det nordlige Europa! Jeg kunde ikke lade være at tænke paa, at dette mægtig store Land ligger rede for hundrede Millioner virksomme Menneskers Arbejde. Men det kan heller ikke vare længe, inden Adgangen dertil bliver aabnet igen.

Over Niagarafloeden mellem Erie- og Ontariosøen, som danner Vestgrænsen for den store Stat New-York, kørte vort Tog ind i *Canada*. I Victoriaparken, som

ligger langs Floden, standsede vi i fem Minutter, og alle strømmede ud paa den græsklædte Brink for at se de mægtige *Niagara-Falls*, som her paa kort Afstand viste sig frit over Floden. Jeg vilde nødigt have undværet dette Syn, hvori Amerika viser sin Naturkraft og Amerikanerne deres Menneskesnille i eet samlet, uforglemmeligt Billede. Men jeg beklagede ikke, at vor Tid forbød os et længere Ophold paa den berømte Turistplads.

Over Detroitfloden, som udmunder i det nordvestlige Hjørne af Eriesøen, kom vi atter fra Canada ind i Staten *Michigan*. Lige ved Grænsen ligger den store Industriby *Detroit*, hvor jeg skulde holde mit første Foredrag. — Det er den af alle Amerikas Storbyer i Østen, som er vokset hurtigst i Vejret. Dens udmærkede Leje mellem de store Søer og midt i Jernbanenettet, med let Adgang til Kul og Jern, er bleven udnyttet af dygtige Fabrikanter. Og især har den hævet sig, siden den for 20 Aar siden blev Sædet for en vældig Tilvirkning af Automobile. *Detroit* havde i 1880 116.000 Indbyggere, i 1900: 285.000, men nu langt over 1 Million. Verdensberømt er jo *Fords* Automobilfabrik, der sysselsætter mer end 50,000 Arbejdere, og som i Sommer kunde reklamere med, at den har lavet ialt 10 Millioner Fordvogne. En anden Bilfabrik har 25.000 Arbejdere. En tredie 17.000 osv. — Forsynlige Folk har allerede for 100 Aar siden lagt Byen paa et mægtigt Landomraade og givet den en Række brede Boulevarder. Den fylder mere Plads end selve New York, og trods sin store Industri er den en køn By, hvor man kan bo luftigt og have mange grønne Træer for Øje.

I det hele har de amerikanske Byer altid et stort

Fladefang, saa de angelsaksiske Indbyggere har kunnet tilfredsstillende deres Drift til at sidde „hver i sit Hus“. I Forretningskvarteret taarner Bygningerne sig tæt, og der findes gerne nogle Skyskrabere med en Snes Etager. Men i den Del af Byen, hvor Borgerne har deres Hjem, ligger der kun enetages Huse med Plantning omkring. Dog er der sjælden en heget Have. Græsplænerne foran Husene med deres Buske og Blomster er ikke skilt fra den offentlige Gade ved noget Gitter eller Plankeværk. I Grænseskillet løber der en cementeret Spadseresti, som alle kan gaa paa, og udenfor er der gerne Alléer paa begge Sider af den asfalterede Kørebane. Da nu Husene er byggede med jævn god Smag og stor Afveksling, gør disse Residential Sections eller Villakvarterer et meget smukt Indtryk, og skønt der færdes mange Biler ogsaa dær, er de dog et sundt og fredeligt Opholdssted for Storstadens velstillede Befolkning.

Husene er hvert for sig som Regel komfortabelt indrettet med Gulve og Paneler af smalle, tætsluttende Brædder, megen Maling og Lakering, Skydevinduer med „Screens“ (det er Staaltraadsvæv i Rammer, som udelukker Fluor og Myg), rummelige Værelser, mangelige, maskingjorte Møbler, Overflod af Gyngestole. I Midten af Huset findes der gerne en Badstue med alt Tilbehør, og Køkkenet er udrustet med alle mulige praktiske Bekvemmeligheder. Det hele gør et samlet og lunt, men just ikke noget personligt Indtryk. Man mærker det maskingjorte og savner noget af det hyggelige Hjemlivspræg, som vore Stuer faar, især naar de i flere Led har været i den samme Families Eje. Kunst er der ikke meget af, Billederne paa Væggene fortjener ikke nærmere Omtale, uden for

saa vidt de, som i de danske Hjem derovre, minder om det gamle Land, eller de ved Lithografier eller Buster af Abraham Lincoln og Woodrow Wilson røber Beboernes amerikanske Patriotisme.

I Detroit blev vi modtaget af Stedets danske Præst, Hr. *Rasmus Jensen*, som i sin Bil styrede os sikkert gennem Hovedgadernes Vognvrimmel ud til sin Præstebolig i en fredelig Sideallé. Han er en bred, munter og snaksom Mand i sine bedste Aar. Nylig var han kommen til denne Plads fra California, som hans unge, elskværdige Døtre længtes meget efter. Jeg erfarede senere, at den kirkelige Stilling i Detroit er meget vanskelig. Men det mærkede vi intet til paa vor gæstfri Vært. — Forøvrigt var det ikke Præsten, men Ungdomsforeningens Formand, Ingeniør *Kobbernagel*, som var Leder af Mødet, der blev holdt i „Dansk Brodersamfund“s store Sal paa et andet Sted i Byen. Hr. Kobbernagel er en Mand, der efter mit Skøn har en god og sund Opfattelse af sin Forenings Opgave, der minder om, hvad der udrettes i en Højskoleforening herhjemme. Samtalen med ham beredte mig godt til min første Fremtræden som Taler i Amerika.

Spændingen ved mit første Møde med Landsmænd drev al Rejsetræthed paa Flugt og gav mig en ejendommelig Sindsbevægelse, da jeg traadte ind i den i den store Sal, som var smykket med Stjernebannere og Dannebrog, og som var fyldt af over 150 gamle og unge Mennesker. — Vi sang først: „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme!“ Og da Sangen lød hundredstemmig med en Kraft og Varme, som jeg sjælden har oplevet, mens alle Øjne tindrede mig i

Møde, følte jeg mig ret indviet til at staa frem og tale Dansk med Hjerte og Mund.

Jeg fortalte H. C. Andersens Eventyr om „Nissen hos Spækhøkeren“ og prøvede derpaa at fortælle noget om det endnu bedre Eventyr, som Grundtvig havde gjort til Virkelighed i Danmark: Eventyret om et oplyst Folk, der i sit jævne Liv kan forene driftigt Arbejde med dyb Poesi, og om et Land, hvor man ikke behøver at løbe op ad mange Trapper for at komme fra den travle Mand i Butiken til den drømmende Student paa Kvisten, men hvor Folk af alle Klasser kan leve paa lige Fod med „digtende Trang under Arbejdets Gang“, hvor Digtningen er blevet en Livsmagt, som beaander vort daglige Virke og samtidig holder Øjet aabent for Menneskets kongelige Byrd og evige Livsmaal.

Jeg følte Tilhørernes Samhu med mig, mens jeg talte, og jeg mærkede deres Glæde over Mødet med os, da de efter Foredraget stimlede sammen og trykkede min Haand.

Ved Kaffebordet bagefter talte ogsaa min Søn, især til de Unge, som nylig var draget ud i Verden. Og tilsidst blev der en Spørgen om Nyt fra Danmark og en Bøn om Hilsener til Frænderne derhjemme, der næsten overvældede os. Men Livet og Hjerteligheden deri hævede Sindet og gjorde os glade ved hvert Ord, der lød, hvert Smil, vi fik, hver Taare, der talte om Længselen efter det gamle Land.

Ja, det var i Sandhed en god Begyndelse, vi fik gjort. Vi stod ikke længer som ængstelige Rejsende i et vildfremmed Land. Vi var havnede blandt vore danske Venner, og vi mærkede med Tryghed, at vi virkelig kom til dem med et godt Budskab.

Næste Dag rejste vi frimodig videre ind i Staten *Michigan* og saae fra Jernbanen det gode Farmerland med de velbyggede Gaarde glide forbi. Vor Opmærksomhed var særlig rettet paa Majsmarkerne, som var os ukendte. De stod i kraftig Grøde. Men Folk sagde, at det var tvivlsomt, om de kunde modnes i Aar, da Varmen var kommet for sent, og Nattefrosten godt kan indtræde i Begyndelsen af September. Det ejendommelige Forhold er, at Kolberne ikke bliver udviklede, naar det fryser nogle Grader under Modningen, mens Frosten senere næsten er en Betingelse for, at de kan blive faste nok til Høstning. Naar „Kornet“, som de kalder Majsen i Midtstaterne, ikke faar Varme nok, maa det høstes grønt og bruges som „Ensilage“ til Kvægfoder. — Jeg hørte senere paa Aaret, at Majshøsten var lykkedes bedre, end man havde ventet, paa Grund af den lange „indianske Sommer“, som flere af Kornstaterne nød godt af.

Mandag Eftermiddag Kl. 3 kom vi til Byen *Muskegon* ved Michigansøen, hvor der er en gammel dansk Kreds. Vi fik imidlertid Indtryk af, at Danskheden stod paa temmelig svage Fødder, og at Ungdommen næsten helt havde forladt de danske Forsamlinger. Selv Ungdomsforeningens Formand, som meget forekommende havde modtaget os paa Stationen, „glimrede ved sin Fraværelse“ ved Mødet om Aftenen, som i det hele var svagt besøgt. Intet Under, at den dygtige Præst, som nylig var kommet til Byen, saae lidt mistrøstigt paa sin Gerning. Der var et Krav rejst om, at der skulde holdes Søndagsskole og delvis prækes paa Engelsk „for Ungdommens Skyld“. Men jeg kunde ikke tro, at dette lidt fortvivlede Middel skulde kunne redde den hensygnende Danskhed.

Imidlertid talte jeg saa livligt, jeg kunde, til den lille Forsamling af trofaste Danskere, som var mødt i Kirkens Basement eller Kældersal. Og det vilde være utaknemligt af os, hvis vi ikke havde følt os personlig godt behandlede i de Familier, som vi gæstede. — Da Dampskibet, som skulde føre os over Michigansøen, aflyste Farten i sidste Øjeblik, fik vi uventet en Feriedag i Muskegon, og rare Mennesker gjorde den behagelig for os ved en prægtig Biltur til Omegnen. — Michigan-Søen er saa stor som Kattegat. Man kan altsaa slet ikke se fra Bred til Bred, og den vilde gøre ganske samme Indtryk som et stort aabent Hav, hvis ikke Vandets Farve var en anden, mere mørk, end Saltvandets. Vi var ude ved en høj Sandklit Syd for Byen med en storstilet Badestrand. Men ogsaa Sandet var af en anden Farve, mere gult, end det, vi kender fra vore Kyster. I den dejlige Aften med rosenrøde Skyer i Vest kørte vore elskværdige Værtsfolk os til *Grand Haven* nogle Mil Syd for Muskegon, og derfra sejlede vi om Natten over Søen til *Milwaukee* paa den vestre Bred, hvor vi landede om Morgenen tidlig efter en god Søvn ombord.

Milwaukee er den største By i Staten *Wisconsin*. Den har omtrent 400,000 Indbyggene og skal med sit Søklima være en af de sundeste Bopladser i de forenede Stater. Fra det mægtige Farmerland, som omgiver den, henter den Byg til de største Malterier, som findes i Verden. — Vi spadserede om Morgenen i et Par Ventetimer ud i et dejligt Anlæg paa de høje Brinker langs Michigansøen. Det kaldes *Juneau-Parken* efter Borgmesteren Solomon Juneau, som er Byens egentlige Grundlægger, og som levede i første Halvdel af det 19. Aarhundrede. Hans Statue staar paa en

smuk Høj ved Søen, og lidt fra den findes der en anden stor Statue, som forestiller Amerikas første Opdager, Leif Eriksson.

Da vi henad Middag kom i Jernbanetoget og kørte gennem Wisconsins frugtbare Land mod Nord langs Michigansøen, var der et Navn, som stadig steg frem i mit Minde. Det var *Frederik Lange Grundtvigs*, som i to Aar havde sit Hjem i disse Egne, efter at han i 1881 var udvandret til Amerika med sin unge Hustru.

Første Gang Wisconsins Navn kom til at klinge i mine Øren (med den rette Tone paa anden Stavelse) var, da jeg i 1882 læste Fr. L. Grundtvigs „Rimbrev til danske Kristne“, dateret „Shiocton Wis. 17. Januar 1882“, der begynder saaledes:

Over Sø og salten Vove
 Bort mig Sjælens Uro drev;
 I Wisconsins mørke Skove
 Skriver jeg til jer mit Brev.
 Sig dog ej, at jeg er fremmed!
 Dansk jeg er fra Top til Taa,
 Og mit Hjerte er i Hjemmet,
 Hvor min Fod end færdes maa. —

Hvor jeg hviler nu min Vinge,
 Er Naturen skøn og stor;
 Men ej Kirkeklokker klinge,
 Spot kun møder Herrens Ord. —
 O, I har det godt derhjemme
 Under Folkekirkens Tag,
 Aldrig skulde I forglemme
 Hjertets Tak hver Herrens Dag.

Rimbrevet var en Formaning til ikke over de stærke Krav paa Frihed i den danske Kirke og det danske Folk at glemme Aandens Enhed. Jeg husker nok, at

vi Unge, saa vel som mange af de ældre Grundtvigianere, der kæmpede for den bekendte Askov-Adresse, fandt den unge Grundtvig temmelig konservativ. Men stod han den Gang endnu lidt ængstelig, og maaske lidt fornem, overfor de folkelige Frihedskrav, saa gav han dog i sit Rimbrev saa skønt et Vidnesbyrd om sin Tro paa Aandens Magt i Herrens Menighed, at det maatte glæde alle hans Faders Venner i det gamle Land. Dette Rimbrev var det første sikre Bud om, at Frederik Grundtvig, der før havde sværmet i æstetiske Tanker, nu uden Forbehold stillede sig i den Fylking, som havde haft hans Fader til Fører, at han havde fundet sig selv i det fremmede Land, og at han stod rede til under Korsets Mærke at kæmpe for den danske Sag blandt sine Landsmænd i Amerika. Hvor maatte man ikke glæde sig ved en saadan ung Høvdings Komme til Lejren. Hans Digt var den ædleste Efterklang af gamle Grundtvigs Skjalderøst. Hans Tanker og Syner var Faderens i fuld personlig Tilegnelse. Og det mærkedes snart, at han havde arvet ikke saa lidt af den Gamles aandelige Myndighed og kraftige Vilje.

Varslerne var gode for, at denne Mand kunde blive Fører for de Danske i Amerika. Og Haabet derom blev virkelig opfyldt. — En Søndag kom Grundtvig fra Shiocton til den danske Kirke i Neenah, hvor *Thorvald Helveg* var Præst. Det var et Møde, som ildnede dem begge til Arbejde for den danske Sag. I September 1883 tog Frederik Grundtvig mod Kaldet som Præst for den danske Menighed i *Clinton*, Iowa. Med sin kraftige Tale drog han en stor Kreds til sin Kirke, og med sine vækkende Sange, som han selv istemte med sin dejlige Røst, kaldte han Danskheden til Live

hos mange af sine udvandrede Landsmænd. *Dansk Folkesamfund*, som han var med til at skabe, samlede de spredte Kræfter til fælles Opgaver. Flere Steder fik han grundlagt Nybygder med en ren dansk Befolkning, og disse staar endnu som faste Borge for den danske Sag. — Hvor jeg kom, hørte jeg de bedste af de Gamle prise hans Minde. Hans Sangbog er i alles Hænder. Og naar hans egne Sange nu synges mindre end før, saa forklares det ved, at de „ikke længer passer rigtig med Forholdene“. Men det turde være, at de en Gang igen vil komme paa Folkets Læber, naar Danskerne vinder Mod til at kæmpe med samme gode Tro for deres Danskhed og Kristendom, som Frederik Grundtvig gjorde!

De Linjer

I Wisconsins mørke Skove
Skriver jeg til jer mit Brev,

tonede i min Sjæl, da Toget foer hen over det aabne Farmerland. Jeg længtes efter et Glimt af de Skove, hvor Digteren havde vandret i sin Ungdom og drømt sig hjem til alt det, han elskede i Danmark. Men jeg fik dem desværre ikke at se. De maatte søges længer Vest paa i Wisconsin, end vor Rejse gik. Og de er vist for Resten falden for Saven i den Menneskealder, som er gaaet siden vor Ungdom.

Om Aftenen naaede vi til Statens Nordgrænse, hvor vort næste Møde skulde holdes, og hvor vi blev modtaget af en moderne dansk Præst, der staar med det ene Ben i Amerikanismen og dristig prøver paa at samle de gamle Danskeres Børn om sin engelske Præken. Han var en fornøjelig Mand at tale med, fordi han kunde fortælle om Ungdomsaar, han havde

tilbragt som Cow-boy og „Hobo.“ Men Tilstandene i Kirken kunde ikke styrke mit Haab for den *danske Sag*.

Præsten bor i *Marinette* i Wisconsin. Men vort Møde holdtes i *Menominee*, som ligger nogle Mil nordligere i Øvre-Michigan. De Unge, som havde indbudt mig, mærkede jeg ikke noget til. Men jeg trøstede mig ved de Ældre, hvoraf mange holder trofast ved Minderne fra Danmark. Her traf vi blandt andre *Jürgens*, som er Formand for „Dansk Folkesamfund“, der nu desværre fører en temmelig stille Tilværelse.

Torsdag den 14. August kørte vi samme Vej tilbage til Milwaukee og derfra videre til *Racine*, som er den sydligste danske Plads i Wisconsin, hvor *K. C. Bodholt* har været Præst indtil for kort Tid siden.

Af Byens 50,000 Indbyggere skal 15,000 være danske. Men kun de færreste slutter sig til „den danske Kirke“, mens „den forenede Kirke“ har fire anselige Menighedskredse i Byen.

Jeg fik dog en god Forsamling paa omtrent 125 Tilhørere at tale for. Og det gik mig her som paa hele Rejsen, at da jeg stod paa Talerstolen, glemte jeg alle Bekymringer og al Rejsetræthed for den Glæde at mødes med mine Landsmænd. Jeg talte om Oehlenschlägers „Hjemvee“ og søgte at vise, hvilken Betydning Længselen efter Danmark maa have, selv for dem, der aldrig tænker paa at vende hjem igen. Denne Længsel skal ikke avle sygelige Suk i ledige Stunder, men være et stærkt Baand, som drager Hjemmets Minder saa dybt ind i Sjælen, at de vinder nyt aandeligt Liv og skaber Værdier, man aldrig mister, men faar Trang til at give sine

Børn i Arv. — Jeg talte i Racine med Folk, som havde været 30 Aar i Amerika, men dog ytrede, at *hvis* Danskheden skulde uddø derovre, maatte de rejse hjem til det gamle Land for at lukke deres Øjne med Fred.

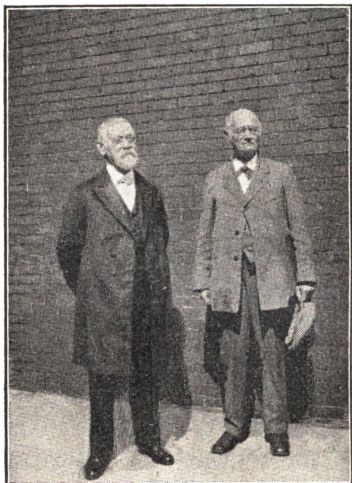
En af de velstaaende Danskere i Byen, Grosserer *Jens Jensen*, kørte os den næste Morgen i sin Bil til *Chicago*. — Vi kom paa Vejen gennem en By, som tilhører en mærkelig Sekt. Store Plakater med Formaninger og Forbandelser af Verdens Børn, strenge Forbud mod Drik og Tobaksrygning mødte os alle vegne. Siden gik Vejen gennem en Forstad til *Chicago* med dejlige Villaer i store Parker, hvor „Millionærerne“ bor. Da vi havde naaet til selve Storstaden, tog vi ind paa et meget flot Hotel, som laa ved Sydspidsen af Michigansøen, *Edgewater*. Vor elskværdige Fører traktede os med et godt Maaltid i Spisesalen og kørte os derefter videre ad Kystpromenaden til et stortilet Anlæg, *The Municipal Pier*, som nylig er bygget af Chicagos Kommune ud i Michigansøen som en vældig Mole. Gennem en umaadelig lang Bro med Jernbanespor og Oplags-huse til begge Sider naaede vi ud til Brohovedet, hvor der er indrettet et folkeligt Forlystelsessted med en kæmpestor Dansesal, Legepladser, Karruseller, Musikpavilloner, Haveanlæg osv., som staar aaben for alle. Det var morsomt at se Smaaborgerfamilier sidde omkring paa Bænkene med deres Madkurve — et tiltalende Træk af Amerikas storstilede Demokrati-isme! Vi saae ogsaa milelange Parkanlæg med Statuer, deriblandt en af H. C. Andersen, og kom tilsidst ind i Byens Centrum, forbi Børsen, som raader for hele Verdens Hvedehandel. Her var der en Trængsel af

Biler, som jeg aldrig har set Mage til. Een Gang maatte vi holde 8 Minutter, inden vi kunde komme videre. Vor Bilfører kørte uanfægtet og livligt talende gennem hele Rummelen, og vi følte os svært taknemmelige for det Indblik, han gav os i Kæmpebyens Trafik.

Turen endte paa en Banegaard, hvorfra Frederik og jeg om Eftermiddagen kørte Syd paa gennem et stort Minedistrikt ved Byen *Joliet*, til den lille By *Dwight* i Illinois, hvor vi havde Møde om Aftenen. Præsten, *I. C. Aaberg* fra Lemvigegnen, hører til dem, som gerne vil forberede en god Overgang fra dansk til engelsk Kirkeliv. Han er Medlem af et Udvalg, som de skandinaviske, tyske og engelske lutherske Kirker har nedsat for at udarbejde en fælles engelsk Salmebog, og var ivrig optaget af at oversætte en Del af Grundtvigs Salmer til denne Bog. — Jeg maatte give ham Ret i, at disse Salmer hører til de aandelige Skatte, som nødigst maa slippes, selv om Sproget ændres. Kunde vi virkelig faa vore bedste Salmer godt oversatte paa Engelsk, saa kom vi med en god Gave ind i det amerikanske Folkesamfund. Men — det er ikke let at gøre! Derfor synes jeg, at vi maa lægge mere Vægt paa at synge dem paa Modersmaalet, saa længe vi magter det.

Næste Dag gik Rejsen tilbage til Chicago, og her blev vi paa Banegaarden modtagne af Præsten *Adam Dan*, der førte os til sit hyggelige Hjem ved *Stefanskirken* i det sydøstlige Kvarter af Kæmpestaden.

Jeg havde paa Forhaand glædet mig til at mødes med denne Mand, der hører til de ældste Præster i den dansk-amerikanske Kirke, og som med sine kønne Sange har vundet stort Ry baade ude og

Hos Adam Dan.

hjemme. Jeg blev heller ikke skuffet ved det personlige Samvær med ham.

Adam Dan har haft en bevæget Ungdom. Fra sit Hjem paa Fyn drog han til Tyskland og Schweiz for at blive uddannet til Missionær. Derefter sendtes han til Ægypten og Sudan og kom senere til Palæstina. Men da hans Helbred ikke var stærkt nok til den Gerning, han her skulde øve, drog han til

Amerika og blev een af de første Præster for de Danske derovre. Han har siden virket som saadan paa en Del forskellige Pladser. Nu er han 73 Aar og begynder at tænke paa at tage Afsked for maaske at tilbringe sine sidste Aar herhjemme i Danmark. Han har været gift anden Gang i mer end 25 Aar med en dansk Kvinde, der gør hans Hjem hyggeligt for ham og for de mange Gæster, som kommer der.

Adam Dan er en fint bygget, ikke ret høj Mand med kønne Træk og mildt Aasyn. Hans digteriske Natur giver ham noget ungdommeligt i Udseende og Optræden. Den hjælper ham vist ogsaa til et lyst Syn paa Tilværelsen trods de mange Prøvelser, hans Liv har bragt ham. Midt i den Strid, der unægtelig findes blandt de danske Amerikanere, og som ogsaa gør sig gældende indenfor den danske Kirke, gaar

han blidt smilende sin rolige Gang og har til Gen-gæld næppe nogen Fjende blandt sine Landsmænd. — Hans stemningsfulde Sange synges overalt, og een af dem synes at være vort Folks Livsang i Amerika:

Saa langt, saa langt rækker Tanken frem,
Til gamle Mor og mit Barndomshjem!
Jeg ser de Enge ved Søens Bred
Og Bøgeskoven paa Klinten med;
Og Hjertet svulmer, og Øjet blinker, ---
I Stolen sidder du jo og vinker!
Jeg sender, Moder, min Hilsen frem,
Den gælder dig og mit Barndomshjem!

Med sin rørende Melodi er den ret egnet til at ud-løse Længslen efter det gamle Land.

Det var hyggeligt at sidde ved Siden af Digter-præsten og høre ham fortælle sine Minder fra den svundne Tid. Og det var kønt at høre ham præke om Søndagen i Kirken. Men det kan ikke nægtes, at det var en grumme lille Kreds, der samledes om hans Prækestol.

Paa den Plads i Chicago, hvor Stefanskirken ligger, har Negrene i de sidste Aar fundet Indpas. Paa alle Verandaer ved Husene omkring Præsteboligen saae man de sorte Mænd, Koner og krøllede Unger nyde deres Søndagshvil. En Negerpræst har banket paa hos Pastor Dan for at spørge, om han ikke vilde sælge Kirken til sin sorte Broder. Her er atter en dansk Kreds, som er ved at dø ud. Men det ligger jo i Sagens Natur, at der ikke kan vedligeholdes nogen samlet dansk Koloni i en Storby som Chicago. Der findes vel flere Tusinde Danskere dær, men de flytter fra Sted til Sted, og Flertallet af dem taber

sig snart i det amerikanske Samfund. Der maatte i al Fald en stor, samlet Kraftanstrengelse til at rejse en fast Borg for den danske Sag midt i denne moderne Verdensby.

Imidlertid maa man prise de forholdsvis faa Hjem, som gennem mange Aar har hævdet deres Danskhed paa dette Sted og blandt andet har opretholdt de tre Menighedskredse af „den danske Kirke“, som findes i Byen. Dette er ogsaa en Fordel for de unge, ugifte Indvandrere, hvoraf der altid vil findes mange i et saadant Centrum for Amerikas Forretningsliv. For disse hjemløse, der for faa Aar siden har forladt deres Fædreland, er det til Gavn og Glæde, at de kan finde Samlingssteder, hvor de kan høre et godt Ord paa Modersmaalet og mødes med Landsmænd til hyggeligt Samvær. Her har Ungdomsforeningerne, der knytter sig til de danske Kirker, en smuk Opgave at løse.

Det lod ogsaa til, at de ikke har arbejdet forgæves i Chicago. Det var i al Fald en stor og livlig Forsamling med Overtal af unge Mennesker, jeg fik at tale til i Pastor Dans Kirke Søndag Aften. Der var en halv Snes af mine egne gamle Elever blandt Tilhørerne. Sangen lød kraftigt. Min Tale om Adam Homo fulgtes med levende Opmærksomhed. Jeg følte mig i lignende Omgivelser, som naar jeg taler i Københavns Højskoleforening, og fik bagefter mange Vidnesbyrd om, at Glæden var gensidig ved dette fornøjelige Møde.

Den største danske Kirke i Chicago, *Trinitatis* i Sydvestkvarteret, fik jeg ikke Lejlighed til at se, da Præsten, Hr. A. W. Andersen, var bortrejst i Ferien. Derimod havde vi den Glæde under Opholdet i Chicago at besøge *Pastor Dorfs* ved Ansgarskirken.

A. T. Dorf, som er vel kendt herhjemme fra den Tid, han fik oprettet Folkehøjskolen paa Krabbesholm, er en meget travl Mand. Han kom til os hos Pastor Dans fra sit Arbejde i Universitetsbiblioteket, hvor han tilbringer fem Timer daglig med den Opgave at dømme om ny Anskaffelser paa flere vigtige Bogomraader. Samtidig passer han sit Præsteembede og præker baade paa Dansk og Engelsk hver Uge i Ansgarskirken. Man kunde ønske denne begavede Mand en mere samlet Virksomhed. Men naar man kommer til hans Hjem, forstaar man nok, hvorfra han henter Kraften til sit spredte Arbejde. Hans Hustru, Fru *Thyra Dorf* født *Axelsen*, kom os i Møde med en Hjertelighed, som maatte gøre en vejfarende Mand godt, og førte os ind i et Præstehjem, hvis Hygge mindede os levende om Danmark. De mange Boghylder og de smukke Malerier paa Væggene viste den Kultur, vi har i vort Fædreland. Den livlige Samtale gav Vidnesbyrd om god dansk Dannelse.

Ved Middagsbordet hos Dorfs mødtes vi med Pastor *P. Gøtke* fra Clinton, som forstod at krydre Samtalen med mange Peberkorn. Han hører til de ledende Mænd i den danske Kirke og har i mange Aar været Ordstyrer ved Aarsmøderne, hvor det gerne gaar hedt til. Modstanderne siger, at der flyver for mange Vittigheder fra hans hvasse Tunge. Men Vennerne forsikrer, at der banker et godt Hjerte bag ved den rappe Mund. Det var tydeligt, at Pastor Gøtke især vendte sin Kritik mod de unge Præster, som bringer Uro i Kirkesamfundet. Men der var en Humor i hans Omtale af alle Forhold, som mildnede de skarpe Domme.

Umiddelbart efter Søndagsmødet i Chicago kørte vi om Natten til *Cedar Falls* i Iowa, hvor vi fik Stand-

kvarter hos *Dr. A. Skands Hansen*. Denne Vending falder mig i Pennen, fordi jeg havde Følelsen af, at vi kom her til Danskhedens gamle „Hovedkvarter“ i Staten Iowa. Her er det, Sønderjyden *Martin Holst* i over 40 Aar har gjort sit trofaste Arbejde for god dansk Oplysning med Bladet „*Dannevirke*“. Det var mig en sand Glæde at mødes med denne Mand og hans hele Hus. Her fandt jeg en Danskhed, som vil være tro til Døden, og som i mange Henseender maatte minde mig om Sønderjydernes seje Kamp for Modersmaalets Ret. Lad saa være, at han ligesom disse er bleven noget konservativ i sin Tankegang. Men i sit Syn paa Danmarks Grænsestrid stod han modigt og frit paa den folkelige Side. Og i sin Ledelse af „*Dannevirke*“, synes jeg, at han under anderledes tænkende ret god Plads for deres Pen. — *Martin Holst* og hans Hustru har maaske allerbedst viist, at der er Liv i deres Danskhed, derved, at deres voksne Sønner og Døtre helt deler Forældrenes Syn og Arbejde for den fælles Folkesag. Et saadant Hjem er det godt at gæste!

Vor Vært, *Dr. Hansen*, og hans Hustru hører til *Holsts* nærmeste Venner. Men *Dr. Hansen* har i mange Aar hævdet, at den danske Menighed for den opvoksende Ungdoms Skyld bliver nødt til at bruge Engelsk ved Siden af Dansk i Skole og Kirke. — *Anders Skands Hansen* blev i Begyndelsen af Firserne uddannet til dansk-amerikansk Præst i Askov og har i en Række Aar virket som saadan, inden han gik over til Lægegerningen. Han er nu Specialist i Næse-, Øre- og Halssygdomme og har sammen med en yngre Kirurg en stærkt besøgt Klinik i Cedar Falls. Men han har ikke svigtet Arbejdet for det aandelige Liv. Han er een af de Læger, som virker i Tro paa Gud, og jeg

har Indtryk af, at han derved er bleven mange Folk til Velsignelse. En kristen Læge har i Sandhed et stort Kald at øve. Det var mig derfor ogsaa en Glæde at tale med denne travle Mand, og mens han var i Praksis, fik jeg flere gode Samtaler med hans forstandige Hustru. Husets voksne Datter, som er Lærer paa et berømt Seminarium i Cedar Falls, førte os op til denne Anstalt med dens mange forskellige Afdelinger, hvor 3000 unge Mænd og Kvinder faar deres Uddannelse. Hvert Fag bliver drevet efter en veludtænkt pædagogisk Metode. Selv Kjolesyning og Udpyntning af Dagligstuer, som var Miss Hansens Omraade, blev her doceret helt videnskabeligt. — Det blev siden paa-staaet, at man paa samme Skole kunde tage Magistergrad i Fodboldspil! — Den gamle ansete Rektor, der selv viste Fremmede rundt som en velvillig Vært, skal sætte en Ære i stadig at knytte ny Afdelinger til denne „Normalskole“, som faar Elever fra næsten alle „Stater“. — Men for mig blev det for strengt i Varmen, som stadig fulgte os, at gaa det hele igennem.

I Dr. Hansens Hjem traf vi foruden Holsts og den faste Husven, Tandlæge Jensen, ogsaa Pastor emeritus *K. C. Bodholdt*, der ikke var hjemme i Racine, mens vi var dær. Det er en Mand med et fint Præg i sit Ansigt og sin Tale. Han har i mange Aar været en af Lederne i den danske Kirke. Det var ogsaa ham, der under Krigen fik en Adresse fra danske Sønderlyder overgivet til Præsident Wilson med Bøn om Grænsens Flytning, og som modtog Wilsons Svar med et godt Tilsagn, der ogsaa blev holdt. Pastor Bodholdts Søn er Sekretær hos Bankdirektør *Dawes*, der nu er de forenede Staters Vicepræsident. — Bodholdt og hans Hustru er gamle Venner af Dr. Hansens, og

Samtalen gik let og hyggeligt, da vi sad sammen i det smukke Hjem. Men jeg kunde ikke undgaa at mærke, hvorledes Frygt for den danske Kirkes Fremtid og hele Danskhedens Skæbne i Amerika trykkede den gamle Præst.

En meget god Støtte for den danske Sag er Bankdirektør *W. N. Hostrup*, som har en Datter gift med Præsten Holger Strandskov og vistnok har et friere Syn paa Ungdomsrøret i Nebraska end de andre „Gamle“ i Cedar Falls. Men jeg fik desværre kun flygtig hilst paa denne Mand.

Ved et godt besøgt Møde i Kirkesalen talte jeg om Grundtvig som Salmedigter, og jeg fik Følelsen af, at netop dette Emne, der handler om en af den danske Kirkes bedste Skatte, blev modtaget med dyb og kærlig Forstaaelse paa dette Sted.

Samme Dag skiltes min Søn og jeg for nogle Dage. Mens han drog som Taler til *Hampton* og *Ringsted*, gik min Vej til *Newell*, hvor *Hakon Jørgensen*, Pastor Jens Jørgensens ældste Søn, er Præst. *Newell* er en ren Farmerbygd, mens alle de danske Kredse, jeg før havde besøgt, findes i større eller mindre Forretningsbyer. — Jeg mærkede da ogsaa straks, at jeg her kom ud til Landboerne, hvor Danskheden lever langt mere uanfægtet end i Storbyerne. Overgangen var i flere Henseender, som naar man herhjemme kommer fra Møder i vore Købstæder til een af de gode, grundtvigske Kredse paa Landet. — Pastor *Hakon Jørgensen* præker og underviser kun paa Dansk, og jeg tror, at der i Virkeligheden ikke er Krav om andet i hans Kreds. Mange af de Danske i *Newell* er Sønderjyder, og jeg maatte særlig lægge Mærke til en ældre Mand ved Navn *Peter Bodholdt*, en Fætter til

K. C. Bodholdt, som i mange Aar har været en god Støtte for sine Landsmænd i vide Kredse. Han har bl. a. købt Jord ved Solvang i California for at hjælpe den unge Nybygd over Begyndelsens Vanskeligheder. — Pastor H. Jørgensen er en forstandig og omgængelig Mand, som deler mange af de Tanker, der føres frem paa Skolen i Des Moines, men som ikke er anlagt for udæskende Tale derom. Han danner med sin Fader og sine Brødre en Gruppe indenfor Præsteskabet, som jeg vilde kalde „de milde Vaner“ i Asernes Kreds. Vort Møde i Newell Kirke var besøgt af et Hundrede Mennesker, skønt den travle Høsttid var Hindring for mange.

Torsdag den 21. August naaede jeg saa til *Des Moines*, hvor *Carl Peter Højbjerg* sidder som Forstander paa den danske Præsteskole *Grand View College*, og dette blev en glædelig Mærkedag paa den lange Rejse.

Skolen, som ejes af Kirkesamfundet, har fire forskellige Afdelinger: 1. Den egentlige Præsteskole, hvor de Studerende i tre—fire Aar faar deres theologiske Uddannelse. Den besøges gerne af en halv Snes Præstemner. 2. En Skole for saadanne Mænd og Kvinder, der vil virke i de danske Søndags- og Ferieskoler. 3. En amerikansk „Highschool“, svarende omtrent til en dansk Realskole, hvor Undervisningen for største Delen gives paa Engelsk. 4. En dansk Folkehøjskole uden andet Maal end folkelig Dannelse paa Modersmaalet. — Disse fire Afdelinger plejer tilsammen at være besøgt af over 100 Elever og har en anselig Lærerstab, der praktisk talt vælges og afskediges af Forstanderen, mens denne selv er ansat og kan afskediges af Samfundets Styrelse, som ogsaa

lønner Lærerne og fører et vist Tilsyn med Skolens Gang gennem et dertil nedsat Udvalg.

Saa snart jeg traadte indenfor Dørene paa Grand View College, følte jeg mig som hjemme! Den lange toetages Bygning, omgivet af en stor Plads med Træer og Græsplæner, de mange Skolerum og Elevkamre, Forstanderens Lejlighed med de anselige Værelser og det jævne Udstyr — alting var saa forskelligt fra de pæne smaa amerikanske Huses Indretning og lignede saa grangiveligt en dansk Folkehøjskole, at jeg næsten syntes, jeg havde været der før. Højbjergs og hans Hustrus aabne Gæstfrihed svarede godt til denne Fornemmelse. Men hvad der især fik mig til at føle Hjemligheden, var dog det Syn paa Livet, som mødte mig hos disse Mennesker. Her mærkede jeg straks det frie Broderskab. Her aandede jeg den samme Luft, hvori jeg lever hjemme!

Højbjerg er en omstridt Mand indenfor det dansk-amerikanske Kirkesamfund. Mange af de Ældre ryster paa Hovedet over hans raske Ord og Handlinger. Mange af de Unge hylder ham som deres rette Fører. Der er Uro omkring ham. Der er Uro i ham. „Han er som en fyrig Hest“, sagde en af hans Nærmeste; „ingen kan standse ham, naar han gaar paa!“ Jeg tør ikke fælde Dom i hans personlige Stridigheder med Modstanderne. Jeg tror ikke, at han er helt skyldfri paa dette Felt. Men — men — han er dog den Mand, hvortil Haabet for den danske Sag i Fremtiden er stærkest knyttet. — Gid han ikke maa blive træt paa sin fremskudte Post, hvor han staar som den aarvaagne Hejmdal, altid rede til Opraab mod Jættemagten, der lurer omkring Asgaard!

Vi kom til Des Moines i Ferietiden, hvor Skole-

stuerne er tomme. Men det var ikke tom Ferie-snak, vi førte i Forstan-derens Stue, hvor vi sad sammen med ham og hans nærmeste Medar-bejder, *Valdemar S. Jen-sen*, og talte om de aandelige Forhold i den danske Kirke og Skole.

Disse to Mænd, der sammen bærer den dan-ske Præsteskole, er stærke Modsætninger. *Valdemar S. Jensen*, en stor alvor-lig Mand paa henved halvhundrede Aar, er barnefødt i Amerika. Hans 88-aarige Fader,

Jens Jensen fra Trunderup i Jordløse Sogn paa Fyn, som nu lever i Kimballton, er een af de ægte gamle fynske Grundtvigianere, der i Udseende mindede mig om Tyge Hansen fra Ferritslev. Han har med kriste-lig Alvor opdraget sine Børn, og det var rørende at høre Præstelæreren paa Grand View College erklære, at han havde hele sit Livssyn i Arv fra den gamle Fader. Hvis Sønnen har nogen Fejl, er det vel den, at han staar for stift paa alt, hvad han har taget i Arv, og ikke har let ved at komme med i den fri Udvikling paa Troens Grund, som vi skylder Grundtvig. Han er frisindet nok, hvor det gælder den ydre Kirkeorden med dens Præsteløfter osv. Men i sin Dogmatik forbinder han Grundtvigs kirkelige An-

C. P. Højbjerg og Holger Begtrup.

skuelse med en gammeldags Bibelkristendom, der er svær at hævde i vore Dage. — Med det Billede fra Dyrenes Verden, som jeg før anførte om Højbjerg, maa Valdemar S. Jensen siges at have Tilbøjelighed til at blive stædig, mens Højbjerg snarere løber løbsk. Det er derfor mærkeligt, at de gaar saa godt i Spænd med hinanden. Men fælles Kamp for Aandens Liv i Menigheden driver dem dertil, og det er rørende at lægge Mærke til, hvor fast de holder hinanden i Haanden. Hver Gang den ene i Samtalen sagde noget, rettede han Blikket paa den anden for at faa stadfæstet, at de var enige om det, der blev sagt. Og jeg maatte i mit stille Sind tænke: Gid dette Fællesskab maa vinde og vare! — Saalænge Modstanderne stormer ubændigt frem, tror jeg i al Fald nok, det vil lykkes for disse to at arbejde trofast sammen.

I det hele bærer den staaende Strid i disse Aar godt Ved til Aandens Baun, som er tændt paa den danske Præsteskole. Den blusser højt og gør sikkert Gavn for Livet, selv om nogle brænder sig paa dens skiftende Flammer.

Min Søn og jeg tilbragte et Par herlige Dage i Højbjergs Hjem. Jeg havde rejst gennem de østlige Egne med en vemodig Følelse af, at Danskhedens Saga maaske snart var sluttet i Amerika — trods de Gammles Troskab mod Minderne. Men her tændtes *Haabet* paany. Her, hvor der leves og strides for den hellige Arv, fik jeg atter en glædelig Tro paa Livets Sejer blandt vore Landsmænd derovre. Og denne Tro styrkedes ved alt, hvad vi oplevede i de følgende Uger, mens vi færdedes i *Iowa, Nebraska* og *Minnesota*,

hvor Danskerne bor tættest og kæmper taprest for den gode Sag.

Lørdag den 23. August drog vi videre til *Kimballton* i Jowa, hvor *Jens Jørgensen* er Præst. — Havde det været en aandelig Oplivelse for os at tale med Lederne af den danske Præsteskoie, saa blev det en Hjertestyrkning umiddelbart derefter at være med til et godt dansk Folkemøde midt i Amerika.

Vi blev hentede paa Atlantic Station af Valdemar S. Jensens Broder, *Thorvald Jensen* fra Kimballton. Vejen gik op og ned ad Bakke som en Rutschebane, der var lagt i det fedeste Ler. Og da dette var opblødt af en vældig Tordenbyge, maatte vi beundre Mandens Evne til at holde os borte fra Grøfterne, skønt Bilen slingrede uophørlig fra den ene Side af Vejen til den anden. Men jeg tror, at hele den Familie har et meget fast Haandelag. Det maatte ellers ærgre netop Thorvald Jensen at køre os ad saadanne Jordveje, da han af Fag er Cementstøber!

Vi kom dog altsaa i god Behold til Kimballton igenem en meget frugtbar Egn, hvor der i alt skal bo 15,000 Danskere. — Vemodigt var det at køre forbi *Elkorn Højskole*, hvis gamle Forstander *Kr. Anker* ved Skilsmissen i 1893 gik over til „Den forenede Kirke“. De kønne, hvidmalede Skolebygninger, som een Gang var et kært Samlingssted for grundtvigske Folk, bruges nu kun til „Missionsmøder“ i Ny og Næ. Anker selv er bleven „Aftægtsmand“. Men jeg saae ham ikke, da han var borte fra Hjemmet i de Dage, vi var paa Egnen.

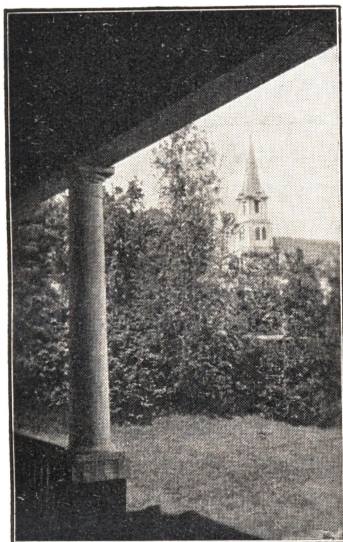
I Kimballton fik vi Ophold hos en af vore gamle Højskolepiger, *Mette Overgaard* fra Odder, der er gift med Købmand *Thorvald Møller*, og hos disse gæst-

fri Folk, der ogsaa husede flere Medlemmer af fremmede Ungdomsforeninger, blev der sørget godt for os i alle Maader. Men vi fik kun liden Lejlighed til at nyde Hjemmets Ro, da alt gik op i det store Mødes Fællesliv. — Det var „De sammensluttede Ungdomsforeninger“ i Staten Iowa, som holdt Stævne. Flere Hundrede unge Mennesker var kommet bilende fra alle Verdenshjørner, og da Kimballton er en ren dansk Bygd, hvor selv Borgmesteren er dansk, og hvor der kun skal findes een — 1 — engelsk Amerikaner i Byen, fyldte Egnens bosatte Folk saa godt op imellem de Unge, at vi, da Forsamlingen var størst, havde næsten 1000 Tilhørere at tale til.

Byens offentlige Skole, som i Ferien stod tom, var velvilligt laant ud til Stævnet. I dens rummelige Stuer nød vi fælles Maaltider, og i en lille Lund paa Skolepladsen holdtes vore Møder. Vi var taknemlige for den Skygge, Træerne gav, for baade Dag og Nat var det meget varmt under aaben Himmel. Saa varmt var det, at jeg ikke orkede at gaa hjem i Mellem-tiderne til vore Værtsfolk, skønt det kun var ti Minutters Gang. Men hos Byens Læge, min gamle Kammerat fra Askov, *Dr. P. Søe*, som boede lige ved Samlingspladsen, fandt jeg et hyggeligt Tilholdssted i ledige Timer. Vi talte om Ungdomsdagene med hinanden, men blev tit afbrudt af andre Gæster. Det lod til, at alle havde let ved at finde ind til Doktors Hjem, ligesom det forlød, at han var Husven hos mangfoldige Danske i Byen og Egnen, hvor han øver sin store Praksis.

Mødet varede to Dage, Lørdag og Søndag. De Unge havde haft deres Foreningsmøde om Fredagen. — Lørdag Eftermiddag talte Frederik og jeg. Om

Aftenen var der Underholdning med Tableauer, hvor alle Foreningernes Emblemer blev baaret frem af Piger og Drengene i fantastiske Dragter og ordnede omkring Stjernebanneret og Dannebrog i bengalsk Belysning. Harald Holst sang nogle Sange med sin smukke dybe Røst. Damer deklamerede og spillede. Stationsforstanderen ved den græsgroede Jernbane, som tilhører Danskerne, og hvorpaa der kun køres een Gangdaglig, spillede Violin

Kimballton.

osv. — Sent om Aftenen var vi til Kaffeselskab hos Thorvald Jensens og maatte vandre hjem i Tordenvejrl. 12 $\frac{1}{2}$ om Natten.

Vi oplevede flere saadanne Tordenvejre i Iowa. Jeg har aldrig hørt Mage til Larm af „Himmelens Artilleri“. Men naar det traf om Natten, sov Folk ganske rolig trods Uvejret. De sagde, at Lynet næsten aldrig gjorde Skade. Det blev afledet af alle de Wires, som er spændt over Landet som Ledningstraade og Markhegn. — Da jeg ytrede, at det vist ikke var godt, naar man ikke blev lidt ræd i Tordenvejr, svarede de: „Nej, det ler vi af! Men der er noget, vi er bange for, og det er Hvirvelstormene (the Cyclones)!“ — Dette forstod jeg, da jeg senere kom paa Steder, hvor saadanne Uvejr var gaaet over Egnen og paa et eller to Mi-

nutter, som det hele tog, havde væltet Huse og store Træer, saa mange Mennesker dræbtes derved. Inden vor Afrejse fra Amerika fik vi at høre om en ny Cyklon, der var gaaet over en Egn, hvori vi havde færdedes. Henved hundrede Mennesker var dræbt, men dog ingen af vore Landsmænd. Men før vort Komme var der gaaet en Cyklon over Egnen ved Tyler, og da havde en Snes Danskere mistet Livet. — Ja, Naturen viser sig i stærke Træk i det store Land!

Om Søndagen var det atter ganske stille Vejr med bagende Sol, som tørrede Vejene, og snart begyndte Bilerne fra alle Sider at samles i Kimballton.

Klokken 10 aabnedes Vennemødet med en Kirketjeneste, som blev indledet af Stedets værdige Præst, den halvfjerdsindstyveaarige *Jens Jørgensen*. — Den unge Pastor *Mikkelsen*, som Dagen efter skulde paa Vej til sit ny Embede i California, holdt en Skriftetale om den levende Sammenhæng mellem vor Danskhed og vor Kristendom, og Ordene kom tydeligt nok fra hans eget Hjerte, skønt han nu og da saae i sine Papirer. — Den danske Kirkes Styrelses Formand, Pastor *S. D. Rodholm*, prækede kønt og alvorligt over Dagens nye Tekst. — Tilsidst var der en stor Altergang.

Efter Fællesspisningen i Skolens Klasseværelse for de mange Tilrejsende aabnedes Folkemødet i Lunden Kl. 3, og her førte jeg Ordet. — Ved denne Lejlighed bragte jeg en Hilsen til Præsten Jens Jørgensen og hans Familie fra Valgmenighedskredsen i Hjørlande, hvor Jørgensen var Højskoleforstander, inden han i 1898 drog til Amerika med Kone og seks Børn. Det var en vovelig Færd, han gjorde, og et fattigt Levebrød, han fik som Højskoleforstander i Ashland. Men

i Aarenes Løb har han vundet frem ved sit ærlige Arbejde i Menighedens Tjeneste, og han sidder nu som een af de bedst agtede Præstemænd i den danske Kirke og virker paa en Plads, hvor der er lysere Kaar, udvortes og indvortes, end paa de fleste andre Steder derovre. — Jeg tror, det lykkedes mig at give den Hilsen, jeg havde med fra Danmark, saa hjertelig, som den var ment, og jeg mærkede paa hans Svar, at den virkelig var gaaet ham til Hjerte. Han sagde bevæget, at han med hele sin Sjæl var knyttet til det danske Folk og det danske Land paa den anden Side Havet. Men jeg kunde bringe den Hilsen hjem til hans Venner, at han ingenlunde stod ene i det fremmede Land. Nej, han følte sig „midt i sit Folk“ ogsaa her i Kimballton Menighed.

Efter Mødet var der Opvisning i Gymnastik paa Kirkepladsen. De Unge sang og legede som ved en Folkefest i Danmark. Men jeg mærkede mig dog, at de ofte talte Engelsk indbyrdes, hvor de stod i smaa Grupper. — Dagen sluttede med et nyt Møde i den lune Aften med elektrisk Lys i Lunden. Jeg fortalte en Idrætssaga. Pastor Rodholm talte om Frihed og Tvang. Pastor Mikkelsen, der har været Ungdomsforeningens Leder, sagde Farvel til sine Venner i Eggen, og Pastor Jørgensen sagde Tak til alle for det dejlige Vennemøde.

Blandt dem, som trofast fulgte Talerne, var gamle *Jens Jensen*, som jeg ved denne Lejlighed havde den Glæde at hilse paa. Jeg mærkede snart, at han ikke alene er fast i Troen, men at han har en klar Forstand og god Oplysning. Han kender den danske Dignings Hovedværker og veed vist ogsaa dær at skelne mellem godt og ondt. Den næste Dag saae jeg

den 88-aarige Mand staa ved Vejen og arbejde med sin Haandskovl! Der er endnu Ætlinge af Holger Danske iblandt os!

Det hele Møde i Kimballton, hvor jeg følte mig omsluttet af dansk Folkeliv og forenet med tusinde Landsmænd i Fællesskabet om det bedste, vi ejer, — jeg alle Tanker om aandelig Gravfærd ud af mit Sind. Nu vidste jeg, at der er en levende Danskhed i Amerika, som det er værd at kæmpe for, saa længe Gud giver Kræfter dertil. Derfra gik vor Vej videre i Vest til *Nebraska*, hvor den danske Kirkes unge Urostiftere huserer. — I Byen Lincoln blev vi modtagne af Pastor *Alfred Jensen*, der med sin unge Hustru og deres Søn Herluf, som var 14 Maaneder gammel, bilede rundt i Landet og nu vilde tage os med til *Cordova*.

Alfred Jensen, der er Præst i Tyler, Minnesota, har som Formand for D. S. U. ordnet hele min Foredragsrejse og skrevet flere lange Breve til mig derom. Men jeg havde dannet mig den falske Forestilling om ham, at han var en ældre besindig Herre, som stillede sig forsigtigt udenfor de Stridigheder, der i de sidste Aar har været i det danske Kirkesamfund. Jeg blev derfor meget overrasket ved i Virkeligheden at mødes med en ung, djærv og fritalende Mand, som gladelig stillede sig i første Række blandt Frihedens Forkæmpere i Kirke og Folkeliv. Ved Siden af den fredsæle Mildhed, jeg havde fundet hos den gamle Præst i Kimballton, gjorde det godt at mærke den fyrige Kamplyst, der klang i Alfred Jensens Tale om Tingene. Her var et spillende Liv, som fik Haabet til at blusse højere hos mig.

I susende Fart bilede vi nu til *Cordova*, hvor min bedste Ven i Amerika, den unge *Karl Nielsen*, har

sin Præstegerning, hvori han har afløst Alfred Jensen for et Aarstid siden. — *Karl Nielsen* er barnefødt i Søren Anker Møllers Frimenighedskreds i Himmerland og har fra sin første Ungdom stilet paa at blive Præst. Som Student har han en Tid læst Theologi ved Københavns Universitet, men da han fik Følelsen af, at han spildte sine Ungdomsaar derved, brød han op fra København uden at have taget Embedseksamen og søgte ud til de Kredse paa Landet, hvor hans aandelige Liv fandt bedst Næring. Han har været Elev hos Brücker i Aagaard, hos Niels Dael og Morten Larsen paa Liselund og endelig paa den udvidede Højskole i Askov. Derovre mødtes vi to, og det skyldes ham, at der i August Maaned 1920 blev holdt et Grundtvigs-Kursus under min Ledelse paa Frederiksborg Højskole med en „Tylvt“ Deltagere, hvoraf de fleste var Karl Nielsens Kammerater fra Askov. Den næste Vinter var han hos os og hjalp med Arbejdet paa Skolen, mens han gentagne Gange prækede i vor lille Menighedskreds og hos Ligesindede paa andre Steder i Egnen. Han blev en Husven i vort Hjem, og vi havde mangen fortrolig Samtale om aandelige Ting i min Stue. Det var ikke nemt for nogen af os at skilles igen. Men da vi ikke kunde skaffe ham den Præstegerning, han længtes efter, brød han op herfra, giftede sig med en prægtig ung Kvinde, han havde fundet paa Liselund, og rejste med hende til Amerika. — Det første Aar opholdt han sig som „Præsteemne“ paa Skolen i Des Moines og vandt snart Højbjergs Hjerte, som han havde vundet mit. Men da Tiden kom til at søge Embede i „den danske Kirke“, kunde han ikke faa sig til at aflægge det Præsteløfte, som blev krævet af ham. — Han var kommet til *Ringsted*

i Iowa, hvor de Danske manglede en Præst, og hans Prækener blev vel hørt af mange gode Folk. Men nu gjaldt det Ordinationen. — Paa et stort „Aarsmøde“ kom den vanskelige Sag til Afgørelse. Fler-tallet af de tilstedeværende Præster fandt det ufor-svarligt at indlade ham i Embedet uden Præste-løfte, men Højbjerg og flere talte hans Sag saa varmt, at man frygtede et „Skisma“ i Kirken, hvis Døren blev stænget for Karl Nielsen. Det kom derfor til et „Kompromis“. Præsteløftet blev ændret, saa at han turde aflægge det, og han blev præsteviet af gamle Pastor Kjølhede, som er Kirkens Ordinator. — Imidlertid var en anden Mand bleven kaldet til Præst i Ringsted, og for ikke at splitte Kredsen drog Karl Nielsen til sine Venners Sorg derfra og tog imod Kal-det som Præst i Cordova. Men dermed blev der ingen-lunde Fred om hans Navn, for han har stadig med Mund og Pen rejst nye Spørgsmaal og ved sine dri-stige Udtalelser vakt ikke ringe „Forargelse“ blandt dem, for hvem Sammenholdet i „den danske Kirke“ er en Hovedsag. Med sine Ligesindede har han be-gyndt et Maanedsbld „For Ordets Frihed“, som giver gode Prøver paa, hvad denne Kreds af Mænd kæm-per for, men som ogsaa flere Gange har haft Stykker fra Karl Niensens Haand, som besindige Folk ikke kan billige. Derimod tror jeg næppe, at nogen virkelig Ven af Grundtvigs kirkelig Oplysning og af et frit kirke-ligt Menighedsliv turde vrage hans Tale om disse Ting.

Naar jeg her saa vidtløftigt har talt om denne unge Præst, saa skyldes det, at hans Navn susede mig om Ørene, hvor jeg kom. Det var just ikke for hans Dyders Skyld, det skete. Det ser man af, at jeg

flere Gange blev spurgt, om jeg ikke vilde tage ham med hjem til Danmark. — „Heller end gerne!“ svarede jeg. — Men jeg skulde ellers tro, at man i nogle Aar kan have godt af hans Nærværelse i Amerika, thi — „Fred er ej det bedste, men at man noget *vil!*“ Og Karl Nielsen *vil* af al sin Magt tjene Livets Sag ved den Uro, han vækker.

Det var godt for mig at komme til hans Hjem og mødes med ham og hans Hustru og lille Jørn, som først nylig har lært at gaa, men allerede har fundet Vej til sin Faders Boghylder, og som kan kappes med Herluf Jensen i Bilture paa mange Hundrede Miles. Det var ogsaa morsomt at høre Karl Nielsen og Alfred Jensen snakke sammen om deres aandelige Felttog. De var som to røde Køer, der dog godt kan stanges en Gang imellem.

Vi besøgte sammen med de to Præster et Par Farmerfamilier, som tiltalte mig grumme meget ved deres Hjertelighed og gode Oplysning. — Alfred Jensen fik derved Lejlighed til at vise, at hans stridbare Frisind strækker sig til andre Spørgsmaal end Kirkens og Skolens. Han fik nemlig en meget varm Disput med en klog gammel Mand, som holdt paa den republikanske Politik, mens Alfred — naturligvis — var en ivrig Tilhænger af den radikale La Follette. Men det lod ikke til, at den hvasse Ordstrid kølede Venskabet mellem den unge Præst og hans gamle „Sognebørn“, ligesom jeg med Glæde mærkede, at disse gode Folk holdt meget af Karl Nielsen trods hans frit udtalte Meninger.

Ved vort Aftenmøde i Kirken talte jeg til henved 100 lydhøre Mennesker om „Samvittighed“. Det fornøjede mig blandt Tilhørerne at træffe Pastor emeritus

Falk af „Den forenede Kirke“, der lever i Cordova. Han har været Præsteemne i Askov, da jeg var ung Lærer derovre, og det glædede os begge at opfriske Minderne derom.

Hvad Karl Nielsen og jeg talte fortrolig om, agter jeg ikke at betro til disse Blade. Men jeg maa have Lov at sige, at ogsaa det gav mit Haab for vor fælles Sag ny Næring.

Onsdag den 27. August bilede Karl Nielsen os til den danske Bygd *Kronborg* ved Marquette i Nebraska, hvor *Holger Strandskov* er Præst. Her er en smuk Samlingsplads for den store Farmermenighed. Kirke, Forsamlingshus og Præstebolig er temmelig ny, da en Cyklon for 25 Aar siden raserede alle de gamle Bygninger.

Paa Kirkegaarden saae vi en Mængde kostbare Gravstene, og det gav Anledning til, at jeg fik nogle Oplysninger om det amerikanske Begravelsesvæsen, som ikke var synderlig tiltalende. Der findes i Amerika nogle Folk, som kaldes „Undertakers“, d. e. Bedemænd, og som synes at stamme i lige Linje fra Per Degn paa „Bjerget“. De er eksaminerede ligesom vore Jordemødre og besørger alt, hvad der hører til en pæn Begravelse. Først og fremmest masserer, balsamerer og sminker de den afdødes Legeme og Ansigt, saa Liget faar Udseende af at ligge levende i en frisk Søvn. Derefter ifører de det fuld Paaklædning, helst af nysyet Stadstøj, der altsaa bliver „Kisteklæder“ i dobbelt Betydning. Alt dette gøres af Hensyn til den Skik, at Folk, der møder i Hundredvis ved Begravelserne, kan defilere forbi den aabne Kiste i Kirkens Kor og faa et sidste Glimt af den hensovede at se. Desuden ordner Undertakeren Be-

gravelsesgildet, betaler Præsten og bestiller Gravstenen, som han, af Hensyn til den sørgende Slægts Ære, gør saa kostbar som muligt — med gode Procenter til sig selv. Intet Under, at disse mærkelige Embedsmænd skatter Ordsproget: Den enes Død, den andens Brød! og ofte selv dør som hovedrige Mænd.

Jeg kunde ikke lade være at tænke paa, hvor sørgeligt det var, om de danske Kredse i Amerika aandeligt talt skulde falde i saadanne „Undertakeres“ Hænder. Men jeg trøstede mig ved, at Livet derovre endnu er stærkere end Døden.

Pastor *Holger Strandskov* er en djærv Talsmand for det levende Liv, og skønt han ytrer sig mere sindigt derom end „Hedsporerne“, tror jeg vist, at han virker lige saa ærligt derfor. Jeg kunde ogsaa mærke, hvor meget han paaskønner det aandelige Røre, som i de senere Aar er rejst i Nebraska og de tilstødende Stater. Personlig skylder jeg ham Tak for den store praktiske Hjælp, han har ydet os som Kasserer for D. S. U.

Slægten Strandskov har i det hele et særlig godt Navn i „Den danske Kirke“. Holger Strandskovs Fader, *N. C. Strandskov* i Rosenborg, og hans Farbroder, *H. C. Strandskov* i Hutchinson, som for mange Aar siden drog til Amerika fra deres Hjemstavn paa Møen, virker endnu begge som Præster og hører til dem af den ældre Generation, som ser mildt til de unge Præsters Frihedsvirke og derved giver det en udmærket Støtte.

I Kronborg holdt vi et stærkt besøgt Møde og hilste bagefter paa mange gode danske Folk.

Den næste Dag kørte Karl Nielsen os videre til Central City, som kaldes saaledes, fordi den ligger

lige midt i de forenede Stater. Derfra tog jeg med Toget til *Omaha*, mens Karl og Frederik fortsatte Bilturen til *Nysted*, — Jeg mindes ingensinde at have følt mig saa legemlig vederkvæget, som da jeg, træt af den varme Jernbanerejse, kom til *O. C. Olsens* smukke Hjem i Omaha og fik al den velbetænkte Pleje, som Fru Olsen, med sine tre voksne Sønner til Hjælpere, saa venligt gav mig: et Bad, kølende Drikke og liflige Frugter, et Hvil i et Værelse, som blev luftet af en elektrisk Vifte! Aa, hvor jeg nød det! Og ikke mindre maatte jeg skønne paa vor gode Samtale, da *O. C. Olsen* kom hjem fra sit Assurance-kontor, og Præsten *Bue Bennike* (fra Vallekilde) med Hustru sluttede sig til vort Aftenselskab.

Husets Søn *Arild Olsen* var jo den, som havde faaet vor Rejse i Stand. Jeg havde lært at sætte Pris paa ham under hans Besøg hos os for et Aar siden, og jeg fik nu, da jeg saae ham i hans eget Land, god Tro til, at han vil blive en virksom Mand for den danske Sag. Han driver for Tiden Universitetsstudier. Men det er hans Hensigt senere at træde i den danske Sags Tjeneste som Højskolelærer, og dær vil han vistnok faa en smuk Opgave at løse.

Faderen, *O. C. Olsen*, har i mange Aar haft en fremskudt Plads i det danske Kirkesamfund. Han var blandt andet Ordstyrer ved Samfundets sidste Aarsmøde. Men især har han taget sig af Ungdomsforeningerne og været Redaktør af deres Blad *Ungdom* lige fra dets Startning. — Han er, som Stillingen kræver, en klog og maadeholdende Mand, der ofte maa være Tungen paa Vægtskaalen under den aandelige Strids Bølgegang. Og da han tillige er en praktisk og offervillig Arbejder i den danske Sags Tjeneste,

tror jeg næppe, Ungdomsforeningerne kunde faa en bedre Leder af deres Blad — selv om han, naturligvis, tit bliver kritiseret fra begge Sider.

Omaha, som gerne vil gælde for de forenede Staters Navle, er en smuk By med over 200,000 Indbyggere. Jeg fik et Indtryk af dens Gadeliv i Aftenbelysning, da vi kørte den lange Vej fra Olsens Hjem til den danske Kirke, hvor vort Møde holdtes. Blandt de henved 150 Deltagere var Fru *Marie Smith*, født *Hovgaard*, som i en lille Tale mindedes sit Askovophold for mange Aar tilbage. Hendes Navn har længe haft en god Klang blandt de danske Amerikanere. En anden gammel Askovelev, der nu er Anlægsgartner, bragte mig foruden Blomster og smaa Silkeflag et trykt Digt „With compliments to Mr. Begtrup“. — Stemningen ved Mødet var, som ved de andre Møder i store Byer, livlig og bevægelig. Men jeg fik ikke Tid til at iagttage, hvor meget Sammenhold der vel kan være blandt de Danske i denne Kreds.

Fredag den 29. August kørte O. C. Olsen og hans næstældste Søn, der var vor Chauffeur, Miss Andersen, der er Stedatter af gamle Jens Jensen i Kimballton, og jeg i Olsens fine Automobil 168 Miles, først i strygende Fart ad Cementveje og senere i tungere Tempo paa de opblødte Jordveje, til *Nysted Højskole* i Nebraska, hvor vi skulde deltage i et tredages Vennemøde. — Vi naaede dertil Kl. 5¹/₂ Eftermiddag, efter at Frederik havde talt, og traf mange af vore „gamle“ Bekendte: Karl Nielsen med Kone og Barn, Alfred Jensen med Kone og Barn, Holger Strandskov med Kone, Højbjerg med Kone og Sønner. Jeg fik Herberg i *Aage Møllers* Præstebolig, lige overfor Højskolen,

og her lærte jeg den Mand at kende, som i Forvejen var udpeget for mig som en af de kraftigste Talsmænd for Frihed og Liv i Skole og Kirke. — Præsten og Højskoleforstanderen *Aage Møller* er, ligesom Valdemar S. Jensen, barnefødt i Amerika. Jeg fik senere Lejlighed til at hilse paa hans gamle Forældre, som hører til de første Nybyggere i West Denmark i Wisconsin. Han er med hele sit Liv et Vidnesbyrd om, hvorledes en ægte amerikansk Borger kan eje den rige danske Arv, som kun et godt Hjem kan give os. — Han er en Mand midt i Fyrreerne. Hans mandige Aasyn og høje ranke Skikkelse svarer kønt til hans Sjælepræg. Han er en af dem, som staar godt Maal med Holger Danskes Ord:

I alle de Riger og Lande,
Hvorhen jeg i Verden foer,
Jeg fægted med aaben Pande,
For hvad jeg for Alvor tror.

Hans Syn paa Historien er ægte grundtvigsk. Men det følger af Forholdene, at han ser mere verdensborgerligt paa Menneskeslægtens Udvikling end en almindelig Højskolemand herhjemme. Det „internationale“ og „humane“, som hos os altfor let fortoner sig i løse Stemninger, har i et Land som Amerika meget mere af Virkelighed i sig. Derfor kan Aage Møller med sine Foredrag om Negeren Booker Washington, Hinduen Ghandi osv. let fængsle sine Tilhøreres Sind. Han er heller ikke bange for at udtale sine Meninger om de store politiske og sociale Spørgsmaal, som ret er komne i Røre efter Verdenskrigen, og det rækker ham ikke, at mange ældre Folk finder hans Betragtninger derover lovlig radikale. Men bag al hans Tale

om Menneskelivet i den store Verden ligger en brændende Trang til at vække og styrke Livet i de Unges Indre og i de smaa danske Hjem. Og dette har ført ham ind i en djærv Kamp mod det offentlige Skolevæsen, som ganske sikkert truer Danskheden i Amerika paa Livet i de sidste Aar. — Da han paa dette Felt ikke lægger Fingrene imellem, har han vakt en stor Strid om sit Navn og sin Gerning. Og det er sandsynligt, at hans Fritalenhed ikke har gavnet Tilgangen til hans lille Højskole. Men jeg haaber dog, at flere og flere af vore Landsmænd i Amerika maa faa Øjnene op for, hvilken ypperlig Højskolemand de har i ham, og at de Unge vil fylke sig om ham til Kamp for det ædle Menneskeliv imod alle Jætternes Stormløb.

Paa Nysted Højskole havde vi i de følgende Dage et herligt Møde med omtrent 400 Deltagere. Da Skolestuerne var for smaa, samlede vi i et Telt, som var slaaet op i Skolehaven. Allerede Fredag Aften hørte vi en mærkelig Tale i dette Telt. Det var Negerprofessoren *Mr. Fisher* fra Fiske Universitet i Tennessee, som holdt sit første Foredrag om sine Landsmænds Kaar i Sydstaterne. Professor Fisher er en ægte Neger, mere sort end sin Læremester Booker Washington, men præget af virkelig Intelligens og aabenbart ledet af kristelig Moral. Skønt han gav os et skarpt Billede af al den Uret, som hans sorte Brødre led, og skønt hans Tale ofte hævdede sig til lidenskabelige Udbrud, var hans Synspunkt helt igennem almenmenneskeligt. Han hævdede, at de hvide Mænd led langt større Skade end de sorte ved den Uret, som blev øvet. Og vi kunde forstaa, at han overfor sine Landsmænd gjorde alt for at hæve dem til bedre Oplysning og mildere Adfærd, end Racehad kan skabe. — Det maatte gøre

stærkt Indtryk paa alle, da han talte om, hvorledes mange Tusinde Negre var dragne med villigt Sind til Slagmarkerne i Frankrig for at kæmpe for Folkenes Frihed, og hvorledes den samme Frihed blev nægtet dem selv, da de vendte hjem til Amerika. Det var ogsaa rørende at høre ham fortælle om, hvorledes hans egen gode Hustru efter en lang Rejse til Nordstaterne ikke kunde faa Lov til at sove i en Pullmans-Vogn paa Hjemrejsen, men maatte sidde to Døgn „doubled up“ i en snavset „Smoker“, fordi Negrene ikke maa komme i de samme Jernbanevogne som de hvide Mænd.

De brave danske Farmere, som ikke før havde kendt noget til Negrenes Kaar i Sydstaterne, blev harmfulde over saadan Mangel paa Frisind, og det var først, da vi selv kom til Sydstaterne, at vi maatte erkende, at Sagen ogsaa har en anden Side at ses fra.

Den sorte Professor talte tre Dage i Rad og blev Mødets „Helt“. Men vi, som kom fra Danmark, havde dog ingen Grund til at blive misundelige derover, for vi blev modtagne saa godt og hørte saa opmærksomt, at vi straks følte os i Vennevold og rigtig nød Fællesskabets Glæde i denne vaagne Kreds af Landsmænd.

Om Lørdagen talte Karl Nielsen efter Morgensangen om, hvad Ordet „Hellig“ skal være for os, hvor levende og mægtigt det er, naar det vidner om Guds-livet i os, altid nyt og altid skabende, men hvor mat og tomt det er, naar det bruges om døde Ting, Huse, Bøger og Lande. Jeg maatte tænke, at en saadan Tale vist ikke kunde støde levende Kristne, som hørte den, men at en Omtale af den maaske nok kunde vække lidt Forargelse hos dem, der i Forvejen saae mistænksomt paa ham, der holdt den.

Samme Formiddag var der en Forhandling om Skole-sagen, som rigtig viste os, hvor Tampen brænder. Aage Møller indledede med et Indlæg for Hjemmets Skole og et kraftigt Angreb paa den offentlige Skole, som aldrig kan nære Menneskelivet hos Børnene. Han blev støttet af Præsten N. C. Strandkov og hans Søn Holger, Alfred Jensen og Karl Nielsen. Men den offentlige amerikanske Skole blev til Gengæld stærkt forsvaret af den danskfødte Mr. Hans Olsen, som er Seminarielærer ved en Normalschool, og som gav sine Indlæg paa Engelsk. Han hævdede med „pædagogisk Klarhed“, at det ikke var tremmede Myndigheder men „we, the People“, som raadede for, hvorledes de offentlige Skoler skulde indrettes, og det kunde da umuligt være skadeligt for Folkets Liv, hvad Folket selv krævede til deres Børns gode Oplysning. — Dette „we, the People“ runger mig endnu i Ørene, som en demokratisk Frase fra Skolemestrenes ivrige Bygning paa Babelstaarnet derovre. — Imidlertid kan det ikke skjules, at Hans Olsen havde en stor Del af Forsamlingen paa sin Side, og at flere, ellers „gode“ Danskere kom med utaalmodige Tilraab under Aage Møllers Angreb paa den offentlige Skole. — O. C. Olsen søgte forgæves at mægle mellem de stridige Standpunkter. Her er aabenbart ingen Mellemsvej, og jeg forstaar, at Vennerne af Hjemmets frie Skole vil faa svært ved at vinde frem med deres grundtvigske Skoletanker. Men jeg forstaar ogsaa, at Danskheden er dømt til snarlig Undergang, hvis det ikke lykkes for dem. — Om Eftermiddagen talte Professor Fisher og jeg. Om Aftenen fortalte jeg en Saga, og de Unge havde Sanglege, som i al Fald var danske nok.

Om Søndagen, den 31. August, samledes vi først i

Kirken, hvor jeg prækede om Menighedslivet i Mod-sætning til Enkeltmandskristendommen. Pastor N. C. Strandskov slog paa de samme Strenge i sin Skrifte-tale over Salmeverset: „Vidunderligst af alt paa Jord er Jesu Kristi Rige“, og vi havde bagefter en stor Altergang.

Om Eftermiddagen holdt Professor Fisher sin sidste Tale (om Nøgrenes 14 Klagepunkter). Derefter talte Frederik og jeg (om Søren Kierkegaard og Grundtvig). Og dermed var det egentlige Møde til Ende. — Men vi fik et meget rart Eftermøde med en mindre Vennekreds om Mandagen. Flere af de Langvejsrej-sende maatte blive, fordi Vejene var opblødte af en Tordenregn. Vi holdt derfor om Formiddagen et Slags Konvent i Højskolens Spisesal med tvangfri, meget liv-lig Samtale om Skolepørgsmaalet. Her var Højbjerg med og gav kraftige Indlæg. Da han var rejst om Eftermiddagen, sank det lille Selskab hen i en stille Fred, og vi kunde snakke hyggeligt sammen i mindre Grupper. Hvor N. C. Strandskov sad, bred og rolig med sin Pibe i Munden, blev der altid en Kreds om-kring ham. Men ogsaa han forlod os hen paa Efter-middagen. — Om Aftenen blussede Mødet sidste Gang op, da en Del af Egnens Folk kom til. Vi fik en rig-tig rar Sammenkomst i Skolens Foredragssal, hvor jeg paa Opfordring talte om Grundtvigs voksende Verdensry. Karl Nielsen og Aage Møller tog ogsaa Ordet for at sige os en Tak for Samværet, og vi skil-tes til sidst med Følelsen af, at dette Vennemøde havde styrket os alle til Kampen for den danske Sag.

Blandt de mange Danske, som jeg talte med i Nysted, vil jeg særlig nævne en svagelig Mand ved Navn *Ludvig Petersen*, hos hvem Karl Nielsen havde

Herberge under Mødet. Vi sad i hans Stue og hørte med levende Opmærksomhed paa, hvad han fortalte om sin Livsførelse. Han er fra Nakskovengen, kom i sin Ungdom til Amerika som Haandværker og blev

I Nysted.

Alf. Jensen, Karl Nielsen og Arild Olsen.

tidlig gift. Men et Aar efter fik han Leddegigt, som gjorde ham vanfør paa Livstid. Saaledes blev han bundet til sin Stue. Men derved kom han ind i Bøgernes Verden, og det var lærerigt at høre ham tale om danske og amerikanske Digte og historiske Værker. Han var i sine yngre Aar stærkt taget af Udviklingslæren og havde derved følt sig fjernet fra den danske Kirke, hvor sligt regnedes for Kætteri. Men han var nu bleven glad ved Menighedslivet og Skolearbejdet i Nysted. Han kunde dømme selvstændigt om den unge Bevægelse og i det hele give den Bifald. Jeg har sjælden truffet en mere klart-tænkende Mand. Hans Liv viste, hvorledes sjælelig Ensomhed i et fremmed Land kan modne en Mands Tankeliv og føre ham ind i aandeligt Fællesskab, naar Hjertet higer derefter.

Tirsdag den 2. September maatte vi sige Farvel til Nysted og tage Afsked med Karl Nielsen. Han og jeg sagde Ting til hinanden, der var i Slægt med det, som Odin hviskede Balder i Øret ved den store Baalfærd. — Men vi havde endnu Alfred Jensen (naturligvis med Kone og Barn i Følge) at klynge os til. Han kørte os den Dag til *N. C. Strandskov* i *Rosenborg*, Nebr. — Vi havde et godt Møde dær. Men det mindeværdigste for os blev dog Besøget i Strandskoves Hjem, hvor vi lærte hans venlige og virksomme Hustru at kende og fik Indblik i en dansk „Bonde-Præsts“ jævne Husliv med en stor Børneflokk, som gjorde deres Fader og Moder Ære! — Det er ikke let at udmaale, hvad det har at betyde for de unge Præster i Nebraska, at „gamle Strandskov“, som de kalder ham, lever i deres Kreds og ser mildt til deres aandelige Virke.

Næste Dag kørte Alfred Jensen os endelig ud af Nebraska og ind i *South Dakota*, hvor vi henad Aften naaede til *Viborg*, en anelig dansk Bygd i smukt bakket Land med vide Udsigter. — Præsten *Lerager* (fra Horsenseggen) syntes at være en god praktisk Mand, i I. C. Christensens Stil, der stemte overens med Menighedskredsen, hvoraf mange stammer fra Vendsyssel. Ved vort Møde talte jeg om Peter Larsen Skræppenborg og fik en Følelse af, at jeg med ham som Mellemlid kunde bringe et godt Bud fra danske Bønder i Danmark til danske Farmere i Amerika.

Om Torsdagen, den 4. September, kørte Frederik med Alfred Jensens hjem til Tyler i Minnesota, mens Pastor Lerager bilede mig til Pastor *Hald* i *Denmark* nær ved Hetland, S. Dakota. Undervejs gav han mig

udmærket Besked om Landbruget i Mellemstaterne, Amerikas Fugleverden osv. De danske Præster derovre staar tit det virkelige Liv nærmere end Theologerne herhjemme. Mange af dem har selv været Farmere eller Haandværkere, inden de kom til Studeringerne, og deres daglige Forhold forbinder dem stærkt med den arbejdende Befolkning omkring dem, skønt det ikke er almindeligt, at de selv driver noget Landbrug.

Dette var dog Tilfældet med Pastor Hald i Danmark. Han lever i en rigtig Præstegaard med 40 Acres Land, hvorpaa der i Aar stod en dejlig Majs. Huset var omringet af kønne Blomster, og i Udbygningerne vrimlede det med Køer, Svin og Høns. Det var hyggeligt at se den lille Præstemand paa 54 Aar trave om i „Overalls“ og fodre Dyrene. Hans livlige Hustru og deres Børn hjalp godt med baade ude og inde. De havde, som sædvanligt i Amerika, slet ingen fremmed Hjælp til Arbejdet. Men Aandens Liv blev visselig ikke forsømt for Travlheden i Stald og Lade.

Pastor Hald hører vel ikke til de glimrende Talere. Lidt indesluttet og tungsindig er han vist ogsaa. Men hans Ord er ægte, og hans hjertelige Deltagelse i det grundtvigske Aandsliv hører til det kønneste, jeg mødte paa min Vej derovre. Jeg kunde ønske for ham, at han maatte ende sin Arbejdsdag i een af de større Kredse, hvor hans bibelske Taler bedst vilde finde forstaaende Øren.

Vi snakkede en Del sammen, da han om Lørdagen kørte mig i sin lille Fordvogn over til Tyler i Minnesota. Jeg forstod, at han i sine unge Dage, i sit Husmandshjem oppe i Vendsyssel, havde gaaet med stærke Længsler efter Oplysning og aandelig Gerning.

Maaske drog dette ham til Amerika, hvor han dog først maatte arbejde med Hænderne for Føden. Men efter nogle Aars Forløb kom han paa den norske Præsteskole, hvor han blev indført i en streng gammelluthersk Troslære. Ved at sysle med Grundtvigs Skrifter kom han ind i et helt andet Livssyn end de norske Theologers, og da han fik Præstekald i danske Kredse, klarede dette sig endnu bedre for ham. Hans Bogsamling viste mig, at Grundtvigs og Otto Møllers Bøger stadig er hans kæreste Læsning sammen med Bibelen. — Bekendtskabet med denne Mand var en god Oplevelse.

I *Tyler* var jeg Gæst hos *Alfred Jensen*, som er Menighedens Præst, og her kom jeg atter til et større Vennemøde. Men først fik jeg Lejlighed til at se hele den smukke Samling af Bygninger, som her er rejst med Navnet *Danebod*,

Den danske Bygd paa dette minderige Sted blev grundlagt i 1889 af „Dansk Folkesamfund“, som købte et stort Stykke Land til Udstykning. — *Frederik Grundtvig* havde ønsket, at Nybygden skulde lægges nogle Mil herfra paa en meget smuk, men mere afsides Plads ved Søen *Lake Benton*. Han havde Aaret forud stævnet sine Landsmænd til Folkemøde dær og havde digtet en smuk Sang til Festen:

O, hør os, vore Fædres Gud,
Som fulgte os i Verden ud
Med kærligt Faderøje!
Bered os her paa denne Plet
Et lille yndigt Nasareth
For Væksten mod det Høje! —

Men kloge Mænd fandt Digterens Plan for romantisk og fik Nybygden lagt nærmere ved de store

Færdselsveje. Det blev derfor ikke Grundtvig, men den mere praktiske Præst og Højskolemand *H. J. Pedersen*, som blev Leder af det store fælles Foretagende. Vi saae det lille Træhus, som Pedersen først flyttede ind i, og som før havde tjent til Stald. Vi saae den lille „Stenkirke“, som Nybyggerne rejste i de første fattige Aar. Ved Siden af ligger til den ene Side den store ottekantede Kirke, som senere blev bygget efter Andreas Bentsens Tegning, og til den anden Side den store Højskole, som *Thorvald Knudsen* fik rejst med Taarn paa Taget. Lige overfor ligger den rummelige Præstebolig, og lidt længere borte et kønt Børnehjem, hvor *Ludvig Jensen* og hans Hustru staar for Styret. — Mellem de mange Bygninger, som alle tilhører Menighedskredsen, ligger der Haver og Plantninger med høje Træer, hvor man kan holde Møde i Solskinsvej.

Højskolen stod tom, da vi var der, og Forstanderen *Alfred Nielsen*, hvis Forældre hører til „Støtterne“ i Nystedkredsen, var desværre selv bortrejst, saa jeg ikke lærte ham at kende. Men jeg fik af andres Omtale Tro til, at han er en rigtig Højskolemand, som arbejder godt sammen med Alfred Jensen.

I Præstens Hjem traf jeg nogle Folk fra Ringsted i Iowa, som hørte til Karl Niensens nære Venner, og som havde bilet den lange Vej for at være med til vort Møde. — Jeg traf ogsaa *Kristian Østergaard*, som lever i Tyler, efter at han har trukket sig tilbage fra sin Præstegerning. Ham har jeg kendt fra vor fælles Ungdom, da han var Forstander for Støvring Højskole ved Aalborg. Jeg har ogsaa senere fulgt ham paa hans Forfatterbane og faaet Indtryk af, at han har gjort et godt Arbejde for vore Landsmænd

i Amerika. Hans Sange, og da især den, som begynder: „Bag bølgende Have —“, lød os imøde, hvor vi kom til danske Bygder og Hjem. Men det maatte gøre mig ondt, at denne dygtige Mand paa sine gamle Dage har mistet meget af sit Haab for Danskheden, og at han ser saa kritisk paa de Unge, som endnu holder Fanen højt.

Om Fredagen havde Frederik talt i Tyler, og om Søndagen maatte jeg holde for fra Morgen til Aften. Alfred Jensen forstaar at bruge sine Folk, mens han har dem! Om Formiddagen prækede jeg i Kirken, som var fyldt af Mennesker. Om Eftermiddagen holdt jeg Foredrag for omtr. 650 Tilhørere. Om Aftenen fortalte jeg om den folkelige Digtning i Danmark. Begge Møderne holdtes i Kirken. Tilsidst tog Kristian Østergaard Ordet for at give mig en Hilsen med hjem til Danmark. Hvor gerne han vilde, kunde han ikke give mig det Budskab, at det stod godt til for den danske Sag i Amerika. Alt hvad han og andre havde virket for det danske Sprog og Folkeliv ved frie Skoler for Børn og Voksne, var blevet frugtesløst, og de Unge, som nu prøvede paa at virke paa samme Maade, vilde ogsaa blive skuffede. Han haabede dog, at det skulde lykkes den yngre Slægt at føre de bedste danske Aandsværdier med sig over i den engelsk-amerikanske Kultur.

Da Østergaard sluttede, var Stemningen trykket hos mig og andre i Forsamlingen. Men da rejste Alfred Jensen sig og sagde kort og godt, at det ikke sømmede sig at tabe Modet. Det stod i Guds Haand, hvorlænge Danskheden skulde leve i Amerika. Men vi, som elskede den, maatte trøstigt arbejde for den efter Sangens Ord:

Kæmp for alt, hvad du har kært,
Dø, om saa det gælder!
Da er Livet ej saa svært,
Døden ikke heller!

Jeg tror, adskillige aandede op ved disse frejdige Ord. Men andre gav maaske Kristian Østergaard Ret. — For mig var det af Betydning, at vort gode Møde endte med disse to klare Udtalelser om vor fælles Folkesag.

Samme Nat kørte Alfred Jensen mig til *Ruthton*, hvor H. J. Pedersen havde sin Præstegerning i sine sidste Leveaar, og her skiltes jeg fra ham for sidste Gang med Følelsen af, at vi to var Venner. — Lidt over Midnat kom jeg i et Tog, som kørte til *St. Paul*, og dær gik jeg, med Vejledning af den unge Theolog Holger Jørgensen, over i et andet Tog, som førte mig mod Øst til *Withee* i Wisconsin.

Hvem der paa et Kort vil følge min Foredragsrejse, vil snart opdage, at den ikke var lagt efter en Snor som de amerikanske Landeveje. Naar den trækkes op, ligner den snarere en Labyrinth. Men det kommer af, at jeg saaledes maatte rejse frem og tilbage for at kunne være med til en Række større Møder, hvis Tid var bestemt, før min Rejseplan blev lagt.

I *Withee* kom jeg til en solid dansk Farmerkoloni, som i sin Tid blev grundlagt af den danske Kirkes Primas, A. S. Nielsen, og nogle af hans nærmeste Venner. Det Land, de fik, var, hvad der kaldes „Cut-overland“, d. v. s. gammelt Skovland, hvorfra alt Gavn-tømmeret var bragt til Savmøllerne. De høje, seje, sorte Stubbe stod tilbage, og Rydninger af dem ved Brand og Øksehug var saa besværlig, at det varede længe, inden man kunde skaffe sig et brugeligt Stykke

Land til Udsæd. Derfor var de første Nybyggere ilde stædte med stort Slid og større Fattigdom. Men da den frugtbare Jord først kom under Ploven, vendte Forholdene sig, og nu er Farmerne i Withee velstaaende Folk. Deres Arealer er kun smaa, en almindelig Gaard har 40 Acres. Men deres Driftsmaade er kraftig som i Danmark. De holder mange Køer og har bygget Andelsmejeri, saa Kolonien blomstrer godt i udvortes Henseende. — Jeg tror ogsaa, at der, især blandt de Ældre, er mange gode Folk i denne Kreds.

Deres Præst hedder *Dixen*. Han er en af de mest belæste Mænd i den danske Kirke og har vist i sit Studerekammer modnet mange kloge Tanker. Hvad han sagde om de aandelige Forhold rundt omkring i de danske Kredse, var vel værdt at lytte til. — Vort Møde var godt besøgt.

Tirsdag den 9. September kørte jeg med Jernbanen tilbage til St. Paul. Paa Stationen mødte jeg Frederik og den danske Præst i Minneapolis, *Ottar Jørgensen*, som tog os med i sin Bil til sit smukke Hjem, der er sammenbygget med den danske Kirke. — *Ottar Jørgensen* er den yngste af Jens Jørgensens tre Præstesønner. Han har kun været faa Aar i Embede, men jeg tror, at han med sit milde Væsen egner sig udmærket, ikke mindst til Ungdomsarbejdet i den store By. — Hos Ottar Jørgensen traf vi den gamle Præst *H. C. Strandskov*, som Frederik senere besøgte i Hutchinson. Jeg var meget glad ved at lære denne varmhjertede Præst at kende. Han øver en stor Gerning og er *dansk* lige til Hjerteroden. Det følte jeg især, da han ved Mødet sang de danske Sange med større Liv end nogen anden.

Til mit Foredrag var der samlet omtrent 150 Til-

hørere. De udgjorde en broget Blanding som naturligt i en Storby. Men paa deres danske Sindelag var der visselig intet at udsætte.

Næste Formiddag tog Frederik og jeg med Toget til *Askov* i Minnesota, som har sin egen Jernbanestation. Ottar Jørgensen kom senere dertil i sin egen Bil med sin Hustru, hvis Forældre bor dær.

For mig var det særlig gribende at komme til denne By, der ikke alene har Navn tilfælles med mit kære Askov herhjemme, men som i Sandhed kan siges at bære dette Navn med Ære.

Denne danske Nybygd er grundlagt i 1906—07, saaledes at en Kreds af Danskere har sikret sig Forfølsret til et stort Stykke samlet Land, som de senere har solgt til Landsmænd i mindre Stykker. — Det er en af H. J. Pedersens Medarbejdere, Lollanderen *L. C. Petersen*, som har været den praktiske Leder af Foretagendet. Han bor nu som Bankdirektør (eller „Bankør“, som Dansk-Amerikanerne kalder det) i Askov By og forestaar fremdeles Salg af Land til nye Indflyttere. Det var lærerigt at høre denne elskværdige og snilde Mand fortælle om Bygdens Grundlæggelse. Hvor vilde *Ludvig Schrøder* have glædet sig ved at tale med *L. C. Petersen* og siden have lovprist denne driftige Dansker, som tilmed var fra Lolland lige som han selv! — Jeg tror godt, man kunde tilraade en ung dansk Landmand, der med nogle faa Tusind Kroner i Lommen indvandrede til Amerika, at søge Land i Askovkolonien, — saa meget mere som Landbruget paa denne Plads er mere dansk i Stilen end de fleste andre Steder. — Allerede nu bor der omtrent 2500 Danskere samlet paa denne Plet, og deres Andelsforetagender har vakt ærefuld Opmærksomhed

blandt Amerikanerne, der anser Askov for en god „Forsøgsmark“ for et fremskredent Landbrug og en lykkelig Samfundsordning.

Midt i Bygden og nær ved Stationen ligger den anselige Kirke med Præsteboligen ved Siden af. Og Præsten er den danske Kirkes Styrelses Formand, Pastor *S. D. Rodholm*, som vi før havde mødt i Kimballton. Han har i Vinteren 1905—6 gæstet os nogle Dage paa Frederiksborg Højskole, og baade han og jeg mindedes dette Besøg med Glæde. Nu er han i sine bedste Aar, en alvorlig, klog og elskværdig Mand, som vist er udmærket egnet til sin vanskelige Stilling som Leder af „den danske Kirke“. — Det var kun naturligt, at han talte tilbageholdende om de stærke aandelige Brydninger indenfor denne Kirke og ikke røbede nogen Partiskhed i de personlige Stridigheder, som har fulgt dermed. Men jeg mærkede dog, at han ikke stod ligegyldig udenfor Røret, selvom han maaske lægger mere Vægt paa det indadvendte Kristenliv end paa de aandelige Strømninger i Fælleslivet og gerne vil dæmpe de Modsætninger, som kunde true Sammenholdet i Kirken. *S. D. Rodholm* er derhos en begavet Taler, som veed at give Kirketjenesten et smukt og naturligt Præg. Der er en rolig Myndighed over hans Væsen og Optræden, som passer godt til hans fremskudte Stilling i det danske Kirkesamfund. Jeg tror, han i enhver Henseende er „den rette Mand paa den rette Plads“.

I Pastor Rodholms Hjem blev jeg glædelig overrasket ved at træffe hans Svigerfader, den danske Kirkes Ordinator, Præsten *Peder Kjølhede* fra Grayling i Michigan. — Jeg havde beklaget, at vor Rejseplan ikke førte os til hans Kreds, da han dog var een af

de Præster, jeg helst vilde mødes med. Men nu havde den 82-aarige Mand kørt ganske ene sekshundrede Miles i sin Bil for at være sammen med os i Askov. Alene dette Træk viser, at han endnu er i sin fulde Kraft, og det blev stadfæstet ved hans livlige Færd imellem os og hans paa een Gang saa myndige og muntre Tale. Han viste sig, trods sin kristiske Natur, meget hjertelig imod mig, og jeg haaber, han havde samme Glæde af vort Møde som jeg.

Jeg traf ogsaa mange andre ypperlige danske Mennesker i Askov: Kontraktør *Kiltoft*, der er gift med Klaus Berntsens Søsterdatter, med hvem han har faaet 15 Børn; *Ludvig Mosbæk* fra Støvring, som nu har en Planteskole her osv. — Den store Kirke var fyldt til vort Møde. Sangen lød stærkt og levende. Kjølhed og Rodholm gav os gode Genhilsner paa Menigheds-kredsens Vegne til Tak for den Hilsen, jeg bragte fra Valgmenighedsfesten i Askov i Danmark. Alt gjorde Indtryk af, at vi her var i en livskraftig dansk Kreds med godt Sammenhold og dertil en Kreds, som gør Danskerne Ære blandt de omboende Amerikanere.

Den følgende Dag rejste Frederik til H. C. Strandskovs Menighed i Hutchinson, mens Pastor Rodholm tog sig paa at køre mig i sin Bil direkte til *West Denmark* og derfra senere til Minneapolis. Vi fik gode Samtaler med hinanden paa disse to Dagsrejser, og jeg fandt det værdifuldt, at jeg kunde slutte Opholdet i Midtstaterne i denne Mands Selskab. Det hjalp til et klart og roligt Overblik over Stillingen i denne Egn af de forenede Stater, hvor Danskheden altid har haft sit Hovedsæde.

Vejen til West-Denmark førte mig atter mod Øst, over i Staten *Wisconsin*. Paa Grænsen mellen Minne-

sota og Wisconsin kom vi til Tailors Fall ved Floden St. Croix. Det er et af de smukkeste Steder, jeg har set i Amerika. Vi standsede for at gaa ud paa den klippefulde Flodbred med dens mærkelige Jættegryder. Men skønnest var Synet af Floden selv, som bredt bugter sig i skovklædte Kløfter.

Ogsaa den Del af Wisconsin, som vi derefter kørte igennem, var meget køn og næsten hjemlig for mig med sine Bakker, Skove og Søer. I disse Omgivelser ligger West Denmarks Kirkeplads, som et Sorø, ved en stille Skovsø. Men desværre gav en stadig Regn det skovrige Land et Præg af Tungsind. Jeg vilde ønske, at jeg havde faaet det at se i Solens Glans.

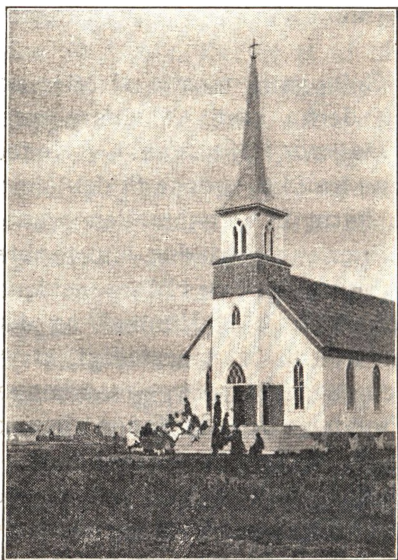
Her var det, *Thorvald Helveg* havde sin Virkeplads og fik begyndt sin Præsteskole. Her havde *Halfdan Helveg* sit Barndomshjem og senere i kort Tid en Præstegerning. Fader og Søn levede i et godt Minde hos den ædle danske Befolkning, som bor paa dette Sted. Den nuværende unge Præst, *Marius Krogh*, som er gift med en Søster til Alfred Jensens Hustru, havde rigeligt Rum i de fordums Skolestuer. Jeg mødtes dær med Menighedens Formand, *Utoft*, som var godt inde i de kirkelige Spørgsmaal, med Maleren og Billedskæreren *J. Smith*, som har prydet mange af de danske Kirker med sine Arbejder, og som i sin Tid var en af Frederik Grundtvigs nære Venner, med Aage Møllers Forældre, med vore kære gamle Elever, Ægteparret Ole og Kirstine Sørensen og mange flere. Det var et Samfund med god dansk Dannelselse, jeg her besøgte.

Den næste Morgen tidlig kørte Rodholm og jeg til Minneapolis, hvor jeg mødtes med Frederik og tog Afsked med Ottar Jørgensen og hans Hustru, inden

vi ved Middag rullede mod Vesten i „Luxustoget“ Oriental Limited.

Næste Morgen inden Solopgang maatte vi atter ud paa en lille Station, og derfra kørte vi videre med lokale Tog til Kolonien *Dagmar* i *Montana*. — Under Nattefarten var vi komne fra Skovegnene til den store aabne *Prærie*. Længe kørte vi gennem den brede, flade Missouridal med Præriens storladne langstrakte Bakker i Nord. Det var et dejligt Syn i Morgensolens Skær. Over os var der en høj blaa Himmel, og det dejlige Solskinsvejr var fra nu af saa stadigt, at vi ikke oplevede mer end en eneste Regnbyge, saa længe vi var i Amerika. Fra Floddalen drejede Banen op mod Nord i Montanas mægtige Prærier, hvor store Hvedemarker veksler med endnu større Rancher, som ligger udyrkede fra de fjerneste Tider. — Vi kom ind i en af de milevide „Indian Reservations“, og her blev vi paa en lille Station modtagne af Pastor *Frost* fra *Dagmar*. En Farmer *Jakobsen* fra S. Dakota kørte os for full speed ad knudrede Veje til den danske Nybygd, hvor vi fik et godt og behageligt Herberge hos Familien *Schultz*. Manden har været Gartner i Charlottenlund, Konen har haft sit Barndomshjem ved Frederikslund nær Furesøen. Men de to voksne Døtre er opfødt paa Prærien. Den ene kunde ride som en Cowboy, den anden kørte Ploven med seks Heste for. Alting var friskt og frit og paa sin Vis betagende smukt.

Landbruget i disse Egne ligner meget lidt det danske. Farmene er store, 160 til 320 Acres hver. Og oftest er det halve af Jorden tilsaaet med Hvede, mens den anden Halvdel ligger i Græs, som holder sig selv ved Lige. Her gødes aldrig, og Halmen

Kirken i Dagmar.

bliver brændt! Der holdes kun ganske faa Køer, men mange Heste, som i den meste Tid af Aaret gaar frit paa Prærien. Kun to Gange aarlig: i Saatiden og Høsten, har alle travlt. — Da vi kom, var Hvedetærskningen i fuld Gang. En halv Snes Farmere slaar sig sammen derom. Det store Tærskværk staar midt i Marken, og 15—20 Hestespand kører Hveden fra

Traverne direkte til Tærskning. — De har i flere Aar kun haft en ringe Høst paa Grund af Mangel paa Regn. Men netop i Aar var Udsigterne til Lykke lysere for de danske Farmere.

Som man kan tænke sig, ligger Gaardene her langt fra hinanden (omtrent som paa den jyske Hede), og det er et mægtigt Stykke Land, Nybygden Dagmar ompænder. I Midten ligger Kirken, som kan ses milevidt til alle Sider. Og her samledes vi Søndag den 14. September til et Møde, som varede hele Dagen, mens Kirkepladsen stod fuld af Biler. Trods Høstens Travlhed var der henved 250 Mennesker til Møde. Vi havde først Kirketjeneste, og efter fælles Spisning i Kirkens „Basement“ talte jeg om Efter-

middagen, og min Søn om Aftenen. Udenfor Kirken sang titusende „Faarekyllinger“, mens store Græshopper med dejligt farvede Vinger sprang og fløj rundt allevegne.

Foruden Stedets Præst var „Naboen“, *J. P. Andreasen* fra Flaxton i S. Dakota, kommen til Mødet, og begge disse unge Præstemænd gjorde Indtryk af at være nidkære og frisindede Forkyndere. — De fulgte os om Mandagen paa et mindeværdigt Besøg hos Dagmarkolonien Grundlægger og Leder, *F. E. Madsen*, som tillige er Regeringens Commissioner i the Indian Reservation.

Denne Mand paa noget over 60 Aar er ikke, som man efter hans Samfundsstilling kunde tro, en bred og praktisk Amerikaner, han har en lille, fin Skikkelse og et aandfuldt Ansigt med klare Øjne. Jeg blev uvilkaarlig mindet om min afdøde Ven Poul la Cour ved hans Udseende og Væsen. Han har levet en Del sammen med F. L. Grundtvig og er en fuldtro Ven af hans folkelige Tanker. Han er selv poetisk og har bl. a. skrevet en smuk Sang til F. Grundtvigs Minde. Det Hjem, han har bygget sig i Dagmar, er heller ikke som de sædvanlige Huse i Amerika. Det ligger i Øst og Vest med det skraanende Land foran sig i Syd og med en pyntelig Have nærmest ved den lange Veranda, som danner Indgangen. I Husets Midte ligger der en Hall i hele Bygningens Bredde. Dens Vægge er prydet med en lang Række Billeder af berømte Mænd, som Madsen selv har malet. I Plænen udenfor findes der en hel Samling af hornede Bisonoxehoveder, som er fundne omkring paa Prærien.

F. K. Madsen sagde, at der endnu er Plads til mange danske Landmænd i Dagmar, naar de kun ikke blev

hindrede af de forenede Staters ny Indvandningslove. Og jeg maa sige, at det var meget ønskeligt, om vore Landsmænd, som rejser til Amerika, vilde søge til saadanne Pladser i Steden for at lade sig narre af „Landagenter“ til at købe Jord i Egne, hvor de baade aandeligt og udvortes altfor let gaar til Grunde uden at have en hjælpende Ven i deres Nærhed.

Fra Madsens Farm kørte vi lige til Jernbanestationen, og nu gik Rejsen gennem Rocky Mountains ud til det yderste Vest.

*

Da vi forlod Midtstaternes agerdyrkende Sletteland for at rejse til Vestens Bjerglande, laa det behageligt i min Bevidsthed, at jeg nu var færdig med Hovedparten af en meget travl Foredragsvirksomhed og kunde tage det næste Afsnit af Rejsen som en aandelig Hviletid, en „Udflugt“, hvor man i Mag kan nyde Indtrykkene af en storslaaet skøn Natur uden stadig at tumle om i Menneskenes Mylder. Og saaledes blev i Virkeligheden hele den dejlige Tur, vi gjorde igennem Staterne ved Stillehavet, selv om vi ogsaa dær holdt venlige Møder med vore Landsmænd og besøgte mange gode danske Hjem.

I det vestlige Montana kom vi ind i *Rocky Mountains*, som i disse Egne breder sig meget vidt i Øst og Vest. Vi kørte et helt Døgn med Iltogsfart gennem Bjergene og kunde fra „Udsigtsvognen“ lade Øjet glide over Klippernes stadig skiftende Formationer. Et mægtigt Stykke Land i de smukkeste og højeste Bjergegne er gjort til folkeligt Fælleseje under Navn af *Glacier National Park*. Amerikanerne har Raad til Lystanlæg saa store som Sælland! Og de vældige

Strækninger af øde Land viser os Amerikas Størhed paa en ny, imponerende Maade.

Onsdag Morgen den 17. September naaede vi ud til en Bugt af det stille Ocean. Det var dejligt igen at se det salte Vand og aande den friske milde Søluft efter 5—6 Ugers Rejse i det sommerhede Fastland. —

Kl. 8 $\frac{1}{3}$ Formiddag kom vi til den store Havne-*stad Seattle i Washington* og blev modtagne af vor gode Ven, Præsten *Alfred E. Sørensen*, og

kørt i hans, undertiden lidt stædige Bil, til den smukke Præstebolig med Kirkesal i the Basement.

Alfred E. Sørensen, som er indfødt Amerikaner, besøgte Danmark for nogle Aar siden, og da blev vi godt kendt med ham. — Han er født i Staten Michigan af danske Forældre, men blev i sin Opvækst mere fortrolig med det engelske Sprog end med det danske. Imidlertid vakttes hans Trang til at tjene den danske Kirke, og ved sit Ophold paa Grand View i Des Moines kom han i god Forstaaelse med det danske Aandsliv. Under Verdenskrigen var han som amerikansk Krigskapellan med Hæren i Frankrig. Hans praktiske Tjeneste og hans sunde moralske Indflydelse blev saa meget paaskønnet af de militære

Alfred Sørensen og Fr. Begtrup.

Myndigheder, at Vejen stod ham aaben til fortsat præstelig Virksomhed i den amerikanske Hær. Men han havde givet den lille danske Kirke sit Hjerte og valgte derfor de mere beskedne Kaar, som den kan byde sine Præster. Han tog Kald i Seattle og giftede sig i Forsommeren med en god dansk Kvinde, *Gertrude Davidsen* fra Ringsted i Iowa. I hende, tror jeg, har han faaet den bedste Medhjælp, han kunde. Som øvet Sygeplejer kan hun gøre Gavn i Arbejdet blandt de Danske, som paa en eller anden Maade er forkomne i Kampen for Tilværelsen. Og som en ægte Datter af en god dansk Menighed kan hun knytte sin Mand nærmere til det aandelige Liv, som hører hjemme hos os.

Alfred E. Sørensen er en af de dygtigste „Arbejdere“ i den danske Kirke. Han nøjes ikke med at betjene sin lille Menighedskreds, men øver „Mission“ blandt alle de Danske, som han kan opspore i den store By og dens Opland. Han render ikke fremmede Folk paa Døren med utidig religiøs Tale, men han tager sig rent menneskeligt af dem, som trænger til Hjælp, og indbyder dem venligt til de oplysende og opbyggende smaa Møder, der holdes i hans Hjem. Ikke mindst har han Hjerte for „Samfundets Stedbørn“ og forstaar som god Demokrat at give dem en Haandsrækning uden at krænke deres Æresfølelse. — Endnu savner han en Kirke. Gudstjenesten maa holdes i en lavloftet Sal under Præstens Stuer. Men jeg skulde ikke undre mig, om det vil lykkes i faa Aar at faa rejst en stor og smuk dansk Kirke i Seattle. Han har ogsaa „Annekser“ paa andre Pladser i Washington og er Leder af et vellykket Ungdomsarbejde. Som det falder naturligt efter Forholdene

og efter hans egen Livsdannelse, præker han vekselvis paa Dansk og Engelsk, og kan vist samle en ret anselig Kreds til begge Slags Tjenester. — Det var trygt for min Søn og mig, at vi fik Tilhold i dette Hjem under vort Ophold i Staten Washington.

Seattle er den største By paa Kysten Nord for San Francisco, og den vokser stadig i Størrelse. Den ligger, som Rom, paa syv Høje og tager sig dejlig ud, især fra Søside. En Biltur, som vi gjorde ad de snoede Cementveje gennem Stadens Parker, viste rigtig, hvor frit og vekslende Byens Kvarterer strækker sig fra Syd til Nord i Bakke-Dal langs Havbugten med dens mange skovklædte Klippeøer.

Denne Tur gjorde vi med Bankøren *Anton Johansen* og Præsten *Jørgen Nielsen*, der var komne for at hente os op til *Enumclaw*, den gamle danske Bygd i Skovbrynet, omtrent 40 Miles fra Seattle. — Det var et Sted, som jeg har længtes efter at se, lige siden jeg i Vinteren 1900—01 havde Anton Johansens ældste Broder *Johannes* som Elev paa Skolen. Hans Fortælling om de danske Nybyggeres Liv i de store Fyrreskove havde talt stærkt til min Fantasi. Men nu efter 24 Aars Forløb fandt jeg, at Forholdene i Enumclaw var blevet meget forandrede. Skovene er ryddet, og en hel Købstad har rejst sig, hvor de første Danskere satte Bo. Befolkningen er en Blanding. Men de Danske staar dog endnu for Ledelsen. Anton Johansen er Byens Borgmester, og en anden velhavende dansk Mand ved Navn *Christian Jensen* er Fredsdommer. De fattige Nybyggere er bleven velholdne Borgere.

Men bag deres frodige Marker ligger fremdeles de mægtige Bjergskove, og det blev en mindeværdig Tur for os, da Anton Johansen kørte os tyve Miles ind i

dem. Her saae vi først et meget stort Savværk, som var ved at gnave Storskoven bort. Men længere ind stod de ældgamle Fyrretræer endnu urørte. Der var nogle iblandt dem, som var 2—300 Fod høje og 30

Spejlsøen ved Mont Rainier.

Fod i Omkreds. Aargangene i en fældet Kæmpe viste, at den var 500 Aar gammel. Vejen steg jævnt opad mod de skovløse Fjeldhøjder, som vi dog ikke naaede. Snebjerget *Rainier* (eller *Tacoma*, som andre kalder det) ses i Klarvejr hundrede Miles omkring fra alle Sider. Men Skovbrande og fugtig Luft tilhyllede desværre Udsigten for os. — Vi standsede i den mørke, svagt susende, tætte Fyrreskov ved en Flod, der førte det iskolde Vand ned fra Snebjergets Bræer. En gammel Mand, som bor i Skoven, viste os Skind af mange vilde Dyr, som han har skudt: smaa sorte Bjørne, Ulve, Ræve, Skunkdyr og en levende Vildkat, som

han havde sat i Bur. Rundt om hans lille ryddede Plads sprang langhalede Egern vævert om i Træerne og kiggede nysgerrigt paa os.

Om Aftenen havde vi Møde i Byens største Sal, som tilhører „Brodersamfundet“. Blandt Deltagerne var der Folk, som jeg ofte har hørt nævne, flere Sønner for Eksempel af Slægten Bruhn fra Ryberg ved Ringkøbing. — En særlig Glæde var det for mig uventet at træffe en af de gode gamle Socialistførere, Smedeforbundets Formand i Provisorietiden, *F. Hurup*, som nu er Tilsynsmand ved Savværkernes elektriske Kraftstation. Vi talte venskabeligt om fælles Minder fra vor politiske Ungdomstid og om hans „Kammerater“ i Danmark, der nu sidder i Landets Regering. — Hurup har Arbejdstid fra Midnat til Kl. 10 om Formiddagen, og jeg kunde mærke, hvorledes han i sine ensomme Nattevagter har faaet Tid til at klare mange Ideer om Industrien og det sociale Liv i Amerika. Han har siden sendt mig et Par lange Breve om en bedre Udnyttelse af Vestamerikas vældige Kraftkilder, som efter mit Lægmandsskøn viser et mærkeligt Blik for Samfundets store Opgaver.

Aftenen og Natten tilbragte vi hos Fredsdommeren *Christian Jensen*. Hans Broder *Poul*, som er en gammel Askovelev, har en Manufakturhandel i Enumclaw. Selv har han været Farmer og Bygmester. Disse Brødre er fra Holstebroegnen og hører til Danskhedens trofaste Støtter i Washington.

Næste Formiddag kørte vor Vært os tilbage til *Seattle*, hvor vi om Aftenen havde Møde under Ungdomsforeningens Ledelse. — Da de Danske ikke selv havde nogen stor Forsamlingssal, havde Alfred E. Sørensen faaet Lov at laane Kvækernes „Kirke“, som

ligger i Nabolaget. — De amerikanske Kvækere afviger ikke saa lidt fra de engelske. I Amerika har de „Præster“ og synes at have lignedannet deres Gudstjeneste en Del med andre Kirkesamfunds. — Deres Præst i Seattle, Mr. Shinn, var til Stede ved vort Mødes Aabning og sagde nogle venlige Ord paa Engelsk om, at han gerne ønskede Samvirke med de Danske. Alfred Sørensen takkede ham i samme Sprog for hans Gæstfrihed, og derefter fik jeg Ordet, mens Pastor Shinn fjernede sig med et venligt Haandtryk.

Der var omtrent 165 Tilhørere ved dette Møde og deriblandt en Mængde unge Mennesker, som Sørensen har faaet god Samling paa. Men forøvrigt var Forsamlingen saa broget, som det var at vente i den livlige Søstad. — Bagefter fik vi Kaffe i den danske Kirkesal, og jeg maatte lægge Mærke til, at Kredens Matador, den mangeaarige danske Konsul, Kornhandler *Lehmann*, sad Side om Side med en fattig dansk Malersvend i meget tarvelige Klæder.

Fredag den 19. September sejlede vi gennem det dejlige Puget Sound, omringet af skovklædte Klippeøer, til Byen *Tacoma*, der vel ikke er saa stor som Seattle, men dog kappes ivrigt med den i udvortes Fremgang.

Til vort Møde i denne By kom der ikke saa faa Biler fra Enumclaw og Seattle. Det vilde herhjemme svare til, at Folk fra Slagelse og Køge tog til Hillerød for at høre en folkelig Taler een Gang endnu! — Før Mødet havde den danske Kontraktor Mr. *Eriksen* (fra Askovegnen) taget os ud paa en meget smuk Køretur i sin elegante Bil. Han er Medlem af Byens Skoleraad og viste os blandt andet en ny Kommuneskole, som opføres under hans Tilsyn, og som har

kostet $\frac{1}{2}$ Million Dollars. Han er selv Entreprenør for en Brobygning, hvortil der er medgaaet 250,000 Fod solide Fyrreplanker. Man bliver lidt stolt af en saadan Landsmand.

Fra Tacoma gik Rejsen til Byen *Junction City* i Staten *Oregon*. Det var en lang Jernbanetur, som tog en hel Dag. Men vi havde godt Rejseselskab i Fru Gertrude Sørensen, der vilde med til det Fællesmøde, Danskerne skulde have i tre Dage, og hvorved ogsaa hendes Mand skulde føre Ordet.

Frederik og jeg blev dog kun Søndagen over i *Junction City*. Vi boede hos et Par af vore gamle Elever, der har en Farm i Byens Nærhed: Niels Mikelsen og Bertha, født Brøchner. De havde et hyggeligt Hjem med tre smaa rare Drengene, og vi fik et godt Indblik i, hvorledes en dansk Farm drives i disse Egne med stor Hvedemark, mange Hindbær og en vældig Hønseskole.

Den danske Præst, *L. C. Larsen*, lod til at være en god og duelig Mand. Men han var for Tiden noget nervesvækket. Hans Hustru laa til Sengs efter en Barnefødsel, men maatte tage imod utallige Barselvisitter af venlige Koner fra Kredsen. — Blandt de 150 Tilhørere var der, imod Sædvane, en Nabopræst af „den forenede Kirke“, som gjorde Indtryk af at være en alvorlig og forstandig Mand.

Mens Mødet fortsattes om Mandagen med nye Talere, rejste Frederik og jeg videre til *California*. Jernbanen gaar gennem et mægtigt Bjergland, og over alle dets Tinder rager Snebjerget *Shasta* op i en Højde af over 14,000 Fod. Vi havde det i Sigte under flere Timers Kørsel og standsede nogle Minutter paa et dejligt Sted, *Shasta Falls*, hvor friske Bække fra Bræen risler ned

ad grønklædte Klipper. Gennem en Floddal kom vi ned paa jævnere Land, hvor alle Marker var tilplantede med Frugttræer. Men vi maatte køre hele Natten, inden vi Tirsdag Morgen naaede til Havet og med

Stillehavet.

en Dampfærge blev ført over til *Oakland*, som kun ved et smalt Sund er skilt fra *San Francisco*.

Den berømte Stad *San Francisco* ligger paa en smal Landtunge, ved hvis Nordende „den gyldne Port“, the Golden Gate, fører ud til det aabne Ocean. Den har vel omtrent 500,000 Indbyggere, men Øst for det smalle Sund, som afskærer Landtungen, ligger Byerne *Oakland* med omtrent 250,000, *Alameda*, Universitetsstaden *Berkley* og andre Smaastæder, saa at den samlede Bebyggelse omkring Sundet har et Indbyggerantal paa omtrent 1 Million. I alle disse Byer bor der en Del Danskere. Men det er en forholdsvis lille Kreds, der samler sig til fælles Guds-tjeneste i *Oakland*, og de har hidtil ikke haft deres egen Præst, men er bleven betjent af Præsterne fra de andre Menigheder i *California*. — Maaske har dette Præsteløse givet Lægfolkene i Kredsen mere

Ansvarsfølelse. De har i flere Aar haft Sammenkomster i Hjemmene, og der synes at være et kønt Fællesskab i den lille Kreds. — Det Hjem, som husede os, og som vi med stor Glæde lærte at kende, er *Jens Jakobsens* i Alameda. Hans Hustru er Formand for Menighedskredsen, og han selv er en af de bedste Mænd, vi mødte i Amerika. Han er fra Øster Terp ved Bovlund, og hans Hustru er en Slægting af A. Hørlyck i Rurup. — Jens

Hos Jens Jakobsen.

Jakobsen og jeg mødtes første Gang paa Askov, hvor han var Elev i 1890—91. Han har ejet en Gaard i Sønderjylland, men rejste for en Del Aar siden til Amerika, hvor han nu er ansat ved en Fabrik for Mejerimaskiner. Hans Stilling medfører, at han maa rejse meget, og han er blandt andet godt kendt i alle de danske Kolonier i California. Da han hørte, at vi var i Vente, paatog han sig at køre os i sin Bil til de Pladser, hvor jeg skulde tale, og Turene sammen med ham var os til megen Gavn og Glæde.

En anden gammel Askovit, Frugtfarmeren *Frederik Petersen* (Maareskov), mødtes vi med i Jakobsens Hjem, og han paatog sig at vise os Staden *San Francisco*. — Vi tog med Færgen over Sundet og

kørte i Sporvogn gennem den tæt byggede By, der hæver sig i Terrasser op ad Bjergsiden. Han kunde fortælle os adskillige Træk fra det store Jordskælv i 1906, da han selv boede i det mest hærgede Kvarter. Gennem Byen kørte vi ud til Kysten ved det aabne Ocean og saae fra de stejle Brinker, hvorledes Snese af Søløver laa og sov paa Klippeskærene. Herude fandtes der store Hoteller og andre Forlystelsesanstalter, der danner Midtpunktet for et moderne Badeliv i Sommermaanederne. Mod Nord havde vi the Golden Gate, mod Syd en udmærket Strand. Og bag os laa San Franciscos skønne Lystpark med alle Sydens sjældne Træer og udmærkede Samlinger, hvortil der var fri Adgang for alle. Det, som begejstrede os mest, var et nyt Akvarium med utallige, forunderlige Fisk i alle Regnbuens Farver og med de særeste Skabeloner. Rundt om i Parken fandtes der store Statuer af berømte Mænd. Blandt andet en Gengivelse af Gruppen i Weimar, hvor Digterkongerne Goethe og Schiller staar ved hinandens Side. Men dette Mindesmærke var under Verdenskrigen flyttet hen i en Aikrog. Meget morsomt var et andet Monument med en Buste af Digteren Servantes, hvor Don Quixote og Sancho Pansa knælede paa Fodstykket og saae med beundrende Blikke op paa deres „Skaber“. — Efter et Besøg hos en af mine Slægtninge i Byen, der ikke havde set en dansk Frænde i fyrretyve Aar, maatte vi tilbage til Jakobssens Hjem og blev godt vederkvægede efter den anstrengende Tur.

Om Aftenen var der Møde i „Jenny Linds Hall“, et offentligt Lokale i Oakland, og her talte jeg til

en Forsamling af Danske, der vistnok ellers ikke ret ofte mødte hinanden.

Næste Morgen begyndte vi saa den store Biltur i Californien med Jakobsen ved Rattet. — Den første Dag kørte vi 200 Miles ad Cementvej op i St. Joaquin-Valley. Denne store Dal ligger solbagt mellem to Bjergkæder, og hvor den lader sig vande, er Jorden saa frugtbar som faa Steder i Verden. Her mærkede vi rigtig, at vi var komne til Sydens Lande. Langs Vejene og omkring Husene var der Palmetræer, blomstrende Nerier og Geranier saa høje som 15-aarige Bøge, Granatæbletræer med deres store røde Hyben osv. Paa alle Marker dyrkedes der Frugt. Vinhaver vekslede med Plantninger af Pæretæer, Blommer, Ferskner, Valdnødder osv. Et Sted kom vi forbi en Figenfarm paa 12,000 Acres!

Men alt afhænger af den kunstige Vanding (Irrigation) fra Flodkanaler eller artesiske Brønde, da Himlen kun giver fattig Væde. Det havde i Aar ikke regnet en eneste Gang i Californiens Indland siden Begyndelsen af Januar. Hvor der ikke er Vanding, ligger Sletten med alle sine Muligheder hen som den goldeste Ørken. —

Vi standsede i *Easton* og var inde hos en dansk Vingaardsmand, hvor vi saae Druerne blive tørrede paa Træbakker ude i Marken. Han dyrkede især de smaa stenløse, gule Druer, som under Navn af „Sunmaid“ nu sendes ud over hele Verden. Det var morsomt paa hans Oplagshus at se det samme Billede af „Solpigen“ i stor Stil, som vi herhjemme træffer paa Papæskerne med disse ypperlige smaa Rosiner. — Californien har før haft mange store Vinfabriker. Men da Forbudet mod stærke Drikke kom, blev disse

Fabriker omdannede til Frugtkonservering, og kun i Smug laves nu den californiske Vin hist og her omkring i Krogene.

Fra Easton kørte vi videre til *Partier*, hvor Pastor *Mikkelsen* fra Iowa (barnefødt i Randersegnen) nylig har begyndt sin Gerning. Hans Hustru er en Datter af Petersen-Agerskov i Danevang, og de havde en prægtig lille Pige paa 7 Maaneder. — Da Præsteboligen endnu ikke kan tage mod flere Gæster, fik jeg Kvartér hos Vinfarmeren *Holm* fra Koldingegnen, hvor alting, ude og inde, syntes at være i den bedste Skik. Her mødtes jeg blandt andet med *Anna Thøgersen* fra Thisted, der, ligesom sin Moder, har været Elev paa Frederiksborg Højskole, og som sagde til mig, at hun i et helt Aar havde glædet sig til vort Komme. Hun er nu gift med en Mand fra Thyholm, der hedder *Jakobsen*. Disse unge Folk var af de faa, som talte om, at de maaske snart vilde rejse hjem igen til Danmark.

Jeg var glad ved at være i denne Kreds, og jeg tror, at Pastor Mikkelsen vil faa Glæde af sin Gerning dær. Særlig mindes jeg nogle livlige gamle Fynboer iblandt Tilhørerne.

Om Torsdagen gik Bilturen mod Vest, tværs over St. Joaquin-Dalen og gennem Bjergene ud imod Kysten. I den vestlige Del af Dalen, som ikke var vandet, kørte vi mange Miles gennem en gold Hede, hvor Sandet var dækket af en Slags salte Urter med gule Blomster. Den eneste „Farm“, jeg saae, var en stor Bi-gaard. Bierne laver god Honning af den gule „Lyng“. Men Køerne vil ikke æde den. — Siden krydsede vi to Bjærgkæder. Paa de graa Klipper voksede der Stenege (life-oaks), som beholder Løvet hele Aaret

om. Deres knudrede Stammer og mørkladne Blade tager sig malerisk ud, som de staar spredte over Sten-
grunden. Men alt var graaligt af Støv og Solbrand.

Om Eftermiddagen Kl. 5 naaede vi ud til Byen *Salinas*, som kun ligger 10 Miles fra det store Ocean. — Præsten for den danske Menighedskreds paa dette Sted, Pastor *S. Marckmann*, er Københavner, og det fornøjede mig at mærke, hvorledes han i disse fjerne Egne har bevaret det Humør, som findes hos hans Bysbørn. Et alvorligt Arbejde for Kristenlivets Fremgang kan jo meget godt forenes dermed.

Videre gik vor Vej næste Dag op gennem den Dal, hvori *Salinas* ligger. Vi lagde Mærke til, hvorledes det *spanske* Præg paa Bygninger og Bynavne blev mere og mere kendeligt. Vi kom ogsaa forbi et af de maleriske gamle spanske Klostre, som i California kaldes *Missions*, fordi de i sin Tid blev byggede til Udbredelse af Kristendommen blandt de indfødte indianske Stammer. — Fra Dalen drejede vi mod Vest op i Kystbjergene og fik fra Højderne et Glimt at se af Oceanet, inden vi naaede ned til den danske Nybygd *Solvang*, som ligger lunt i en smuk Bjergdal, omtrent 10 Miles i lige Linje fra Havet.

Dette danske Settlement er grundlagt 1911, og det samler sig om Højskolen *Atterdag College*, som Pastor *Nordentoft* fik rejst paa en dejlig Li midt i Dalen. Egnen var før næsten udyrket. Men de flittige Danskere har plantet store Haver med Frugttræer og dyrker paa de aabne Marker en Mængde Bønner, som skal betale sig godt.

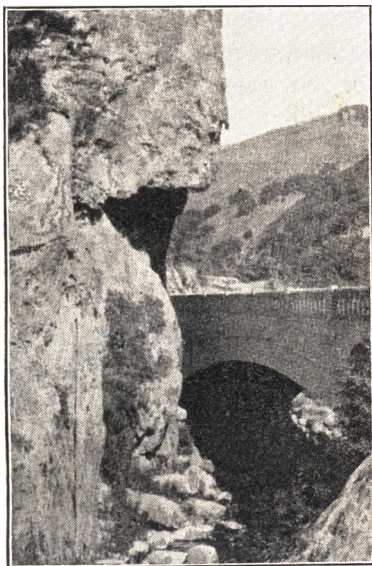
Den nuværende Højskoleforstander og Præst i *Solvang* er *Evald Kristensen*, en Nørrejylland, opvokset i Vendsyssel, godt 40 Aar gammel. Han var i sine unge

Dage Lærer hos Anders T. Grønberg paa Ondløse Højskole, men har først ret faaet Vind under Vingerneovre i Amerika, hvor han øver en stor Gerning blandt vore Landsmænd. Han maa anses for Danskernes Fører i California: en kraftig Mand med stærk Røst, djærv i sin Danskhed, aandelig retvendt og folkelig virksom. Ved Siden af Ordførerskabet og Højskolegerningen har han faaet Tid til at skrive flere Bøger til folkelig Oplysning, deriblandt een om *De Forenede Stater, Landet og Folket*, hvortil Dorf, Aage Møller, Rodholm og andre har ydet Bidrag.

Højskolen i Solvang samler ikke alene de Unge til regelmæssig Undervisning i fem Vintermaaneder, men den er ogsaa blevet et Samlingssted for ældre Folk. Der holdes flere aarlige Møder paa 8 eller 14 Dage, og jeg tror, adskillige gamle Folk efterhaanden vil vælge deres Alderdomshjem i Nærheden af dette Sted, hvor de kan sidde i aandeligt Lys og Varme sammen med gode Venner og Landsmænd. — Saaledes har allerede den tidligere Præst *L. Henningsen*, som tillige er Kunstmaler, købt sig et Hus tæt ved Højskolen og lader sin Røst høre dær. — Paa en stor Farm i Solvang bor en Svigerdatter af *Burchardi* paa Birkende-gaard med sine voksne Børn, og sammen med hende Frk. *Emma Burchardi*, der i sin Tid havde et Højskolehjem i Aarhus. — Vort Møde holdtes i Højskolens store Foredragssal, der ogsaa bruges til Kirke. Med nogle af Deltagerne havde vi et varmt Ordskifte om det amerikanske Skolevæsen. Jeg haaber, det maa lykkes Evald Kristensen at overtøye sine Venner om, at en fri dansk Skole er en Livsbetingelse for de danske Hjem og den danske Kirke i Amerika.

Lige til Solvang havde Jens Jakobsen kørt os i

sin Bil, og vi vil ikke glemme det gode Kammeratskab, vi fik med ham paa de lange Ture. — Men Lørdag den 27. September blev det Evald Kristensens Tur at køre os videre i sin stærke Bil. Vejen gik gennem Bjerge ud til Oceanet, og dær fulgte vi Kysten næsten hundrede Miles paa en udmærket Cementvej. Det var dejligt at køre ved den aabne Kyst, hvor det mægtige Hav sendte sine langlige Dønninger ind paa det hvide Sand.

Gaviota-Passet.

Store Træer staar uden Hældning lige ude i Strandkanten, og Vandet er saa lunt, at Højskoleeleverne fra Solvang kan gøre Badeture dertil i Juleferien! Ikke uden Grund kalder man Havet det *stille* Ocean. — Vi saa en meget stor Fugl med brede Vinger, som strøg i tung Flugt over Vandet. Det var en Pelikan.

Undervejs kom vi til den smukke Kystby, *Santa Barbara*, hvor vi saae et herligt gammelt spansk Kloster og mange Rigmandsboliger paa Banken over Byen. — Da vi senere drejede længere ind i Landet, kom vi til at køre mellem store Citron- og Appelsinhaver. De sidste med deres gule Frugter i de runde Løvkupler ser især prægtige ud. Men de maa passes-

med Omhu. Imellem Træerne snor der sig smaa Vandkanaler, og i en Plantning af unge Træer var der en lille Kakkelovn ved hvert eneste Træ! De maa nemlig i deres Ungdom værges for mulig Natte-

Santa Barbara Missionen.

frost. Rejsen, der foregik med den højeste tilladelige Hastighed, endte i den mægtig store Bebyggelse om Staden *Los Angeles*, der med sine Nabobyer har en Million Indbyggere. Her spares der ikke paa Plads. Man kan køre 40 engelske Miles paa Byens Grund. Men der er ogsaa Ødemarker og Bjerghøjder indenfor dens Grænser.

Kl. 5 naaede vi til Los Angeles' Søsterby *Pasadena*, hvor der bor en Del gode danske Familier, og fik et hyggeligt Kvartér hos den tidligere Kulhandler *Larsen*, der ligesom sin Hustru er fra Vestsælland og ikke har glemt deres hjemlige sællandske Sprog. Konen er en Søsterdatter af N. M. Stenbæk. Vi traf ogsaa en Søn af Didrik Johansen. — Der var ingen Præst

i Pasadena. Men Kontraktor *Carl Møller*, som ledede vort lille, gode Møde, kan godt gælde for aandeligt Hoved blandt sine Landsmænd.

Søndag den 28. September kørte Fru Larsens Søsterdatter os med sikker Haand over i Storstaden *Los Angeles*, hvor vi havde Kirketjeneste Kl. 11. — Pastor emeritus *I. C. Skovgaard*, som bor i Nærheden af Kirken, og som gør Tjeneste dær under Præsteløset, forrettede Altertjenesten, mens jeg prækede. — Skovgaard har jeg kendt fra hans Ungdom, da han var „Præsteemne“ paa Askov Højskole, saa vi havde mange gode Minder sammen. Han og hans energiske Hustru gør sig al Flid for Kristenlivets Fremme i den store Verdensby. Men jeg tror dog, at der her er Brug for en yngre, fast ansat Præst, og det glædede mig inden Afrejsen at høre, at en saadan nu var i Vente.

Om Eftermiddagen talte Frederik, og om Aftenen jeg. Det var Ungdomsforeningen med dens flinke Formand, *Kaj Larsen*, som stod for Mødet, og jeg traf ingen Steder i Amerika en mere livlig og opmærksom dansk Ungdom at tale til. Men mange af dem var ogsaa først nylig komne til Landet og havde derfor Trang til at høre noget fra Danmark. — Køkkenchef *Jens Thorgaard* (fra København) havde digtet en smuk Sang til „Holger Begtrup og Søn“, som han fremsagde og siden lod trykke.

Ved Aftenmødets Begyndelse havde jeg den Opmuntring at se Jens Jakobsen træde ind i Salen. Han vilde høre og se os en Gang endnu. — Jeg saae ogsaa flere af mine gamle Elever i den talrige Forsamling, der sang de danske Sange med Liv og Lyst. Jeg nævner *Poul Lassen*, en elskværdig Gavytv fra Vinteren 1913—14. Han fortalte mig om sit

eventyrlige Liv. Han har været Cowboy, Guldgraver i Klondyke og Landstryger over hele Fastlandet. Jeg fik en sagkyndig Forklaring paa, hvorledes han og andre „Hoboer“, som de kaldes, skaffede sig fri Rejse med de lange Godstog, hvor de enten laa paa Risterne *under* Vognene eller flokkede sig *ovenpaa* Vogntagene, indtil Togmændene drev dem ned. Nu var han kommet i bedre Kaar. Han mødte den næste Formiddag og tilbød os en Tur i sin egen Bil!

Vi overnattede hos Pastor Skovgaards, hvor vi blev trakterede med de forunderligste Frugter, som vi hverken kendte af Smag eller Navn. Og næste Dag, som var en „Fridag“ for os, kørte vore Værter fra Pasadena rundt med os i Los Angeles, saa vi fik nogle Glimt at se af denne Verdens yngste Millionby. — Vi kom til det mægtige „Tempel“, som *Mrs. Mac Pherson* har faaet rejst til sine Masse-møder. Der var over 3000 Siddepladser i Salen, og den skal altid være fuld, naar hun smilende forkynder sin „glade“, „evangeliske“ Lære. Hun er vistnok nærmest en Anna Larsen i amerikansk Format. — Vi kørte gennem det berømte og berygtede *Hollywood*, hvor Millionæerne bor, og hvor de store Filmsselskaber har deres Værksteder. — Vi besøgte en storstilet, henrivende japanesisk Lysthave, som en Rigmand har anlagt op ad en Bjergside, osv.

Los Angeles forekom mig at være et moderne Babylon, et Paradis med mange Trolde i. Her mødes de største Modsætninger, den vildeste Levelyst og den mest sværmeriske Fromhed. Alle Menneskeracer og Tungemaal findes i Staden. Og alle Religioner, hedenske og kristelige, lige fra den simpleste Forkyndelse af Naturlivets Evangelium til de uhyggeligste

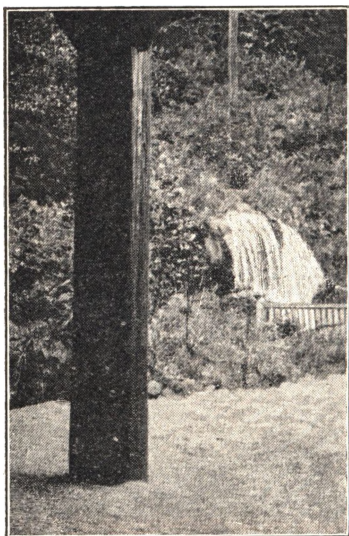
Dyrkelse af onde Aander. Alt er drevet op i flammende Liv med glimrende Farvespil. Det mest ægte deraf, tror jeg næsten, er de store Filmsfabriker. — Og midt i al denne Hurlumhej lever der saa en Flok jævne, brave danske Mennesker, der slet ikke synes snittede af Millionbyens Feber. For deres Skyld vil jeg haabe, at Himlen sparer den store Stad!

Den japanske Have.

Mandag Eftermiddag forlod vi Los Angeles for at tiltræde den lange Rejse til *Østen*. Vi skulde fra California ved det stille Ocean til *Texas* ved den mexicanske Havbugt og havde ingen Landsmænd at besøge undervejs. Men de fire—fem Dages Jernbanerejse blev en god Lysttur for os, især da vi undervejs tog en Afstikker til et af de dejligste og mærkværdigste Steder i Verden: *Grand Canyon* i Arizona.

Da vi havde kørt en Dag gennem *Arizona's* øde Højland, hvor vi næsten ikke saae andre Menneskeboliger end Jernbanearbejdernes Blokhuse, standsede vi ved Stationen Williams og tog med en Sidebane nordpaa. Vi kørte omtrent 60 Miles over en ensformig, næsten flad Højslette, som ligger 7000 Fod over Havet. Banen ender ved et stort Turisthotel, og da vi kom ud paa Hotellets anden Side, saae vi

Kildespring i Oregon.

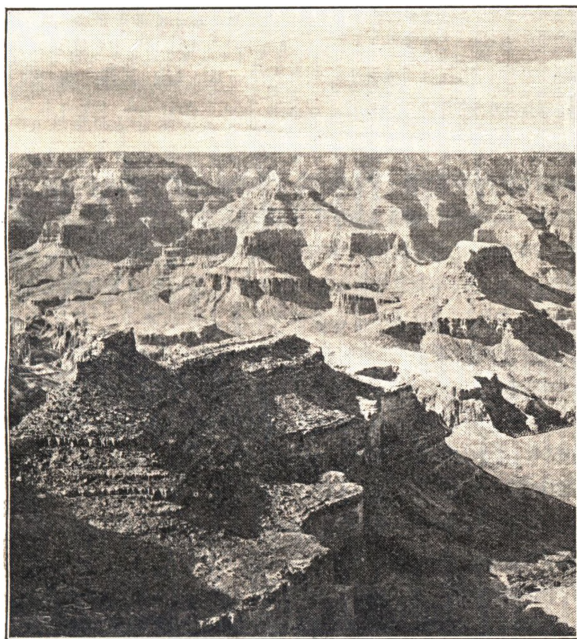
det Syn, som har gjort dette Sted verdensberømt.

Lige for vor Fod gaaede der en mægtig Bjergkløft med næsten lodrette Vægge, mens den jævne Højslette paa Kløftens anden Side fortsatte sig i samme Niveau, som vi stod paa. Denne Kløft eller Canyon er Floden Colorados Kæmpeseng. Den er omtrent 10 Miles bred og 1 Mile dyb. I Bunden løber Floden, som vi dog ikke kunde se fra vort Stade,

da den skjuler sig i et snævert Leje af mørkt Granit. Men Midten af det vældige aabne Svælg over den er fyldt af Klippeformationer af den sælsomste Skønhed. De ligner jættestore Templer og Borge i assyrisk eller indisk Stil. Deres stejle Vægge er for nede muretsrøde og højere oppe kalkhvide, mens deres skraa Overflader har samme grønlig Farve som et irret Kobbertag. Man kunde tænke sig, at en Kæmpeby fra Urtiden var bleven overskyldet af Syndfloden, saa alt Liv var forsvundet, men bagefter var dukket op igen som et stensat Minde om en uddød Slægts kolossale Værk. — Da vi stod paa Randen af dette Gab i Jorden, var det, som den store dybe Stilhed kom stigende op derfra. Der var aldeles lydløst, og

af Livstegn saae vi kun en sort Ørn, som kredsede under os mellem Kløfterne.

Vi blev et Døgn paa dette mærkelige Sted med dets sælsomme Skønhed. Vi saae Kløftens Bjerge

Den store Canyon.

med deres herlige Farver og kraftige Skygger i skiftende Sollys og i Nattens Slør. — Naturens Vælde blev ikke forstyrret af det Menneskeliv, som rørte sig i vor Nærhed, hvor Bilerne gled ind og ud foran Hotellet, og hele Karavaner af Turister paa Muldyr gjorde sig rede til at besøge Dalbunden ad snoede Stier. Ved Siden af det moderne Hotel laa der Byg-

ninger i gammel spansk Stil, hvor Indianere bød deres ejendommelige Husflidsvarer tilfals og opførte „Krigsdanse“ for det hvide Publikum.

Det var helt vemodigt at rejse bort igen. Men vi kom snart „i Travet“ og kørte saa Dag og Nat videre frem mod Øst gennem *Arizonas* og *New Mexicos* øde Egne. — Da vi naaede ind i *Texas*, varede det ikke længe, inden vi fik Kik paa nogle af de *Bomuldsmarker*, som er denne Stats største Rigdom.

Bomuldsplanten dyrkes kun som etaarig, da de følgende Aargange giver fattigere Avl. Den er ikke nogen anselig Busk. Den ligner i Størrelse og Udseende høje Kartoffeltoppe eller lave Hindbærbuske. Men paa hver Busk sidder der femdelte hvide Bomuldstopper saa store som Hønsæg, og hvor Avlen er god, ser det ud, som der laa tæt med løse Sneklatter over hele Marken — et Billede, som for Resten stemmer daarligt med de 95 Graders Fahrenheit, som mødte os her i — Oktober Maaned. — Vi kom midt i Høstens Tid og saae rundt omkring sorte Mænd og Koner plukke Bomuld i store Lærredsposer, som de havde bundet om Livet paa sig, og som slæbte efter dem, mens de gik op langs Rækkerne i Marken. — Der siges, at Texas frembringer en Fjerdedel af hele Jordklodens aarlige Bomuldsavl, og det er — ved Siden af Ris — næsten den eneste Plante, som dyrkes i dette ganske flade, lavtliggende og solrige Land.

Texas er den største af alle de forenede Stater. Den er saa stor som Tyskland og Danmark tilsammen. Hvis man kunde løfte den som en Kohud og vende den over sin egen Rand, vilde den, lagt i Vest,

naa til det stille Ocean, i Nord til Canadas Grænse, i Øst til Atlanterhavet og i Syd til Honduras. Men Staten har endnu kun henved 4 Millioner Indbyggere.

I det sydøstlige Hjørne af dette Land, ikke langt fra Byerne Houston og Galveston og kun halvhundrede Miles fra den mexikanske Havbugt ligger der en dansk Bygd, som kaldes *Danevang*. Den er grundlagt af „Dansk Folkesamfund“ for henved 30 Aar siden og har en dansk Befolkning, uden fremmed Indblanding, paa omtrent 500 Mennesker. — Som i andre Nybygder har de første Aar været meget trange og slidsomme. Der var endogsaa Stunder, hvor der for Alvor taltes om, at man burde bryde op i Fællesskab for at søge gunstigere Boplads. Men nu, da Bomuldsavlen er i god Gænge, kan denne Koloni vistnok siges at trives godt. — Derimod er det ikke lykkedes at faa andre danske Nybygder anlagt i Texas, som man regnede paa fra Begyndelsen. Og „Danevang“ ligger nu folkeligt talt som en Oase i Ørkenen, i 600 Miles Afstand fra den nærmeste danske Boplads, oppe i Kansas. Men denne ensomme Beliggenhed har tjent til godt Sammenhold mellem de danske Nybyggere. Den virker ogsaa til, at man her er særlig glad ved Besøg af Landsmænd, saa man søger at beholde dem saa længe som muligt og at faa det mest mulige Gavn af deres Nærværelse.

Derfor var det ordnet saaledes, at min Søn og jeg kunde blive en hel Uge paa dette Sted. Og der blev hver Dag holdt stærkt besøgte Møder baade Eftermiddag og Aften. Der er ingen dansk Kreds i Amerika, som vi lærte saa godt at kende som denne, og vi fortrød ingenlunde vort forholdsvis lange Ophold i „Danevang“.

Dette skyldes først og fremmest det gode Hjem, hvor vi var Gæster hos Menighedens Formand, *P. J. Agerskov Petersen*. Denne kloge og gode Mand er en Husmandssøn fra Bovlund. Han har været med til

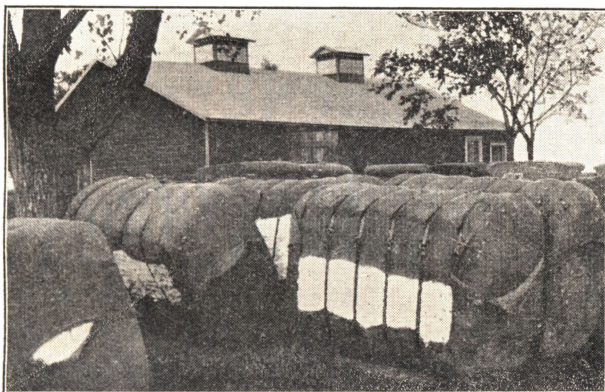

En Bomuldsmark.

at grundlægge Kolonien og ejer to Farme i den. Han tør vist kaldes Høvdingen i Danevang, skønt der er mange andre kloge og selvstændige Mænd i Kredsen. Mange herhjemme vil kende ham fra det Besøg, han gjorde i Danmark for ti Aar siden.

Agerskov Petersen gav os god Oplysning om Bomuldsdyrkningen og viste os det Renseri, som to yngre danske Mænd ejer i Nærheden af hans Farm. Igenem dets Maskiner gaar al Koloniens raa Bomuld. Dær bliver den med Træstave og Jernbaand spændt i „Baller“ (bales) og siden sendt til de store Fabriker i Byerne. Han kunde ud af sin rige Erfaring som Arbejdsgiver og Fredsdommer fortælle mange kostelige Træk om Negrene, der overalt bruges til Bomuldsplukningen; deres Barnlighed og deres Uveder-

hæftighed, deres løse Liv og Lyst til at rapse, deres Upaalidelighed over for alle Aftaler, deres sorgløse Dovenskab og deres rørende Tillid til, at den hvide Mand vil føde dem gratis om Vinteren, naar de i stør-

Bomuldshøsten.

ste Letsindighed har bortødslet den anselige Løn, de tjener i Høstens Tid. — Overfor Kravet om lige Ret for Sorte og Hvide i det borgerlige Liv fremholdt han, at det var umuligt at gennemføre, inden Negrene havde naaet en større Oplysning og Ansvarfølelse, end de nu havde. Derfor satte han meget højere Pris paa et Arbejde som Booker Washingtons end paa den rent politiske Argitation for de sorte Folks „Frigørelse“.

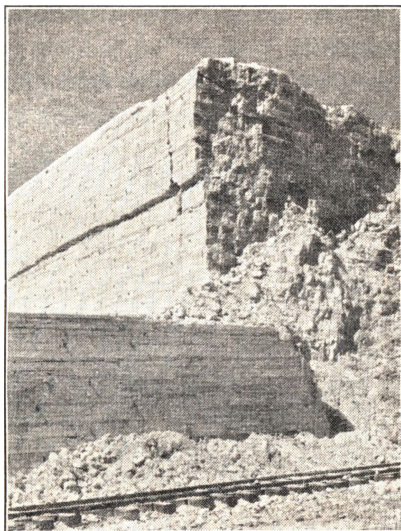
Endnu hellere lyttede jeg dog til Agerskov Petersens Fortælling om Livet blandt de Danske i Amerika og særlig i Kolonien Danevang. — Var kun alle vore Landsmænd saa vaagne, oplyste og trofaste mod den fælles Sag som han, da vilde det staa bedre til for Danskheden i det hele!

I hans Hjem gjorde vi ogsaa Bekendtskab med Menighedens Præst, *A. H. Kyhl*, en ærlig og ejendommelig Mand med levende Trang til personlig og kristelig Udvikling. Da han er ugift, kan han ofre megen Tid paa Besøg hos sine Naboer, og der var vist ingen Dag i den Uge, da vi besøgte Danevang, hvor han ikke kom ridende hen til Agerskov Petersen og fik en god lang Samtale med os. —

Ved det fælles Kaffebord efter Møderne i Forsamlingshuset talte vi ogsaa med mange andre Folk: M. Andersen; Brødrene Harthon; den gamle rare Postmester Hermansen, fra Jernved, som trods sine 78 Aar kunde syngede de danske Sange med klar og kraftig Røst, Kirkens „Klokker“, tidligere Farmer Krog, der i samme Alder som Hermansen har giftet sig med en Enke paa over Halvfjerds. Disse Nygifte sad ved Møderne Haand i Haand lige for Prækestolen og hørte med klare Øjne paa alle vore Taler. Jeg glemmer heller ikke mine Samtaler med Hans Nygaard, en Broder til Redaktøren af „Fyns Tidende“, og hans Hustru, en Datter af Friskolelærer Dalsgaard Petersen i Kerteminde. De kunde fortælle levende om Lægprædikanten Johan Nielsen, om Christen Kold og Niels Lindberg. Af Sællænderne lagde jeg især Mærke til den dygtige Chr. Madsen, som er Søstersøn af Kr. Rasmussen, Lille Egede, og Søskendebarn til Rasmus Kristensen i Ramløse, der for 12 Aar siden besøgte Danevang.

En Dag i Ugen tog vi Ferie og kørte i ti Biler ned til det store Svovlværk ved „Gulven“. Svovlet drives op af Jorden gennem Jernrør, som ved artesisk Boring er ført 1500 Fod ned. Gennem et andet Rør pumpes der overhovedet Vand ned i Svovlmassen, saa

at denne smelter og sprøjtes op i Beholdere, hvorfra den ledes ind i store Trækarme. Naar den er stivnet, tages Rammerne bort, og Svovlet staar som et lille firkantet Bjerg frit paa den flade Jord. Det var et forunderligt Syn at se saadan en ganske regelmæssig Blok, der var omtrent 50 Fod høj, 500 Fod lang og 100 Fod bred, med den reneste gule

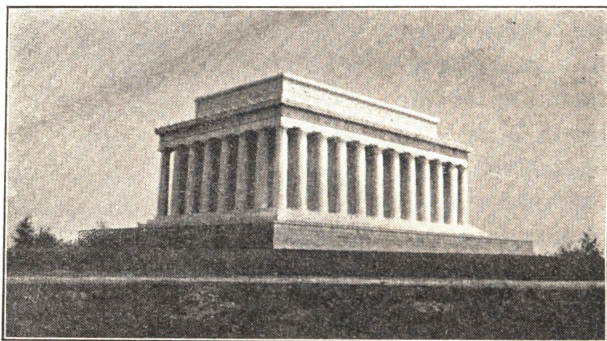
Et „Svovlbjerg“.

Farve paa Baggrund af den dybeste blaa Himmel: det svenske Flags Farver i stort Format!

Da vi havde set paa dette Værk, som skal være det største Svovlværk i Verden, gik vi Syd for Fabriksbygningen, hvor de pyntelige Arbejderboliger laa, og pludselig stod vi ved Kysten af den mexikanske Bugt, hvor vi spiste vor medbragte Mad i en stor Træpavillon ved Stranden. Det var det sydligste Punkt af Jordkloden, som vi naede paa den lange Rejse, og det var en egen Stemning, det gav, at sidde dær blandt lutter Landsmænd og synge vore danske Sange. — En lille Pige, Gerda Thyssen, som var bleven døbt i Kirken om Søndagen, var med paa denne Tur og tog for Resten Del i alle vore Møder i Forsamlingshuset. Et saadant Barn begynder i god

Tid paa at faa sin kristelige og folkelige Eørnelærdom!

Lørdag den 11. Oktober maatte vi sige Farvel til vore Venner i Danevang for at tiltræde Rejsen til de

Lincoln Memorial.

nordøstlige Stater. — Den gik, Dage og Nætter, over Mississippis Munding gennem *New Orleans* og Staten *Louisianas* sumpede Kyster, gennem Staterne *Mississippi*, *Alabama*, *Georgia*, *Syd- og Nord-Carolina*, hvor Negrene og Bomuldsmarkerne endnu florerede, til *Virginia*, hvor Bomulden afløstes af Tobakken, men hvor de mange Fabriker for en væsentlig Del er Cotton-Mills, der bearbejder Sydens Produkter. I denne Stat tænkte vi paa *George Washington*, hvis Hjemegn er køn med sine Bakker og Skove og lave Bjerger i Vest. — Vi standsede først paa vor Iltogs-fart i *District Columbia*, hvor vi sent om Aftenen, den 13. Oktober, rullede ind i de forenede Staters stolte og skønne Regeringssæde, *Byen Washington*.

Det første, vi saae dær, var Capitoliets høje Kuppel, der hævede sig eventyrligt, belyst af stærke elektriske

Straaler, paa den kulsorte Nathimmel. Den følgende Dag saae vi i god Mag en Del af Stadens fornemme Prydelser. Vi vandrede gennem hele Capitoliet, hvis Sale stod tomme, mens Congressmændene var spredt over Landet i voldsom Agitation for det forestaaende Præsidentvalg. Allevegne fandtes der skønne Kunstværker og historiske Minder fra Staternes Fortid. Men skønnest var dog Bygningen selv, der ligger som et værdigt Hjem for et af Verdens mægtigste Folkeraad. Ad en lige og bred Avenue kommer man fra Capitoliet til det hvide Hus, den store Mindestøtte for George Washington og den særlig skønne Mindehal for Abraham Lincoln. — Her er alt det seværdigste samlet med en Krans af skønne Parker om sig. Men hele Byen Washington forekom mig for Resten at bære Præg af en Ro og Værdighed, som overgaar de travle Millionbyers moderne Stads.

Tirsdag Nat forlod vi atter Washington, og den næste Formiddag naede vi gennem Storbyen Philadelphia til Havnebyen *Perth Amboy* i Staten *New Jersey*, hvor vort næste Møde skulde holdes, Onsdag Aften. Vi fik Bolig hos Præsten *H. Jensen* (fra Ribeegnen), som er gift med en Farmerdatter fra Withee. Han er en alvorlig og rolig Mand med venligt Syn paa Frihedsrøret i Midtstaterne og med god Vilje til at fremme den danske Ungdomssag.

Perth Amboy har fra gammel Tid en stor dansk Menighedskreds med flere velstaaende Medlemmer, og da ogsaa Ungdommen har en anselig Forening med 85 Medlemmer, var der et godt bredt Grundlag for vort Møde. — Blandt de mange, jeg talte med ved Kaffeboardet efter Foredraget, var Murer *L. Rasmussen* og Hustru, som hørte til Kredsen ved Frede-

riksborg Højskole for omtrent 25 Aar siden, og som blandt andet har bygget „Jættestuen“ i Højskolens Have.

Pastor Tarpgaard fra New York var kommen tilstede ved Mødet og fulgte os om Torsdagen ind i den store By, hvor jeg skulde holde mit næste Foredrag. — Det Ophold, vi gjorde i *New York* denne Gang, var anderledes behageligt end det første, da Varmen nær havde slaaet mig til Jorden. Nu var Vejret mildt, som paa en varm Septemberdag herhjemme, og vi kunde uden at trættes derved spadserere og køre rundt i den vældige By, som egentlig er let at finde sig til Rette i. — Vi gjorde med *Pastor Tarpgaard* Visit i det danske Generalkonsulat og paa „Nordlysets“ Kontor, hvor *Joachim Reinhard* nu sidder i Emil Opffers Redaktørstol. Han talte livligt og elskværdigt med os og har siden skænket os en venlig Omtale i sit Blad.

Mens min Søn og hans Ven, den danske Ingeniør Ejnar Christensen fra Rochester, som var taget ind til New York for at hilse paa Frederik, gik deres egne Veje, var jeg til et behageligt Aftenselskab i *Tarpgaards* Hjem, som ligger ved den danske Kirke i Bronx. Jeg var her sammen med den bekendte Mejeriemand *Mads Søndergaard*, som i sin Tid var Elev paa Askov Højskole. Han har været Staternes Konsulent i Smørhandelen med Udlandet. Men efter at den amerikanske Regering har lagt saa høj Told paa Smørret, at Indførselen fra Danmark er gaaet i Staa, har *Søndergaard* taget en privat Stilling som Leder af Smørtilførselen fra en Del sammensluttede Mejerier i Minnesota.

Vort Møde holdtes i Kirken, hvor jeg saae den Døbefont af Bornholmsk Granit, som H. P. Jensen og

Hustru har givet Menigheden, med det smukke Messingdøbefad, som min Søster Eline fik samlet Penge til efter sin sidste Amerikarejse. — Der var henved hundrede Tilhørere ved mit Foredrag, og bagefter havde vi et overordentlig livligt Kaffeselskab i Kirkens Basement. Her talte, under Pastor Tarpgaards Ledelse, Menighedens Formand og Ungdomsforeningens Formand (Pastor Tarpgaards ældste Søn), Apotheker Petersen, Georg Fernstrøm (min gamle Elev fra Askov, gift med H. P. Jensens Søster), en Mand fra Portchester og flere andre. Først ved Midnatstid naaede Frederik og jeg tilbage til vort Hotel paa Manhattan.

Fredag den 17. Oktober fartede vi om i the Subways og mødte Kl 6¹/₂ Efterm. hos *Pastor Petersen* i Brooklyn. Hos denne unge Præst, der nylig er kommet fra Hanherred, men som straks synes at være gaaet godt ind i Forholdene, traf jeg *Pastor emeritus R. S. Andersen*, der i en Menneskealder har været Præst for Menigheden i Brooklyn og Emigrantpræst for alle Danske, men nu, som han spøgefuldt sagde, er degraderet til sin Eftermands Kapellan.

Det var mig kært at mødes med denne veltjente gamle Præst, som har hjulpet Tusinder af sine Landsmænd, naar de landede i New York og ikke vidste, hvor de skulde finde en ærlig Mand at spørge til Raads. R. Andersen mødte, hver Gang et Udvandrer-skib fra Norden lagde til, og hjalp dem til Rette, som stod vildfarende og hjælpeløse i den store fremmede By. Han kunde vel ogsaa give dem et godt Ord med paa Rejsen ind i Landet og maaske vække deres Trang til at søge til kristne Landsmænd, hvor de kom hen.

Nu har yngre Mænd afløst ham: Pastor Petersen som Præst i Brooklyn og Pastor Tarpgaard som Vej-

leder for Emigranterne. Men Pastor R. Andersen er derfor ikke ledig. Han bruger sin Pen til kirkehistoriske Skrifter og faar vel derigennem en god Afslutning i Mindernes Verden paa det virksomme Liv i den udvortes Verden, som han med Ære har ført i saa mange Aar.

Hans gode Hukommelse for, hvad han har oplevet, fik jeg et Vidnesbyrd om, da han takkede mig for min Tale og til min Glæde fremdrog Mindet om, hvorledes min Søster Eline tre Gange med flere Aars Mellemrum havde talt paa samme Sted, hvor jeg nu stod. Han kunde huske smaa levende Træk fra disse Besøg for saa lang Tid siden.

Efter Mødet i Brooklyns danske Kirke samledes vi til et Kaffebord i Salen ved Siden af, og her gik det om muligt endnu livligere til med Taler og Snakken end i Bronx. Jeg var særlig glad ved her at træffe *Fru Metthea Mathiasen*, der sammen med sin afdøde Mand, Terracottafabrikant *Karl Mathiasen* i Perth Amboy har aabnet sit rige Hjem for mange af vore Landsmænd og levende deltaget i Arbejdet for dansk Folkelighed og Kristendom i Amerika.

Mit samlede Indtryk fra Besøget i New-York er dette, at her lever en Del Danske, som med Liv og Kraft vil holde paa Arven fra det gamle Land. Gid det maa lykkes dem at samles godt om dette priselige Formaal, og gid Arbejdet for Kristenlivets Fremme maa lykkes for vore to gode Præster der i Staden!

Nu var der kun et kort Besøg i *Ny-Englands-Starterne* tilbage paa vor Rejseplan. Hvis jeg ikke havde været fyldt af Hjemfærdsstemning, vilde jeg have beklaget, at dette sidste Afsnit paa vor Rundtur til de Danske i Amerika fik saa hurtigt Ende. I disse ældste

Egne af de forenede Stater med deres smukke, næsten rent engelske Kultur lever der nemlig Kredse af Dan-skere, som det nok var værd at gøre nøjere Bekendtskab med, end vi fik Tid til.

Først kom vi til *Bridgeport* i *Connecticut*, hvor den lille danske Kreds en Tidlang har savnet en Præst. Men nu har de faaet en flink Mand i Pastor *E. N. Nielsen* (fra Nordfyn), om hvem det spøgende blev sagt, at han har saa travlt med sit Menighedsarbejde, at han ikke har faaet Tid til at gifte sig. — Han kunde derfor heller ikke huse os; men vi fik et meget behageligt Logis hos Bager *Sørensen* (fra Vardeegnen), hvis Hjem vidnede om, at hans Forretning gaar godt.

Næste Dag tog vi til *Hartford* i *Connecticut*, som fra gammel Tid har været Danskernes Hovedkvarter i Ny-England. Vi fandt da ogsaa her en stor og god Kreds at tale til og tilbragte et Par Dage hos Præsten *Svend Jørgensen*, som er Jens Jørgensens næstældste Søn, og som i enhver Henseende gør sin gode Byrd Ære. — I *Hartford* bor Bygmester *Potholm*. Han og hans Slægt er ægte dansk og meget virksom for den danske Sag. Det er hans Ønske at skabe et Mødested for vore Landsmænd paa en smuk Plet i Byens Omegn, hvor der om Sommeren skal holdes ugelange Stævner. Men det falder svært at faa Samling paa Folk til Opgavens Løsning. Godt, at der dog er nogle, som lever i Haabet! — En anden kendt Dansker i *Hartford* er min gamle Kammerat fra Askov, Thyboen *J. Chr. Rask*, som for mange Aar siden kom til Amerika med det Ønske at faa en Højskole sat i Gang, men som maatte nøjes med et jævnt Arbejdsliv, der dog ikke har stækket hans levende Sans for

alle aandelige Spørgsmaal. Vi havde lange Samtaler med hinanden.

I Hartford prækede jeg om Søndagen og talte om Aftenen for en stor Forsamling. Om Tirsdagen, den 21. Oktober, talte jeg i *Portland* i Staten *Maine*. Det var den nordligste Plads, jeg besøgte. Den danske Kreds var uden Præst, da Pastor *Christiansen* var rejst, og Pastor *Plambæk* endnu ikke kommet. Men jeg havde det godt hos *Gottlieb Petersen* og hans gæstmilde Hustru (fra Jyderup), hvor jeg ogsaa var sammen med Kontraktør *Karl Fürst*, som stod for Mødets Ordning. — Til mit Foredrag var der samlet 100 Mennesker. Ved Kaffe-bordet kom jeg til at nævne Woodrow Wilson som det danske Folks Velgører, og dette blev hilset med en Klapsalve, som viste, at de danske Amerikanere ogsaa holder den Mands Minde højt i Ære.

Min Tilbagerejse gik gennem Boston, som nok tør kaldes Hovedsædet for gammel engelsk Dannelse i Amerika. Det kunde have været lærerigt at dvæle nogen Tid i disse Egne; men jeg maatte nøjes med det fagre Syn af Landet, som det laa i diset Sol med Løvetts brune, gule og røde Farver paa de skiftende Skove, som Øjet gled over. — „*Ny England*“ er den Del af Amerika, hvor en Nordbo bedst kan føle sig hjemme i Naturen. Men det er ogsaa det Land, hvor de bedste Sider af det amerikanske Folkeliv har sit gamle Hjemsted. Her landede „Pilgrimsfædrene“, og her lever vist endnu noget af den fromme, stærke Tro, som er den inderste Kraft i det store Samfund derovre. Uden Puritanernes Idealisme vilde det moderne Amerika være et sørgeligt „Udgaard“ for alle Jættemagter i Verden.

Paa Hjemvejen til New York havde jeg endnu et Besøg at gøre i Staten New York, hvor jeg skulde holde to Foredrag, og dette Besøg blev en inderlig god Afslutning for mig derovre. — Jeg talte i *Troy* ved Albany, hvor den danske Menighed i mange Aar har haft en god aandelig Fader i *Præsten Ole Jakobsen* (fra Lyby i Salling).

Mens de andre dansk-amerikanske Præster stadig flytter om som Brikker paa et Skakbræt, har denne Mand snart siddet 30 Aar i det samme Embede og gjort meget faa Udflugter til andre Kredse i Landet. „Kun deri“, sagde han med mild Beskedenhed, „ligner jeg Otto Møller i Gylling“. — Han har heller ikke taget Del i de Danskes Kirkepolitik og vistnok aldrig overværet deres urolige Aarsmøder. Men hans Trofasthed i den hjemlige Virkekreds har lønnet sig godt. Jeg har ingen Steder i Amerika truffet en Præst og en Menighed, der hørte saaledes sammen som den i *Troy*. Derfor var det ogsaa dejligt at tale dær, og jeg vil aldrig glemme den Tak, Pastor Jakobsen gav mig, da han sagde: „Jeg er vis paa, at Gud har sendt dem til os!“

Et modsat, men paa andre Maader lifligt Indtryk fik jeg af vort allersidste Møde i Amerika. Det var nemlig i en Kreds ved *Oneonta*, hvor den danske Kirke ikke har nogen Præst, men hvor de spredte Landsmænd gerne vil samles om et godt Ord. — Min Søn og jeg blev modtagne af en prægtig Mand ved Navn *Anker Nørbjerg*, som er Søn af den afdøde Højskolemand Poulsen Nørbjerg fra Thy, og kom senere til at gæste et Par Farmerfolk, *Chr. Kjølbæk* og Hustru, hvis store Gaard ligger frit og smukt paa en skovklædt Banke. Da jeg stod dær og saae deres mange

Køer spredte over „Lien“ ved Skovbrynet, mens den dejlige Efteraarssol skinnede paa det bakkede Land med de vide Udsigter, følte jeg, at driftige danske Mennesker maa kunne leve et lykkeligt Hjemliv i saadanne Omgivelser, — selv om de uden Fremmedhjælp er stærkt bundne ved Arbejdet paa den store Farm.

I den lille By, hvor Mødet holdtes, maatte vi laane Hus i en tarvelig Kirkebygning, der ejes af en Enke, som lejer den ud til forskellige „Denominationer“. — Den bruges særlig af en dansk Præst i „Den forenede Kirkes“ Tjeneste, Hr. *Kristensen*, som stammer fra Vorbasse, og jeg tror, denne jævne og elskværdige Mand var glad ved at se Danskerne samlede ved vort Møde. — Frederik og jeg talte begge med god Stemning og drog bort med et smukt Minde fra dette Sted.

Vi maatte samme Aften tage over Albany til New York, og næste Aften gik vi ombord paa Atlanterhavnsdamperen efter endnu en Gang at have gæstet Pastor Tarpgaard og til allersidst haft en Sammenkomst med min Broder Julius og hans Børn i den ældste Søns Hjem ovre i Jersey-City.

Det Skib, vi sejlede tilbage med over Atlanterhavet, var næsten lige saa stort som det, vi var komne over med. Det var *Olympic* af White Star Line paa 46.000 Tons. Alt var indrettet omtrent paa samme Maade som paa „Berengaria“. Men „Olympic“, som er bygget i England, var maaske udstyret lidt mere solidt og mindre flot end „Berengaria“. Vi havde denne Gang en udmærket Kahyt og i det hele god Plads, da der i Efteraarstiden ikke rejste nær saa mange over Atlanterhavet som om Sommeren. — Vi havde den Ære at have *Prinsen af Wales* til Medpassager paa

Skibet. Men vi saae ikke saa meget som et Glimt af ham og anstrengte os heller ikke derfor. Først da vi nærmede os Southampton, mærkede vi Tegn til hans Nærværelse: Der kom Flyvere, som kredsede om Skibet, og vi mødte et Krigsskib, som „mandede Rær“ og raabte Huræ!

Det var i det hele en meget stilfærdig Rejse, vi denne Gang gjorde. Men derved blev den en god Hvil paa Vejen hjem. Jeg mærkede i de første Dage smaa nervøse Tegn paa „Afspændingen“, men kom snart i rolig Ligevægt og friskt Humør igen. Det stormede og regnede en Del, men gav dog ikke Søsye paa Grund af Skibets meget langsomme Rulninger i Søen. Derimod forstyrrede det en Aften Musikken ombord, da den Mand, som spillede paa Bækken og Stortromme, pludselig væltede med Stolen, han sad paa, og trillede om paa Gulvet mellem alle sine Noder, mens Bækkenet skingrede, og Trommen buldrede, og alle Tilskuerne brast i høj Latter.

Vi naaede i rette Tid ind til Southampton og kørte med Hurtigtog til *London*, hvor vi overnattede. Næste Dag var vi inde i Britisk Museum med dets vidunderlige Skatte. Og om Aftenen kørte vi til Parkeston, hvor vi kom ombord paa „Dronning Maud“.

Vesterhavet var i stærkt Røre — som en gammel barsk Mor, der skænder paa sine Børn ved Hjemkomsten. Men skønt Skibet gik fra Læ til Luvart, saa alle Kopperne dansede ned ad Bordet, blev jeg ikke det mindste syg paa Farten. Jeg mærkede derved, at der var lagt en god Grund for min Sundhed og Ligevægt paa Rejsen i Amerika.

Hvor meget vi gyngede, saae vi blandt andet ved, at en ung Mand, som sad og læste i en stor Roman med

lyseblaat Bind, paa een Gang kurede med sin Slængstol lige hen til Rælingen og slog Hænderne imod den, saa Bogen fløj ud i de skummende Bølger. Han stod en Stund og stirrede efter den. Maaske var han bleven afbrudt paa et spændende Sted. Men en rar Sydafrikaner, som var Vidne dertil, sagde til os andre: „Det var en god Maade at blive af med en daarlig Bog paa!“

Den anden November om Aftenen landede vi i *Esbjerg*. Den tredje November om Formiddagen kom vi lykkelig og vel til Frederiksborg Højskole, hvor vi den næste Dag skulde tage imod vore Vinterkarle.

Og saaledes endte denne mindeværdige Rejse.

*

UDSIGTERNE FOR DANSKHEDEN I AMERIKA

Naar jeg nu atter sidder herhjemme og tænker over, hvad Udbytte min Rejse vel har givet mig og — maaske — andre, saa vil Spørgsmaalet dreje sig om, hvorvidt der er en levende Danskhed blandt vore Landsmænd i Amerika, som det er værd at kende, og som det kan være vor Pligt at støtte.

Hertil kan jeg straks svare Ja, saa sandt jeg mødte denne Danskhed allevegne, hvor jeg kom. Den lød i det rene danske Sprog, som tonede mig i Møde. Jeg kunde ikke alene høre paa gamle Udvandrere, fra hvad Egn de var komne; men mange unge og midaldrende Danskere, som var *født* i Amerika, talte et saa uforfalsket dansk Landsmaal, at jeg, uden at spørge mig for, kunde sige, fra hvilken Kant af Danmark deres Forældre stammede. Jeg hørte ægte Lollandsk, Sællandsk, Fynsk og Jydsk af Mennesker, som aldrig

havde været i Danmark og næppe vidste, hvor Lolland laa!

Denne Trofasthed imod Modersmaalet skyldes ikke Vankundighed i det fremmede Sprog. Jeg traf ingen, som ikke kunde tale flydende Engelsk. Den viser alt-saa Hjemmets naturlige Magt til at holde paa sin Arv. Men den vidner ogsaa om ikke saa ringe bevidst Kærlighed til Modersmaalet. Denne Kærlighed var det, som glædede mig mest, og den var det, jeg haaber at have styrket ved mine Foredrag.

Det er selvfølgelig *de danske Hjem*, som i første Linje evner at give Børnene en saadan Kærlighed til Modersmaalet. Og dette burde være en hellig Sag for alle danske Hjem, hvor de saa findes, da det er umuligt at meddele den unge Slægt de hjertelige og aandelige Værdier, vi ejer, uden i det Sprog, hvori vi selv har modtaget dem og lever med dem.

Men Hjemmene trænger til Hjælp for at kunne løse denne Opgave. Og Hjælpen dertil maa vore Landsmænd i Amerika først og fremmest søge i *deres kristelige Fællesliv*.

De mange store og smaa danske Menighedskredse derovre er da rent folkelig set uundværlige for den danske Sag. Men ogsaa kristeligt er det en Livssag for vor Kirke i Amerika at holde det danske Sprog ved Lige, for vi har endnu ikke aandelig Kraft til at overføre den danske Kristendoms særegne Livsindhold paa noget fremmed Sprog, og Menighedslivet vilde sikkert sygne hen, hvis det skulde føres paa Engelsk.

Derfor er det en Glæde at se, hvorledes Kristendommen og Danskheden støtter hinanden, i al Fald i de Kredse, som jeg lærte at kende paa Rejsen. —

Det er jo langt fra alle de danske Udvandrere, som har ført et vaagent Kristenliv med sig ud i Verden. De fleste er vel nærmest ligegyldige for religiøse Spørgsmaal, mens deres Sind er fyldt af Drømme om et bedre Udkomme. Men naar saadanne Mennesker kommer over i det store fremmede Land, vækkes der gerne en Trang til at søge Selskab med Landsmænd. Og da de fleste danske Sammenslutninger i Amerika har en Kirke til Samlingssted, kommer de ensomme Udvandrere tit til Kirke „for Selskabs Skyld“, og da sker det ikke saa sjælden, at det aandelige Fællesskab bliver dem mere kært end den daglige Snak paa Dansk om Vind og Vejr. Men som det danske Sindelag fører mange til Kirkerne, saa styrker Kirkelivet paa den anden Side Danskheden ved at give den et rigere og dybere Livsindhold. Derfor er det kun naturligt, at det grundtvigske Syn paa Forholdet mellem Folkelighed og Kristendom har fundet stor Udbredelse blandt vore Landsmænd i Amerika, og at det er det grundtvigsk prægede Kirkesamfund derovre, som er Danskhedens stærkeste Støtte, medens „den forenede Kirke“, trods sin stive lutherske Dogmatik, begynder at hælde betænkeligt til den engelske Metodisme.

Trods sin levende Forbindelse med Folkeligheden synes „den danske Kirke“ dog af andre Grunde ogsaa at staa paa svage Fødder. Og dette skyldes navnlig den indbyrdes Strid mellem Præsterne. For mange af dem er Sammenholdet ganske vist Hovedsagen. Men da de især søger at opretholde det ved gennemført *Enshed* og udvortes *Orden*, vækker de Modstand hos den yngre Slægt af frisindede Præster, for hvem *Livet* gælder langt mere end de fælles Kirkeformer. Kravet paa Sammenhold har i Aarenes Løb ført til, at vor

Kirke i Amerika er langt mere bundet til Forskrifterne end den statsordnede Folkekirke herhjemme. Man kan kun spydigt tale om „Frikirken“ i Amerika. Og nogle af de yngre Præster begynder at spørge, om det ikke vilde være bedre for Kirkelivet, hvis „den danske Kirke“ opløste sig og gav Plads for helt frie, udvortes uafhængige Menighedskredse. Men de mere konservative Præster tror, at en saadan Opløsning vilde føre til den danske Kristendoms Undergang, og peger blandt andet paa, at det vil være umuligt at vedligeholde Præsteskolens i Des Moines, hvis Organisationen brister. Det er derfor mindre af dogmatiske end af kirkepolitiske Grunde, at Flertallet af Præsterne holder saa stærkt paa det fælles „Præsteløfte“, hvori de ser en Garanti for Kredsenes Sammenhold.

Dette kom ret for Dagen, da *Karl Nielsen* af Samvittighedsgrunde nægtede at aflægge det forældede Præsteløfte. Mange havde vel helst set, at han ved denne Nægtelse var bleven udelukket fra Præstegerningen. Men da man paa Aarsmødet kom efter, at dette vilde fremkalde en større „Udtrædelse“, foretrak Flertallet at ændre Præsteløftet saaledes, at Karl Nielsen kunde aflægge det.

Men dermed var Gæringen ikke forbi. „De Unge“ vil sikkert gaa videre med Frihedskravene. Enkelte af de dygtigste Elever paa Præsteskolens vægrer sig allerede ved at underkaste sig Eksamen, og det skulde ikke undre mig, om det skrøbelige Forlig angaaende Præsteløftet blev rokket ved, at nogle frisisindede Præstemner i Fremtiden vil kræve alle „Løfter“ afskaffede.

En anden Strid har rejst sig om Bibelspørgsmaalet. Men her falder Delingslinjerne anderledes, da ogsaa

mange „konservative“ Præster er stærkt paavirkede af Bibelkritiken. Jeg haaber, at de stridende Parter vil lære at mødes i Grundtvigs Syn paa Sagen, saa de hverken søger Livet i Bøgerne eller lader haant om den Gave, Menigheden ejer i den hellige Skrift.

I det hele tror jeg, at den kirkelige Brydning indenfor den danske Menighed i Amerika kan bære god Frugt, naar de Gamle vil se, at den hellige Ild virkelig brænder hos de Unge, og at de selv uden dem let kommer til at vogte et koldt Alter, og naar de Unge lærer ikke at lege for dristigt med Ildens Luer.

Men en større Fare truer Danskheden fra *Skolens* Side, især nu, da det offentlige Skolevæsen i Amerika er bygget op til en moderne „Skyskraber“, der minder ikke saa lidt om det gamle Babelstaarn.

Ivrige Skolemænd, der selv vil frem, og som tror at fremme Samfundets Interesser derved, har været de egentlige Bygmestre for det ny System. Men Verdenskrigen har rejst en Stemning i de brede Lag, som giver Pædagogernes Plan Skin af at være et stort nationalt Foretagende.

Vreden mod Tyskerne vakte i 1917—18 en stærk Begejstring for alt Amerikansk og en overdreven Uvilje mod alle „fremmede Tungemaal“ i Landet. Selv det uskyldigste Arbejde for at lære Børnene Fædrenes Sprog blev af Nationalisterne stemplet som Forræderi imod Amerika, og den offentlige Skole blev hævet til Skyerne, fordi den indprentede engelsk Sprog og amerikansk Tankegang i alle Landets Børn med det Maal at gøre den opvoksende Slægt til rettænkende, amerikanske Borgere, vel rustede til Kampen for Tilværelsen.

Man gik vel ikke saa vidt som Preusserne i Nord-

slesvig. Det gik ikke an i det fri Amerika at forbyde Forældrene selv at tage sig af Børnenes Undervisning. Men til Gengæld mødte Amerikaniseringen mindre Modstand end Fortyskningen, fordi den unge Slægt fra danske Hjem higede stærkt efter at gælde for ægte Amerikanere og gennem al deres Omgang udenfor Hjemmet var blevet paavirket i samme Retning.

Nærmere set staar Striden ikke imellem det engelske og det danske Sprog, men mellem Verdsligheden og Hjemmets Liv. Det nymodens Statsskolevæsen fremmer i alle Lande Verdensborgerskabet paa Hjertelivets og Hjemlivets Bekostning. Derfor er det i enhver Henseende Livet om at gøre, at de danske Hjem i Amerika vil hævde deres hellige Ret til Børnene og ikke dysse Samvittigheden til Ro med den Tanke, at der er mange flinke og rare Lærere i den offentlige Skole, som man trygt tør betro sine Børn.

Skolevæsenet er lidt forskellig indrettet i de forskellige Stater. Men næsten overalt er der Skolegang fra Syvaarsalderen og Fortsættelsesskoler for Børnene over 15 Aar. Disse *Highschools*, som svarer til vore Realskoler, er Amerikanerne svært stolte af. Deres Bygninger knejser som Paladser i hver eneste Købstad, og selv i de Stater, hvor det ikke er streng Pligt, strømmer halvvoksne Mennesker af begge Køn fra næsten alle Hjem til disse Skoler, hvor man tror, at der kan hentes „al Verdens Visdom“, eller at man i al Fald bliver stemplet til en god Verdensborger.

I Virkeligheden er det nok ikke saa stort bevendt med disse „høje Skoler“, hvor Sport og Flirt tit spiller Hovedrollen. Men selv, hvor der gøres noget

ved Bøgerne, tager man Tiden dertil fra Hjemmenes Liv og fra det praktiske Arbejde, som i den Alder turde være den bedste Skole for Ungdommen.

Mange fornuftige Amerikanere ser selv Faren ved dette moderne Skolevæsen, som i sidste Følge vil gøre alle Mennesker til Skolemestre og stjæle Marven af det jævne Arbejdsliv. Men for Danskerne i Amerika er Faren dobbelt, og derfor vil jeg haabe, de tager sig sammen til Værge derimod.

Man tør vel ikke vente, at Danskerne skal ofre saa meget paa denne Sag som Katholikerne i de forenede Stater, som med stor Bekostning rejser deres egne Skoler jævnløbende med Statens. Men jeg vil dog haabe, vore Landsmænd magter at holde *Friskoler* for Smaabørnene og *Højskoler* for den fuldvoksne Ungdom og drive disse frie Skoler i en god dansk Aand paa Grundlag af Livet i Hjemmene og Menigheden. Thi uden dette vil Danskheden sikkert snart sygne hen, og Verdsligheden tilsidst gøre helt Ende paa den.

Derfor maa jeg sige til vore Landsmænd derovre: Stil jer ikke imod de djærve Mænd, som nu prøver paa at rejse frie Skoler, selv om de bruger lidt for stærke Ord om Statsskolens Fejl! Grib i jeres egen Barm og spørg jer selv, om det ikke er den danske Magelighed, som gør, at I slaar jer til Ro med den offentlige Skoles Arbejde for jeres Børns Opdragelse! Og hvis Samvittigheden sander det, saa mand jer op til virksom Udøvelse af jeres hellige Ret og Pligt! Gør selv, hvad I kan, ved det jævne Ords Hjælp, og støt af al Magt dem, som Gud har givet Mod og Evne til at virke for Livets Skole iblandt jer!

Ingen af os kan vide, hvor længe der endnu kan

tales Dansk til Danskernes Børn i Amerika. Men det veed alle, at vi ikke fejler ved at kæmpe for Livet, saa længe der endnu er Livsaande i os. Og har jeg med mine Ord kunnet puste lidt til Ilden paa den danske Arne og det danske Alter i Amerika, saa har min Rejse vist ikke været forgæves!

